

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Факультет програмної інженерії та бізнесу
Кафедра публічного управління та підприємництва

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи

(тип кваліфікаційної роботи)

другий (магістерський)

(освітній ступінь)

на тему «Механізми державного регулювання розвитку державно-приватного
партнерства в Україні»

ХАІ.601.6-96пу1/2.22В.281.317-9/20-6 ПЗ

Виконав: здобувач (ка) 2 курсу групи № 6-96пу1/2
Галузь знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»

(код та найменування)

Спеціальність 281 «Публічне управління та
адміністрування

(код та найменування)

Освітня програма «Управління та адміністрування
регіональних економічних систем»

(найменування)

Міхеєв В.С.

(прізвище та ініціали здобувача (ки))

Керівник: Ковальчук В.Г.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: Латинін М.А.

(прізвище та ініціали)

Харків – 2022 рік

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет програмної інженерії та підприємництва

Кафедра публічного управління та підприємництва

Рівень вищої освіти другий кваліфікаційний

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітня програма «Управління та адміністрування регіональних економічних систем»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

В.Г.Ковальчук
(підпис)

«28» жовтня 2021 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Міхеєву Володимиру Сергійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема кваліфікаційної роботи «Механізми державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні»
Керівник кваліфікаційної роботи Ковальчук Вероніка Геннадіївна, д.н. з держ.упр., проф.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджено наказом Університету від «26» жовтня 2021 року № 1707-уч

2.Термін подання здобувачом кваліфікаційної роботи «14» лютого 2022 року

3. Вихідні дані до роботи – матеріали переддипломної практики

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно виконати):
провести теоретичний огляд сучасних підходів та концепцій, моделей та методів стосовно теми та мети кваліфікаційної роботи;
запропонувати та обґрунтувати удосконалені підходи до вирішення поставлених проблем;

дослідити зміст і структуру державно-приватного партнерства в умовах сучасних суспільних відносин;

визначити основні принципи та моделі державно-приватного партнерства;

провести аналіз державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні;

узагальнити світовий досвід використання моделей державно-приватного партнерства;

визначити механізми регулювання державно-приватного партнерства, економічні механізми його реалізації в Україні;

обґрунтувати перспективи вдосконалення державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

5. Перелік ілюстративного матеріалу:

Презентація кваліфікаційної роботи в Power Point

огляд підходів, моделей та методів вирішення загальної проблеми кваліфікаційної роботи;

обґрунтування удосконаленого підходу до вирішення сформульованої проблеми;

економічне обґрунтування наведених рекомендацій та пропозицій;

висновки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Основний	Ковальчук В.Г., зав.кафедри 601	28.10.2021	14.02.2022

Нормоконтроль _____ Т.Ю.Можевенко «___» _____ 2022 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «28» жовтня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Підпис
1	Вибір теми, обґрунтування її актуальності і визначення рівня її розробленості; вибір об'єкта, предмета, формулювання мети і завдань дослідження	28. 10.21	
2	Збирання необхідної наукової та статистичної інформації, пошук, вивчення і аналіз літературних та інших джерел за темою дослідження; вибір напрямів дослідження відповідно до поставленої мети	01.11.21- 20.11.21	
3	Відпрацювання гіпотези й теоретичних передумов дослідження, визначення наукового завдання	22.11.21- 27.11.21	
4	Вибір методів дослідження для досягнення поставленої мети	29.11.21- 04.12.21	
5	Оброблення і аналіз результатів дослідження	06.12.21- 25.12.21	
6	Написання тексту роботи, оформлення її вступу, висновків, переліку посилань	27.12.21- 19.01.22	
7	Оформлення роботи відповідно до стандартів та проходження нормоконтролю	20.01.22- 27.01.22	
8	Одержання відгуку керівника та рецензії	28.01.22- 29.01.22	
9	Передзахист	31.01.22	
10	Підготовка до захисту	01.02.22- 14.02.22	

Здобувач

_____ В.С. Міхеєв
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи -

_____ В.Г.Ковальчук
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків, що займає 132 сторінок друкованого тексту. Матеріали кваліфікаційної роботи містять 12 рисунків, 12 таблиць. Список використаних джерел складається із 119 найменування, які займають 12 сторінок.

В першому розділі розглянуто теоретичні основи державного регулювання державно-приватного партнерства. Визначено зміст і структура державно-приватного партнерства в умовах сучасних суспільних відносин. Досліджено соціально-економічна та правова природа державно-приватного партнерства. Проаналізовані основні принципи та моделі державно-приватного партнерства. Другий розділ присвячено аналізу державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Узагальнено світовий досвід використання моделей державно-приватного партнерства. Проведено аналіз механізмів регулювання державно-приватного партнерства. Проаналізовані економічні механізми реалізації державно-приватного партнерства в Україні. В третьому розділі розглядаються перспективи вдосконалення державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Визначено підходи до державного регулювання організаційного механізму розвитку державно-приватного партнерства. Розглянуто шляхи вдосконалення правового механізму державного регулювання державно-приватного партнерства. Запропоновані напрями підвищення дієвості державного регулювання державно-приватного партнерства.

В результаті проведеного дослідження виконано поставлені завдання, досягнуто мету кваліфікаційної роботи. У роботі розроблені та обґрунтовані заходи щодо вдосконалення правового механізму державного регулювання державно-приватного партнерства

SUMMARY

The qualifying work consists of an introduction, three chapters and conclusions, which occupies 135 pages of printed text. Qualification materials contain 12 figures, 12 tables. The list of used sources consists of 119 titles, which occupy 12 pages.

The first section considers the theoretical foundations of public regulation of public-private partnership. The content and structure of public-private partnership in the conditions of modern public relations are determined. The socio-economic and legal nature of public-private partnership is studied. The basic principles and models of public-private partnership are analyzed. The second section is devoted to the analysis of state regulation of public-private partnership development in Ukraine. The world experience of using public-private partnership models is generalized. The analysis of mechanisms of regulation of public-private partnership is carried out. The economic mechanisms of public-private partnership implementation in Ukraine are analyzed. The third section considers the prospects for improving state regulation of public-private partnerships in Ukraine. Approaches to state regulation of the organizational mechanism of public-private partnership development are determined. Ways to improve the legal mechanism of state regulation of public-private partnership are considered. The directions of increase of efficiency of the state regulation of public-private partnership are offered.

As a result of the conducted research the set tasks are fulfilled, the purpose of qualification work is reached. The paper develops and substantiates measures to improve the legal mechanism of state regulation of public-private partnership.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА	12
1.1. Зміст і структура державно-приватного партнерства в умовах сучасних суспільних відносин.....	12
1.2. Соціально-економічна та правова природа державно-приватного партнерства	20
1.3. Основні принципи та моделі державно-приватного партнерства	29
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	43
2.1. Узагальнення світового досвіду використання моделей державно- приватного партнерства.....	43
2.2. Механізми регулювання державно-приватного партнерства.....	56
2.3. Економічні механізми реалізації державно-приватного партнерства в Україні	69
Висновки до розділу 2	84
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	86
3.1. Підходи до державного регулювання організаційного механізму розвитку державно-приватного партнерства	86
3.2. Шляхи вдосконалення правового механізму державного регулювання державно-приватного партнерства	94
3.3. Напрями підвищення дієвості державного регулювання державно- приватного партнерства.....	104
Висновки до розділу 3	115
ВИСНОВКИ.....	118
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	122

ВСТУП

Пошук нових підходів до формування дієвої системи державного регулювання зумовлений сучасними завданнями забезпечення темпів економічного зростання, що передбачає реформування існуючої моделі з низьким залученням іноземних інвестицій, низькою участю країни в глобальних ланцюгах доданої вартості, ринковими диспропорціями.

Потреби інфраструктурної розбудови країни при постійному обмеженому бюджетному фінансуванні вимагають відповідних заходів щодо забезпечення інвестиційними ресурсами соціально важливих об'єктів. Впровадження механізмів залучення приватного сектору на основі інноваційного поєднання можливостей приватного та державного власника в межах державно-приватного партнерства (ДПП) стало ефективним способом реалізації державних завдань.

Успішне продовження партнерського діалогу держави та приватних суб'єктів передбачає створення необхідного інституційного середовища, відповідних правових, адміністративних, економічних механізмів, чіткого розподілу ризиків, залучення фахівців. Це передбачає теоретико-методологічного дослідження сутності явища, його особливостей, вивчення механізмів державного регулювання розвитку ДПП в Україні.

Незважаючи на достатньо широко розповсюджену дискусію щодо аспектів ДПП у світовій науковій літературі (особливо дослідження, проведені за участі Світового банку, ЄБРР, ЕІБ, ОЕСР та ін.), український дискурс зазначеного питання ще відносно новий, зважаючи на нерозвиненість широкого застосування партнерських моделей взаємодії державного та приватного сектору у вітчизняній практиці. Процеси фінансової децентралізації, увага до зменшення територіальних дисбалансів, потреби у інноваційному розвитку сфери освіти, корпоративного сектору

економіки на рівні регіонів та об'єднаних територіальних громад визначають необхідність застосування ДПП на державному, регіональному та місцевих рівнях.

Методологічні основи дослідження сучасних проблем реалізації проектів ДПП розглядали в працях зарубіжні вчені Є. Аржанік, Д. Боссо, В. Варнавський, М. Віллісов, Д. Грімсі, М. Гарвін, Д. Делмон, А. Зельднер, Н. Ігнатюк, М. Карр, М. Клінова, Д. Коппєн'ян, С. Коровін, Е. Савас, В. Сазонов, Х. Хем, Г. Ходж та ін. Питання реалізації проектів державно-приватного партнерства досліджували вітчизняні дослідники О. Амоша, Н. Бондар, А. Брайловський, Н. Безбах, Д. Бондаренко, Н. Бондар, О. Вінник, І. Запатріна, О. Ковальова, А. Куліков, О. Пильт'яй, О. Сідуняк, О. Сімпсон, С. Сімак, Ф. Узунов, П. Шилепницький та ін.

Враховуючи потреби нової концепції взаємодії держави та приватного власника, ефективного державного регулювання залучення інвестицій, розбудови інфраструктури, формування спроможних територіальних утворень, зменшення ризиків при реалізації суспільно важливих проектів, потребує поглибленого дослідження проблематика формування механізмів державного регулювання розвитку ДПП як одного з драйверів забезпечення економічного розвитку України, посилення конкурентоспроможності країни, підвищення якості життя.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів щодо вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні з метою підвищення конкурентоспроможності держави, зростання якості інфраструктурних послуг та ефективності використання бюджетних коштів.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання таких завдань:

- дослідити сутність і соціально-економічну та правову природу державно-приватного партнерства в умовах сучасних суспільних відносин;

- розглянути основні принципи та моделі державно-приватного партнерства на основі узагальнення світового досвіду;
- визначити механізми регулювання державно-приватного партнерства;
- обґрунтувати підходи до політики формування та розвитку державно-приватного партнерства;
- дослідити економічні механізми розвитку державно-приватного партнерства в Україні;
- розробити підходи до державного регулювання розвитку організаційного механізму державно-приватного партнерства;
- запропонувати шляхи вдосконалення правового механізму державного регулювання державно-приватного партнерства;
- визначити напрями підвищення дієвості державного регулювання державно-приватного партнерства.

Об'єктом дослідження є державне регулювання розвитку державно-приватного партнерства.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Методи дослідження. Загальною методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових і спеціальних методів пізнання об'єктивної реальності. Основою дослідження теоретико-методологічної бази становили методи аналізу та синтезу, узагальнення й абстракції. Статистичну та інформаційну основу дослідження забезпечили нормативно-правова та законодавча база України, документи та нормативні акти органів державної влади, оприлюднена офіційна статистична інформація Державної служби статистики України, Державної казначейської служби, Національного банку України, опублікована звітність міжнародних організацій (Евростат, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва і розвитку), монографічні дослідження та наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників, аналітична інформація, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуальної наукової проблеми з поглиблення теоретико-методологічних засад та підходів до вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні та запропоновано відповідні наукові положення, підходи й рекомендації щодо їхнього практичного упровадження в діяльність органів виконавчої влади України.

Практичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні нових теоретичних положень і розробці рекомендацій, які створюють основу для удосконалення механізмів державного регулювання розвитку ДПП в Україні.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення дослідження обговорювались на II міжнародній науково-практичній конференції «Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки України у глобалізаційному та інформаційному суспільстві» (11 червня 2021 року, Переяслав, Україна)

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 132 сторінках комп'ютерного тексту, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел із 119 найменувань, включає 12 таблиць і 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

1.1 Зміст і структура державно-приватного партнерства в умовах сучасних суспільних відносин

Система державного управління формується з урахуванням постійних змін суспільно-економічного стану в країні. Сучасні виклики вимагають встановлення цілей, які реалізують багатоаспектні потреби суспільства. Надання публічних послуг; підтримання безпеки; реалізація прав людини на розвиток, освіту, охорону здоров'я; будівництво та обслуговування критичної інфраструктури; забезпечення сталого розвитку передбачає значне навантаження на державний бюджет.

Вищевказані завдання змушують шукати нові підходи до методології управлінської діяльності та формування сучасних механізмів державного регулювання соціально-економічної сфери функціонування держави. Принципи підходів, визначених у концепціях «належного врядування» та «нового публічного менеджменту», які направлені на партнерську взаємодію держави, приватного та громадського секторів, створення демократичних механізмів прийняття рішень, прозорість та підзвітність державних органів, передачу окремих функцій держави приватним суб'єктам, поступово еволюціонували у сучасну модель, що у західній практиці одержала назву Public-Private Partnership (PPP), а в українському контексті розглядається як державно-приватне партнерство.

Зазначене партнерство передбачає розподіл відповідних ризиків у процесі реалізації проектів, має довгостроковий характер та умови, на основі яких реалізується співпраця сторін. В процесі виконання договірних зобов'язань, суб'єкти господарювання вимушені вносити необхідні зміни, що

зумовлені впливом різноманітних політичних, економічних чи соціальних чинників.

Аналіз світової практики співробітництва державних органів і бізнесу в тих секторах, які завжди перебували у власності держави й підпадали під його сферу управління, демонструє позитивні результати такого тандему. Значний масив підприємств стратегічних галузей, які не могли бути приватизовані, з огляду на їхню важливість, але одержували недостатнє бюджетне фінансування для свого розвитку, спонукував уряди держав знаходити відповідні рішення. На зміну традиційним моделям поступово приходить взаємовигідна форма перетину державних інтересів і приватного капіталу, тобто державно-приватне партнерство.

ДПП в пострадянських країнах повторює загальносвітову тенденцію розвитку й зростання протягом останніх років, адже державні пріоритети вимагають розширення й забезпечення більш якісних соціальних послуг, розвиток інфраструктури на макро- і мезорівнях, широке залучення інвестицій. Ефективне партнерство державних органів влади із суб'єктами підприємницької діяльності має на меті забезпечити стійкі темпи розвитку країни й регіонів шляхом розвитку конкурентного середовища. Державно-приватне партнерство виступає як загальноновизнана у світі альтернатива спільного способу фінансування, привертаючи значний інтерес як наукової, так і управлінської думки.

Що стосується єдиного всеосяжного визначення державно-приватного партнерства, то відносно розуміння зазначеної категорії триває дискусія, що відображає певні окремі розуміння її суті. Питання розвитку державно-приватного партнерства знаходились у полі зору багатьох науковців. Особливо в останні 10-15 років значно зросла кількість досліджень різних аспектів застосування ДПП як з боку економістів, правників, так і дослідників науки «державне управління». Поряд з теоретико-прикладними монографічними працями з'явилися навчальні посібники та підручники з ДПП. В базі даних наукових публікацій РІНЦ за період 2015-2020 рр.

опубліковано понад 20 тис. робіт, присвячених сфері державно-приватного партнерства, хоча лише 30% відповідають безпосередньо вказаній тематиці [34].

Однією з основних тез сучасного бачення державної економічної політики є розуміння, що обмеженість державних фінансових ресурсів можливо компенсувати шляхом поступового заміщення на приватні джерела фінансування значного спектру суспільних послуг (public service), які надавалися лише за рахунок бюджетного фінансування. Термін «public service» розуміється в контексті даного дослідження як суспільна послуга, суспільне обслуговування [27], що зазвичай стосується послуг для суспільного функціонування (енерго-, водопостачання, телекомунікаційні мережі, інфраструктура транспорту).

Не дивно, що надання суспільних послуг шляхом державно-приватного партнерства має помітний розвиток та зацікавленість у багатьох країнах світу. Хоча така концепція, що досить рідко згадувалася ще два десятиліття тому, останнім часом набирає прихильності, в першу чергу можливістю зрушити терези державної монополії на власність та надання суспільних послуг. Крім того, ДПП виступає як альтернатива суцільним приватизаційним заходам. Таким чином, взаємодія двох партнерів дає можливість виявити управлінський потенціал і технологічний рівень приватного сектору та регулюючі можливості й захист суспільних інтересів, що є сильною стороною державного сектора. Результатом стає новий рівень надання суспільних послуг, що відчувається безпосередньо кожним споживачем таких послуг. Що стосується інституційних питань, то вони вказують на залучення громадського сектору та його здатність створювати умови для розвитку партнерства [117].

Схвальні відгуки урядів багатьох країн світу, підтверджують успіх партнерства держави та приватного власника, адже є достатньо підтверджень позитивних результатів ДПП. Але сьогодення вимагає вирішення тих інституціональних та організаційних завдань, що постають перед державним

сектором. ДПП потребує як створення нових спеціалізованих структур, так і відповідних трансформацій органів державної влади. Без ефективних та прозорих процедур виконання проектів, реальної відповідальності державної сторони за результат марно очікувати якісного функціонування ДПП.

Процеси трансформацій в економіці, політиці, соціумі, що вирували у країнах з транзитивною економікою в останні двадцять років, глобалізаційні хвилі, які охопили світ, стали підґрунтям до зближення влади і підприємництва на ниві реалізації широкого спектру суспільних послуг, де єдиним гравцем залишалася влада. Проблематика такого об'єднання, вимагала системи заходів і можливостей, які не притаманні окремо ні державі ні приватному власнику. Як результат – поява моделей ДПП.

В більш широкому розумінні державно-приватного партнерства як інституції, слушною видається думка, що ДПП виявляє себе інститутом довгострокової стійкої легальної кооперації фінансово-інвестиційних, організаційно-управлінських та інтелектуальних ресурсів органів державної влади й приватного підприємництва для спільного вирішення соціально значущих завдань [28].

Державно-приватне партнерство є інститутом довгострокових взаємовідносин та взаємодії фінансово-інвестиційних, організаційних, управлінських та інтелектуальних ресурсів органів державної влади та приватних партнерів, які оформляються у вигляді договору, передбачають реалізацію і сумісне фінансування проектів на довгостроковій основі та розподіл ризиків, відповідальності і винагород з метою підвищення ефективності та якості виробництва суспільних благ, забезпечення поступального розвитку суспільства [101, с. 124].

На підставі різних визначень у науковій літературі значущі характеристики ДПП включають співробітництво; міцні стосунки; розвиток взаємної продукції / послуг; обмін ризиками, витратами та перевагами; і взаємне додавання вартості. Партнери в ДПП мають різну структуру власності: одна сторона – це державний орган, а інша – приватна структура,

тому вони реалізують різні операційні та стратегічні цілі. В той час як традиційні спільні дії зазвичай включають приватні товари, результати ДПП завжди є публічними товарами та послугами на користь третьої сторони – суспільства. ДПП зазвичай діють між конкретними партнерами протягом тривалого періоду часу. Можна зазначити, що ДПП стали ключовим механізмом реалізації державної та соціальної політики, оскільки вони вважаються економічно ефективними.

ДПП розглядають як робочі домовленості, засновані на взаємній прихильності між державним сектором та структурами за межами державного сектора. ДПП визначається як підхід для більш безпосереднього контролю відносин між державним та приватним секторами, ніж це досягається за допомогою звичайної ринкової закупівлі. У дослідженні ДПП описують як «спільне підприємство між державним та приватним секторами (для інфраструктурного забезпечення), засноване на експертизі кожного партнера, який найкращим чином відповідає чітко визначеним суспільним потребам шляхом відповідного розподілу ресурсів, ризиків та вигод».

Слід зупинитися і на визначеннях ДПП, які розглядають їх сутність в окремих секторах економіки та сферах діяльності: інноваційно-інвестиційній, житлово-комунальних послуг, відновлювальної енергетики, що передбачає особливість дефініції відповідно до сфери реалізації (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття і особливостей ДПП в окремих сферах діяльності

Автор (и)	Характеристика поняття
1	2
Т. Воронкова, І. Воронков	Державно-приватне партнерство в інноваційно-інвестиційній сфері є новими технологіями розвитку економіки та суттєвим чинником інноваційно-інвестиційної безпеки національної економіки, що передбачає активну співпрацю державного сектору (управлінська та регулювальна діяльність інноваційного розвитку економіки); сектору

Продовження табл. 1.1

1	2
	продукування нових знань і інновацій; сектору освіти та підвищення кваліфікації працівників; сектору комерціалізації наукових знань і інновацій і використання інновацій, що активізована на основі пошуку спільних шляхів реалізації встановлених цілей [63, с. 30].
Г. Головчак, Н. Струк	ДПП у сфері житлово-комунальних послуг є рівноправною та взаємовигідною взаємодією між державним сектором, територіальними громадами та приватними інвесторами у межах реалізації інфраструктурних проектів на ринку житлово-комунальних послуг для задоволення потреб юридичних і фізичних осіб у якісних житлово-комунальних послугах, що служить інструментом економічного та соціального розвитку, засобом залучення коштів у проекти [69, с. 84].
А. Дегтяр	Під державно-приватним партнерством в інноваційній сфері розуміються взаємовигідні організаційно-правові, соціально-економічні та управлінські відносини між владними структурами (державного, регіонального та муніципального рівнів) та організаціями приватного бізнесу на основі делегування державою партнеру в тимчасове користування ключових правомочностей власності (право контролю над використанням активів, право на управління, право на вилучення доходу), розподілу ризиків для найбільш ефективного управління ними та міри відповідальності між партнерами, юридичного узгодження інтересів партнерів з метою реалізації масштабних (локальних) суспільно значущих інноваційно орієнтованих довгострокових інвестиційних проектів та програм у широкому діапазоні галузей економіки, політики, освіти, науки, культури [103, с. 112].
О. Стоян	Державно-приватне партнерство у сфері відновлювальної енергетики є механізмом довгострокової взаємодії владних органів та приватних суб'єктів на взаємовигідних умовах з передбаченим інвестуванням приватних фінансових ресурсів в об'єкти державної власності та процесу спільного управління ними [82, с. 124].

Аналізуючи наукові підходи до проблематики державно-приватного партнерства, розуміння органами державної влади місця та ролі ДПП в

системі державного управління, в регіональному розвитку, процесах управлінської та фінансової децентралізації, в сучасній парадигмі соціальної відповідальності бізнесу, моделях забезпечення надання якісних соціально важливих послуг, стратегіях інфраструктурної розбудови держави, можна говорити про широку передачу державних компетенцій приватному сектору, що дає змогу поєднувати кращі можливості партнерів.

Більшість визначень ДПП акцентують увагу на вирішенні партнерами як власних, так і загальних завдань; поєднанні можливостей та ресурсів; правовій основі відносин щодо розподілу зобов'язань, ризиків та отримання вигоди; спільного використання власності; надання інфраструктурних послуг. Хоча, можна стверджувати, що ДПП, як явище, має широкі економіко-правові та суспільні прояви. ДПП виявляє себе як перспективний інструмент трансформації інвестицій різних форм власності у суспільно важливі об'єкти, послуги й якості та досягає за результатами реалізації відповідних проектів позитивного впливу на зростання конкурентоспроможності держави, посилюючи функції держави, що направлені на регулювання безпеки, освіти, охорони здоров'я, захисту довкілля, логістичної діяльності та ін.

В свою чергу, це вимагає дослідження більш широких форм взаємодії держави та приватного власника, що мають не лише правові обмеження та наслідки договірних відносин щодо реалізації окремих проектів та взаємодію на основі відносин власності (державної та приватної). Відповідно до суспільних цілей, які вирішує державно-приватне партнерство, останнє потрібно розглядати як суб'єкт реалізації окремих функцій держави, які їй складно або неможливо виконувати в належній мірі. Таким чином, частина функцій держави щодо реалізації потреб суспільства та надання відповідних благ та послуг може бути забезпечена приватним сектором у процесі функціонування змішаної економіки зі встановленими рівноправними договірними відносинами, але при постійному процесі державного регулювання. У результаті поєднання кращих особливостей держави та

приватного власника можливо реалізувати довгострокові проекти, які за рахунок інноваційного характеру, елементів проектного управління, ефективного фінансового забезпечення дозволяють вирішувати питання сталого розвитку економіки, поступового вирівнювання міжтериторіальних дисбалансів, підвищення конкурентоспроможності держави. Задоволення соціальних потреб посилює формування громадянського суспільства та активує зв'язки в системі «держава – суспільство – бізнес».

Якщо формалізовано розглядати особливості державно-приватного партнерства, то можна виділити окремі ознаки, які формують економіко-правові межі процесу реалізації проектів (рисунок 1.1).

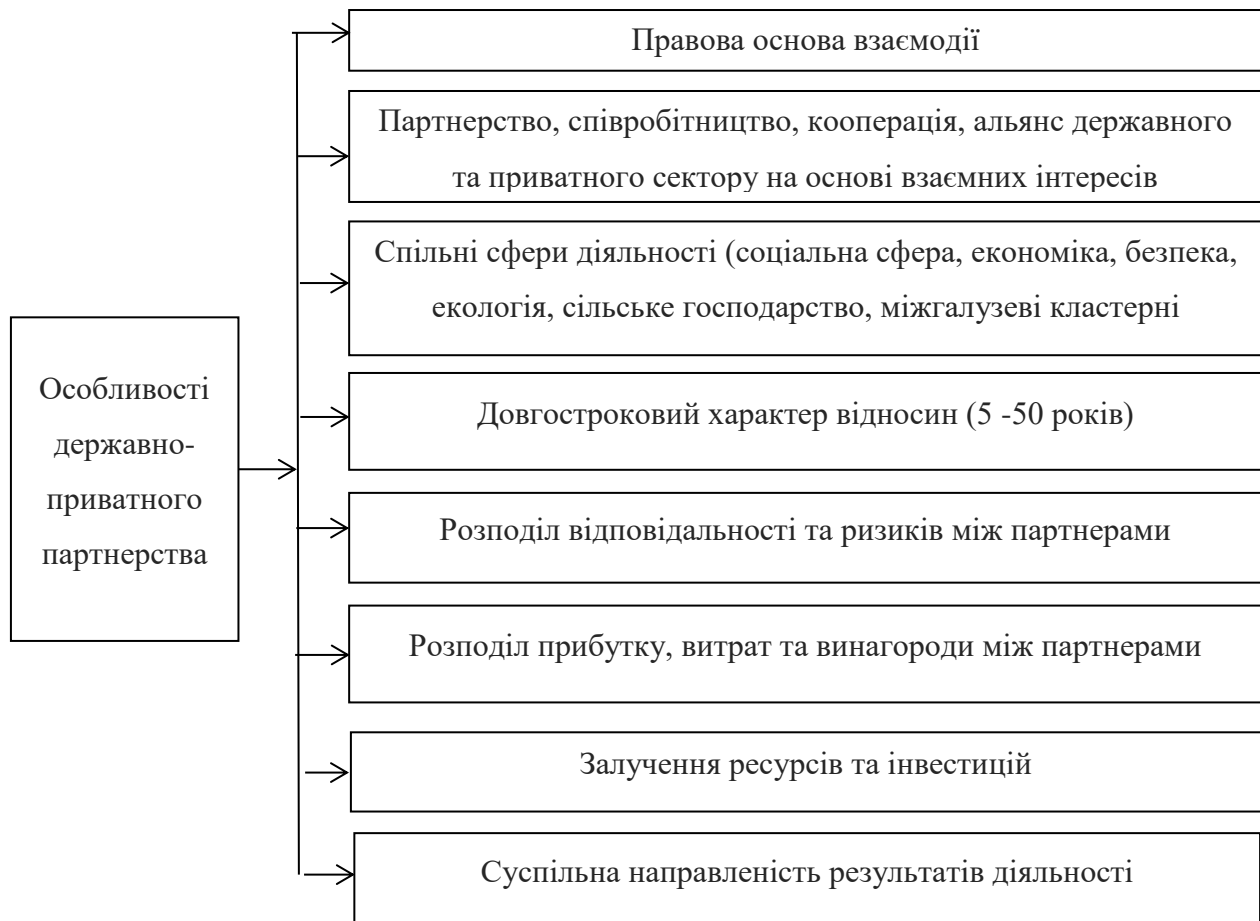

Рисунок 1.1 – Особливості ДПП

Таким чином, проаналізувавши значну кількість підходів до розуміння дефініції «державно-приватне партнерство», останню доцільно визначити як

комплексний механізм інституційно визначених взаємовигідних організаційно-правових і економічних відносин суб'єктів державного управління з господарюючими суб'єктами приватної форми власності, які здійснюються у різних сферах соціально-економічної діяльності у вигляді делегування державою приватному партнеру окремих функцій, та мають обумовлені характеристики (довгостроковість, поєднання фінансових та управлінських ресурсів, розподіл повноважень, ризиків, витрат, відповідальності) з метою отримання синергетичного ефекту у реалізації суспільних та державних інтересів (сталий розвиток суспільства, ефективний розвиток економіки, зростання якості життя населення, створення суспільних благ тощо) шляхом створення й експлуатації інфраструктурних об'єктів і надання суспільних послуг.

1.2 Соціально-економічна та правова природа державно-приватного партнерства

Розглядаючи потенційні можливості достатньо нових форм розвитку та існування суб'єктів господарювання в економічному житті, досить важливим є розуміння сутності та основ зазначених явищ. Глибоке вивчення процесів, які відбуваються в ході еволюції та трансформації різних підходів до здійснення господарської діяльності в багатьох країнах світу, дає розуміння існуючих закономірностей та особливостей, що дозволяє здійснювати прогнози розвитку майбутньої ситуації. Взаємодія держави та приватного капіталу, яка виявила свою актуальність протягом останніх десятиріч, продовжує цікавити науковців, державних управлінців та практиків. Традиційний підхід в економіці, коли держава виступає регулюючим і правовстановлюючим суб'єктом по відношенню до приватних підприємств, доповнюється моделями взаємовигідного діалогу двох партнерів – держави і бізнесу.

Розуміння посилення ролі держави, процесів забезпечення державою всього різноманіття необхідних форм, інструментарію, механізмів, методів, важелів регулювання економічного розвитку держави посилює актуалізацію впровадження взаємодії органів державної влади та приватних суб'єктів у вигляді державно-приватного партнерства. Зазначена взаємодія відбувається в умовах змішаної економіки на основі поєднання державної та приватної форми власності.

Економічну систему, яка займає проміжне місце між централізованою та ринковою, називають змішаною або соціально орієнтованою ринковою економікою. Зазначений тип економічного устрою поряд з позитивними особливостями ринку містить механізми державного регулюючого впливу на ринкові чинники, маючи на меті гарантувати економічні свободи та рівність суб'єктів підприємництва, розвиток приватної ініціативи, широкі інвестиційні можливості та конкурентоспроможність, забезпечивши соціальні параметри та функціонування економіки [45, с. 45-46].

Враховуючи постійну дію державного управління на господарські процеси в теорії змішаної економіки розглядаються відносини державного та приватного сектору. Достатньо новим є інституціональне середовище (правова та нормативно база, регулювальна система) реалізації проектів ДПП на основі еволюції взаємовідносин державної та приватної сфер економіки, що передбачає удосконалення ринкових структур у цілому [64, с. 489].

Сучасне управління інфраструктурою, що передбачає високий відсоток приватизації державних об'єктів у більшості країн, має негативний соціально-політичний наслідок, враховуючи високі ризики дискримінації найбільш уразливих верств населення. Відсутність достатніх ресурсів державного та місцевих бюджетів, соціальні навантаження, що зростають, обумовлюють згортання чи зупинення бюджетного фінансування інфраструктурних потреб. Вказана проблематика зменшується шляхом реалізації державно-приватного партнерства, в процесі чого надходять

приватні інвестиції на будівництво та експлуатацію інфраструктурних об'єктів [62, с. 150].

В сучасному розумінні ДПП розглядається як юридично зафіксована на певний строк з передбаченим спільним фінансуванням і розподілом ризиків форма взаємодії держави та приватних суб'єктів господарювання відносно об'єктів державної власності та послуг, що надають державні органи, установи та підприємства. Принциповими ознаками ДПП можна визначити:

- предмет партнерства – державна та муніципальна власність та послуги, які надає держава, органи влади та бюджетні установи;
- оформлення спеціальною угодою між державним органом та приватною стороною;
- спільне фінансування та розподіл ризиків між партнерами проекту;
- встановлення строку здійснення проекту, обумовлене угодою [64, с. 489].

Держава у процесі реалізації проектів передбачає наступні цілі:

- стимулювання бізнесу до видів діяльності, які вирізняються підвищеним ступенем ризику й невизначеністю;
- домагання ефективної взаємодії між учасниками інноваційного процесу, що мають позитивний розвиток;
- акумулювання засобів з різних джерел у пріоритетних напрямках, які при сформованих умовах інвестиційної кон'юнктури менш цікаві для приватних інвестицій.

Результати здійснення проектів шляхом державно-приватного партнерства підтверджує його економічну ефективність, враховуючи нижчі в середньому витрати по проектах, ефективність контролю за реалізацією проектів, реалізація в строк більшості проектів. Державно-приватне партнерство – є системою економічних відносин, в основі яких знаходиться взаємодія державного та приватного власника (з рівними правами та взаємними вигодами) щодо прибуткового використання власності,

мінімізуючи наявні ризики та ефективно використовуючи власні ресурси для реалізації суспільних проектів [60, с. 189].

Таким чином, взаємодію державного та приватного секторів можна розглядати як поєднання власності, ресурсів, потреб та наявних можливостей для створення інфраструктурних об'єктів та експлуатації існуючих об'єктів і надання на основі реалізації проектів суспільно важливих послуг (рисунок 1.2). Реальний проект ДПП формується та реалізується в межах та під впливом інституційного середовища, механізмів державного управління та регулювання, особливостей сфери діяльності реалізації проекту та існуючої нормативно-правової бази на основі якої укладено договір про ДПП.

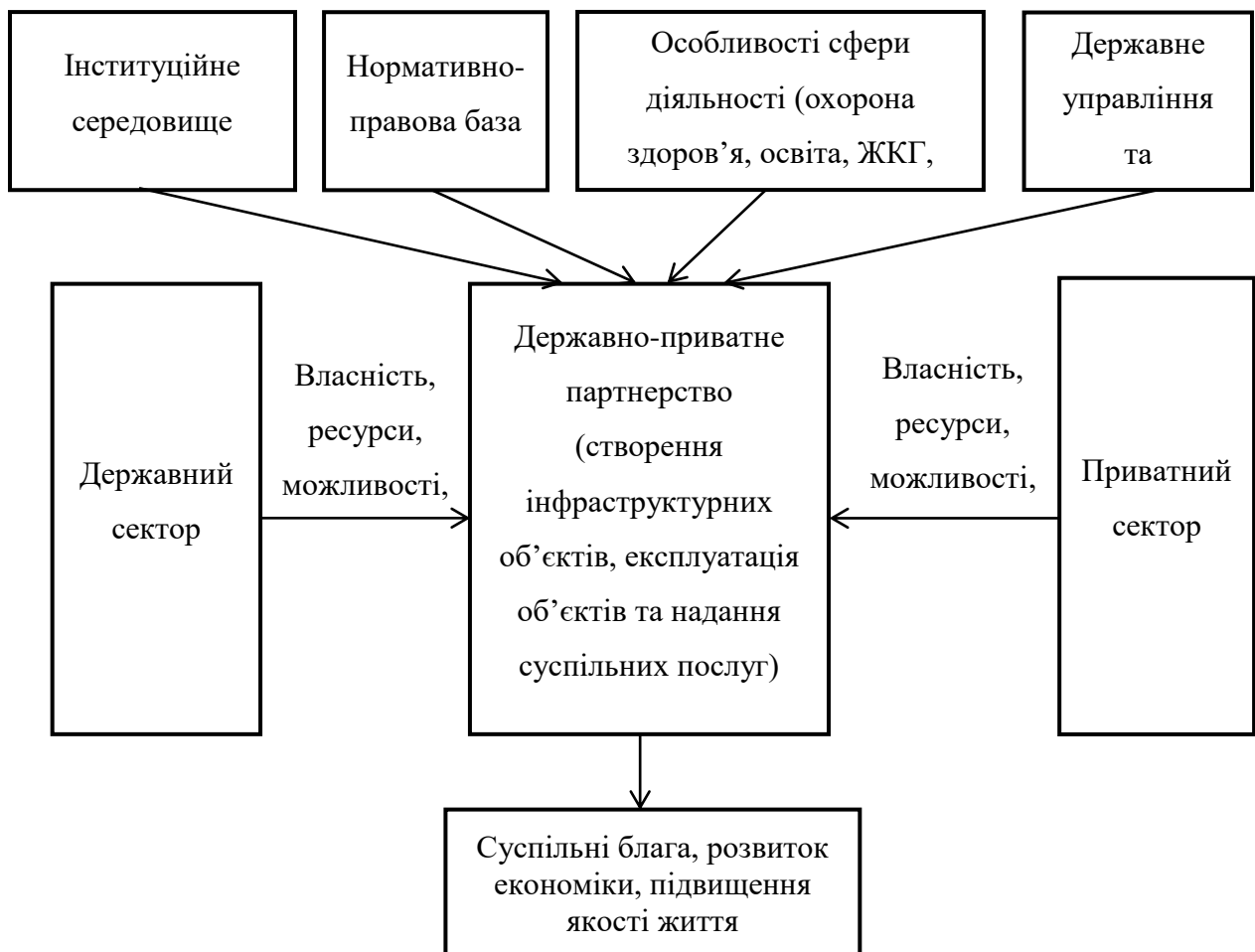

Рисунок 1.2 – Взаємодія приватного та державного секторів

Економічна природа ДПП виходить з еволюції традиційних господарських механізмів відносин між державним та приватним власником,

що передбачає розробку, планування, фінансування, будівництво та експлуатацію інфраструктурних об'єктів, де права власності передаються державою частково. Західна наукова література досить часто застосовує поряд з ДПП термін «часткова приватизація» (semi-privatization) [14, с. 17], або непряма приватизація окремих функцій на об'єкти державної форми власності. ДПП розглядають як проміжну форму між державною і приватною власністю, певною управлінською альтернативою приватизації. Є думка, що приватизацією може розглядатися не лише зміна власника, а й передача державою функцій безпосередньої організації виробництва [83, с. 27].

Переважна більшість країн, які позитивно реалізовували проекти ДПП, ознаками партнерства визначають застосування для реалізації масштабних, суспільно важливих проектів. Партнерство між державою та приватним бізнесом ефективно в першу чергу в інфраструктурних галузях, враховуючи потреби та можливості для вирішення масштабних соціально-економічних завдань, де важливою ознакою ДПП є конкурентний спосіб визначення приватного партнера в результаті проведеного прозорого конкурсу [6].

Розширення державного регулювання в ХХ ст. збільшило надходження державних коштів в будівництво об'єктів інфраструктури, зв'язку, енергетики. Пряме втручання держави у відносини власності кейнсіанство саме по собі не передбачало, але розглядалося співробітництво держави й приватного сектору у формі «змішаної економіки» – сполучення ринкової системи з державними діями для досягнення цілей, які непідвласні ринковим механізмам. П. Самуельсон поєднав елементи неокейнсіанської та неокласичної теорії, отримавши «неокласичний синтез» з виходом на концепцію змішаної економіки.

Отже, в процесі державно-приватного партнерства відбуваються відносини на основі економічних та управлінських категорій: форма власності (приватна, державна), фінансові відносини (власні інвестиції, кредитування, позики, державна фінансова підтримка, субсидування), механізми управління економічними агентами (передача окремих функцій, зовнішнє управління,

спільне управління). За своєю економічною суттю, ДПП може забезпечувати не лише процес створення продукту (послуги), а й реалізовувати окремі функції в процесі державного регулювання економіки (розвиток ринкових механізмів, посилення конкурентоспроможності держави та регіонів, забезпечення потреб суспільства). Державний партнер, передаючи власність приватному суб'єкту, доповнює відносини набором певних преференцій (фінансового, нормативно-правового характеру) та можливістю регулювати процес перерозподілом функцій та ресурсів. Поступово, використовуючи різні форми, державно-приватне партнерство рухається від моделей «будівництво – експлуатація – надання послуг» до моделей на основі адміністративних, безпекових та контрольних функцій.

У процесі співробітництва важливу роль відіграє правовий статус органу влади або набір правових, економічних і інших інструментів, які використовуються в процесі співробітництва. В економічних партнерствах відбувається своєрідна інтеграція інтересів. Соціальна значимість юридичного співробітництва органів влади із недержавними суб'єктами завжди обумовлена суспільною потребою, і в такому контексті важливою є термінологія для визначення суті різних видів співробітництва різних суб'єктів.

Таким чином, співробітництво органів державної влади із приватними суб'єктами повинне спрямовуватися на рішення суспільно важливих завдань. Правова основа державно-приватного партнерства визначається як система законодавчо встановлених форм, видів і методів регулювання відносин між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності.

Особливості правового регулювання визначають характерні ознаки договорів ДПП [15, с. 102-104]:

- договір організаційно-майнового характеру, яким передбачена організація та реалізація проектів суспільного значення, що потребує об'єднання фінансових та інших ресурсів держави та інтересів приватного сектору;

- спеціальний суб'єктний склад із визначеними функціями в договірних відносинах: державний партнер та приватний партнер, якого визначено на конкурсних засадах відповідно до законодавства;

- довгостроковий характер;

- об'єкти публічних форм власності, на основі яких реалізують проекти;

- пріоритетні для залучення інвестицій сфери реалізації проектів ДПП;

- предмет – реалізація проекту ДПП значного суспільного значення, що передбачає визначення приватного партнера на конкурсній основі, проводиться аналіз ефективності здійснення ДПП та обґрунтовується соціально-економічні та екологічні наслідки здійснення ДПП;

- стимулювання приватного партнера щодо належного виконання договірних зобов'язань (гарантії);

- пріоритетність з боку державного партнера визначати параметри угоди ДПП, її вид, визначати приватного партнера, контролювати виконання проектів ДПП;

- рівність сторін щодо виконання ними зобов'язань за договором та справедливий розподіл ризиків;

- угода ДПП є рамковою (договори на реалізацію окремих етапів проекту ДПП); з правами укладати договори приватного партнера з субпідрядниками; з умовами реалізації проекту ДПП без залучення інших осіб.

Одним з основних завдань реалізації та ознак ДПП є залучення приватних інвестицій, які являються власністю, належать суб'єкту на праві власності, мають цінність та вкладаються в дозволену законом діяльність або господарчу сферу з метою отримання прибутку, соціальних дивідендів або іншої форми компенсації [36, с. 106]. Правові засади захисту інвестицій в процесі здійснення ДПП, регулюються Законом України «Про інвестиційну діяльність» [82].

Сутність істотних умов угоди полягає в узгодженні сторонами, результатом чого є внесення погоджених умов до угоди; інші умови угоди сторонами можуть не визначатись; у разі не включення до угоди будь-якої істотної умови, настає правовий наслідок у вигляді визнання договору неукладеним [65, с. 230].

Але слід зазначити, що визначати істотні умови угоди про державно-приватне партнерство на підзаконному рівні (Постанова КМУ [100]) входить в суперечність Закону України «Про державно-приватне партнерство» [61, с. 92].

В процесі реалізації договорів ДПП використовуються договір підряду на капітальне будівництво. На думку О. Шаповалової, формальні ознаки договору підряду на капітальне будівництво за державні кошти містять в собі правову форму господарських зв'язків, які виникають на умовах державно-приватного партнерства [107, с. 35].

Істотні умови договору підряду [78] передбачають: предмет; ціну, зазначену в договорі; строки початку та закінчення будівельних робіт; права та обов'язки сторін; порядок забезпечення виконання зобов'язань за договором підряду; умови страхування ризиків випадкового знищення або пошкодження об'єкта будівництва; порядок забезпечення робіт проектною документацією, ресурсами та послугами; порядок залучення субпідрядників; вимоги до організації робіт; процес контролю з боку замовника якості ресурсів; умови здійснення авторського та технічного нагляду за виконанням робіт; джерела та порядок фінансування робіт; порядок розрахунків за виконані роботи; порядок здачі-приймання виконаних робіт; гарантійні строки якості виконаних робіт, порядок усунення недоліків; відповідальність сторін за порушення умов договору підряду; порядок врегулювання спорів; порядок внесення змін до договору підряду та його розірвання [65].

Змістовим наповненням компетенцій органу виконавчої влади є повноваження (визначені права та обов'язки органу діяти, виконуючи перелік справ, встановлених цією компетенцією). Залежно від специфіки

справ, зміст прав та обов'язків органу виконавчої влади може бути оформлений як чітко визначений правовою нормою або на основі оцінки ситуації, вибір на власний розсуд варіантів можливих дій чи рішень (дискреційні повноваження) [25, с. 124-130].

Таким чином, соціально-економічна природа державно-приватного партнерства виникає з існуючого характеру змішаної економіки, де співіснують державна (комунальна) та приватна форми власності. В змішаній економіці співіснують ринкові та механізми державного регулювального впливу на ринкові параметри для реалізації окремих державних завдань, забезпечення соціальної направленості політики у багатьох сферах життєдіяльності та розвитку економічної складової. Бюджетний дефіцит на державному та місцевих рівнях, переобтяження соціальними видатками не дозволяють органам державної влади в повній мірі виконувати власні функції, в т. ч. щодо розбудови інфраструктури. Еволюційні процеси відносин на основі форми власності, нові парадигми у державному управлінні пропонують сучасні підходи до економічного розвитку на основі проектного фінансування, децентралізації, делегування державних функцій приватним суб'єктам для реалізації економічної політики та державного регулювання багатьох сфер діяльності.

Іншим підґрунтям розвитку державно-приватного партнерства є аспекти теорії суспільного сектору економіки, а саме положення щодо суспільної відповідальності; надання соціально важливих послуг в системі освіти, охорони здоров'я, безпеки та ін. сферах; регулювання масштабів суспільного сектору у відповідності встановленій економічній політиці, зовнішньоекономічним умовам в т. ч. за рахунок делегування повноважень у процесі ДПП.

Процес реалізації державно-приватного партнерства спирається на управлінські та економічні категорії: форму власності, фінансові відносини, механізми управління економічними агентами. Вектори розвитку суспільства, активної участі громадянського суспільства у процесі взаємодії держави та

приватного власника поступово доповнюють класичні моделі ДПП щодо «будівництва-експлуатації-надання послуг» моделями, які лежать в площині використання адміністративних, безпекових та контрольних функцій.

Правова природа державно-приватного партнерства полягає у сукупності взаємозалежних одне від одного норм і правил, завдяки чому сторони партнерства взаємодіють одне з одним на основі норм закону, що вирішується завдяки забезпеченню внутрішньої впорядкованості й погодженості між нормами та правилами, та диференційованості й певній автономності означених норм. Зазначена особливість ДПП виявляється через розуміння реалізації органом державної влади й приватним суб'єктом функціонально-цільового (корреально-функціонального й конкордантно-цільового) поєднання наявних ресурсів для спільної реалізації проекту за умови забезпечення пріоритетності державних інтересів.

1.3 Основні принципи та моделі державно-приватного партнерства

Для використання проектів ДПП в різних сферах діяльності обов'язковими етапами для досягнення мети є необхідність фінансового забезпечення, виконання проектних робіт, будівництва, реконструкції чи відновлення об'єкту та подальша його експлуатація. Будівельні роботи, в свою чергу, потребують укладення угод щодо залучення субпідрядних організацій. Слід зазначити, що проекти можуть мати секторальні чи галузеві особливості їх реалізації. Крім того, при застосуванні існуючих моделей важливим є розподіл ризиків, які виникають в процесі виконання проектів ДПП.

В основі побудови взаємин між державним та приватним партнером безперечно лежать певні категорії та основи, які надають можливість закріпити та осмислити ДПП в якості сучасної моделі суспільних відносин, що спирається на економічний зміст та правову регламентацію досліджуваного процесу. Таким чином, принципи стають тим висхідним

концептом, що дає можливість ефективного застосування всього різноманіття моделей державно-приватного партнерства.

Принципи державно-приватного партнерства, що відображають його сутність, покладено в основу законодавчих актів різних країн світу. Систему принципів державно-приватного партнерства, визначених в ст. 4. Модельного Закону «Про публічно-приватне партнерство» [66] становлять:

- рівність перед законом публічного та приватного партнерів;
- досягнення цілей партнерства з урахуванням цілей приватного та публічного партнерів, населення, споживачів, користувачів об'єкта інфраструктури, інших зацікавлених осіб;
- прозорість і доступність правил і процедур при здійсненні партнерства;
- визначення на конкурсних засадах приватного партнера;
- вільний доступ приватних суб'єктів до участі в конкурсі та відсутність дискримінації учасників конкурсу на реалізацію проекту;
- справедливий розподіл ризиків, вигод, гарантій і обов'язків, передбачених виконанням угоди про публічно-приватне партнерство між сторонами угоди;
- сумлінне та взаємовигідне співробітництво сторін угоди про публічно-приватного партнерства;
- ефективне управління проектом за участю публічного і приватного партнерів та суб'єктів фінансування з дотриманням балансу їх прав та інтересів;
- незмінність правового режиму, який діє на момент укладення угоди про публічно-приватне партнерство, протягом усього терміну дії угоди [68].

Враховуючи завдання, що можуть вирішуватися в процесі реалізації державно-приватного партнерства, існуючі підходи можливо доповнити окремими принципами, на основі яких потрібно формулювати загальну концепцію розвитку ДПП (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Принципи державно-приватного партнерства

Принцип	Змістове наповнення
Суспільна корисність	Забезпечення отримання результатів, які задовольняють існуючі суспільні потреби, вимоги та запити, які державі складно забезпечити та реалізувати самостійно
Безпека	Реалізація партнерських відносин, що передбачає виконання проектів на основі дотримання безпекових умов, які унеможливають виникнення негативних наслідків для держави, суспільства, людини, господарської діяльності та навколишнього середовища
Інноваційність	Створення умов для трансферу технологій, знань, управлінських моделей у проекти на основі ДПП
Галузева особливість	Врахування галузевих особливостей та завдань при реалізації проектів ДПП
Інтегрованість	Поєднання та можливе корегування цільових орієнтирів проектів ДПП з напрямками програм соціально-економічного розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях в залежності від масштабу, сектору та територіального розміщення проекту
Оптимальність	Можливість оптимального поєднання механізмів державного регулювання та ринкового саморегулювання в процесі поетапного виконання проекту ДПП

За результатами дослідження принципів функціонування та розвитку державно-приватного партнерства, які впроваджені у законодачих нормах як окремих країн так і в Україні та розглянутих у дослідженнях науковців, можливо зазначити, що система принципів повинна забезпечувати розвиток ДПП та реалізацію його потенційних можливостей, досягати цілей партнерів та суспільства. Законодавчі акти, що регулюють сферу державно-приватного партнерства, мають юридично фіксувати зазначені принципи, що дає змогу на правовій основі реалізовувати партнерство держави та приватного сектору у різних сферах господарювання та здійснювати процеси державного регулювання ДПП, виходячи із встановлених принципів.

Спираючись на аналіз світового досвіду співробітництва держави та бізнесу в багатьох галузях економіки, можна зазначити, що вказана співпраця дала можливість залучити додаткові кошти в інфраструктурні проекти, що мало суттєвий вплив на покращання якості суспільних послуг, підвищення конкурентоспроможності країн, зростання ВВП. Значна кількість об'єктів (підприємств, комунікацій) стратегічних галузей, які не підлягали

приватизації, довгий час залишалася в стані обмеженого бюджетного фінансування, що змушувало органи державної влади віднаходити інноваційні рішення. Традиційні моделі управління поступово залучили у свою практику взаємовигідні форми перетину державних та приватних інтересів на основі державно-приватного партнерства.

Державно-приватне партнерство в Україні, на жаль, не досягло масштабів загальносвітової тенденції розвитку та зростання протягом останніх років. Але, незважаючи на це, державні пріоритети в країні вимагають розширення та забезпечення більш якісних соціальних послуг, розвиток інфраструктури на макро- та мезорівнях, значних інвестиційних залучень. В зазначеному напрямі поступово робляться відповідні кроки в інституціональній, правовій, організаційно-адміністративній сфері. Адже ефективне партнерство державних органів влади з приватним власником має за ціль забезпечення сталого розвитку, формування стійких темпів розбудови країни та регіонів. Однією з основних проблем, яка постає перед країнами, що починають реалізовувати проекти державно-приватного партнерства, є визначення процедур і процесів для забезпечення ефективності функціонування ДПП та створення інституційного середовища. Враховуючи мету державно-приватного партнерства (забезпечення фінансування, планування, створення й експлуатації об'єктів та виробництв для надання соціально важливих послуг державного сектору), угоди ДПП передбачають довгостроковий період співпраці щодо надання відповідних послуг, розподіл ризиків проекту та значну кількість форм реалізації умов, передбачених угодами про партнерські відносини. Держава в процесі реалізації механізмів ДПП, створює можливості залучення приватних суб'єктів до секторів діяльності, що мають підвищений ризик та спрямування інвестицій у сфери, до яких приватний сектор не виявляв особливої зацікавленості.

ДПП, в переважній кількості, за своєю організаційною архітектурою включає в себе спеціальне цільове підприємство (SPV) створене для проекту [65]. ДПП характеризує комплексна субпідрядна проектна угода

(контракт) між державним сектором і приватною юридичною особою, створеною спеціально для проекту, в якій обумовлюється і регулюється структура та винагорода підприємства. Оскільки новостворена особа не має існуючого персоналу, навичок або інтелектуальної власності, SPV підписує субпідряди з окремими приватними організаціями для виконання більшості основних видів діяльності по концесійному договору.

Через складність проектів ДПП окреме підприємство стикається з усіма завданнями в рамках ДПП, а отже, SPV (рисунок 1.3) складається з декількох партнерських компаній.

Рисунок 1.3 – Структура реалізації типової угоди ДПП

До SPV включається головний інвестор, декілька партнерів з різними компетенціями (управління об'єктами, фінансування проектів та експертиза управління ризиками). Компанія SPV здійснює більшу частину контрактної роботи з контрагентами, які відіграють важливу роль у реалізації проектів ДПП.

У ДПП підрядники та інженерно-технічні партнери є приватними інвесторами, а власний капітал становить до 10 % від загального обсягу інвестицій, решта 90 % складаються з боргових зобов'язань. Спеціалізовані фінансові установи (приватні акціонерні та інвестиційні групи) можуть інвестувати кошти безпосередньо в інфраструктуру.

Склад SPV може змінюватися з часом, оскільки партнери мають право залишати або продавати свою частку іншому суб'єкту господарювання. Субпідрядники, що беруть участь в SPV, можуть змінюватися.

ДПП роблять більш ефективним, ніж традиційні державні закупівлі: приватна власність, об'єднання завдань та розподіл ризиків між партнерами [112].

Традиційні моделі ДПП базуються на прогностичних витратах та доходах, а також на управлінні основними ризиками шляхом розподілу ризиків та відповідальності між сторонами. У контексті зростаючої невизначеності ця детерміністична модель планування часто виявлялася неадекватною, при суттєвих витратах для державного сектору.

При розгляді міжнародного досвіду країн, що впроваджують механізми ДПП, можна визначити декілька основних напрямів, які реалізуються у угодах партнерства держави та приватного власника: угоди на управління, лізингові (орендні) угоди, концесійні моделі. Аналіз окремих джерел дає змогу виокремити особливості договірних форм реалізації проектів ДПП у світі (таблиця 1.3).

Деякі моделі ДПП можна визначити як контракти (угоди) на управління (management contracts), коли приватний партнер бере на себе

управління державним об'єктом протягом визначеного угодою періоду, в той час як права власності та інвестицій залишаються за державою.

Таблиця 1.3 – Різновиди моделей ДПП

Модель	Особливості
1	2
«BOOT»	(Build, Own, Operate, Transfer – будівництво, володіння, експлуатація/управління, передача). Відповідно до даної моделі, приватний партнер одержує право користування й володіння об'єктом протягом строку угоди, після закінчення якого, об'єкт передається органам влади.
«BLOT»	(Build, Lease, Operate, Transfer – будівництво, оренда, експлуатація, передача). Суб'єкт підприємницької діяльності одержує франшизу на фінансування, проектування, будівництво й експлуатацію орендованого об'єкта (а також стягнення коштів з отримувачів послуги) в період орендних відносин, вносячи плату за користування.
«BOT»	(Build, Operate, Transfer – будівництво, експлуатація/управління, передача). В межах даної моделі, відповідно до угоди щодо розвитку інфраструктурних об'єктів, приватний власник використовує об'єкт, приймаючи ризики. В процесі експлуатації приватний власник може мати право власності в межах дії угоди. По закінченню терміну дії угоди право власності переходить до держави.
«BOO»	(Build, Own, Operate – будівництво, володіння, експлуатація/управління). Приватний власник уповноважений фінансувати, будувати, володіти, експлуатувати об'єкт. Держава купує послуги об'єкту, забезпечуючи інвестору мінімальний дохід.
«BTO»	(Build, Transfer, Operate – будівництво, передача, експлуатація/управління). Даною моделлю передбачено по завершенню будівництва передачу об'єкта державі, але в майбутньому об'єкт знову може надаватися на праві користування приватному власнику.
«BOMT»	(Build, Operate, Maintain, Transfer – будівництво, експлуатація/управління, обслуговування, передача). При даній моделі делегується відповідальність приватній стороні щодо утримування та поточного ремонту інфраструктурних об'єктів, які ним споруджені.
«DBOOT»	(Design, Build, Own, Operate, Transfer – проектування, будівництво, володіння, експлуатація/управління, передача). Угода покладає відповідальність на приватного власника щодо стадії проектування та будівництва.
«DBFO»	(Design, Build, Finance, Operate – проектування, будівництво, фінансування, експлуатація/управління). В зазначеній моделі регламентується відповідальність приватної сторони за здійснення фінансування будівництва інфраструктурних об'єктів.
«BBO»	(Buy, Build, Operate – придбання, будівництво, експлуатація). Угода передбачає продаж активів для модернізації та поліпшення майна й експлуатації певний період часу. Державний контроль здійснюється протягом дії угоди про передачу майна.
«BLT»	(Build, Lease, Transfer – будівництво, оренда, передача). Угода, відповідно до якої приватний власник фінансує та будує об'єкт, за договором оренди.

Продовження табл. 1.3

1	2
	експлуатує об'єкт, приймаючи всі ризики, після закінчення строку угоди – передає право власності органам влади
«ROT»	(Rehabilitate, Operate, Transfer – відновлення (реконструкція), експлуатація, передача). За угодою, об'єкт передається приватному власнику для відновлення, експлуатації та передачі державі.
«RLT»	(Rehabilitate, Lease or Rent, Transfer – відновлення (реконструкція), оренда або лізинг, передача). Проект, в якому приватний власник відновлює об'єкт, орендує або бере в лізинг у державного власника, а потім передає державі.
«BROT»	(Build, Rehabilitate, Operate and Transfer – будівництво, відновлення (реконструкція), управління, передача). Приватний власник відновлює об'єкт або завершує частково збудований об'єкт, експлуатує протягом дії угоди та повертає державі.

За договором управління відповідальність за управління об'єктом передається приватному суб'єкту на відповідний період при сплаті винагороди за виконання роботи. Платежі зазвичай складаються з фіксованої суми та винагороди, заснованої на стимулах для досягнення певних результатів. Відповідно до угоди про оренду (лізинг – lease contract), приватний партнер, використовуючи право користування державним майном, несе відповідальність за експлуатацію і обслуговування об'єкту.

Концесійні моделі передбачають ініційоване державою будівництво чи реконструкцію об'єкта приватним інвестором за власні кошти. Предметом концесійних угод виступає державна власність та суспільні (публічні) служби. Держава є одним із суб'єктів концесійної угоди, по якій об'єкт передається в концесію на певний строк на платних умовах та підлягає поверненню по закінченню строку дії угоди у державну власність. Зазначені моделі досить часто стосуються транспортних комунікацій, охорони здоров'я, освіти тощо.

Угоди ДПП, в яких необхідне створення (будівництво) нових об'єктів (Greenfield project), передбачають, що приватний партнер самостійно або спільно з державною участю будує і управляє новоствореним об'єктом на період, визначений у проектній угоді. Приватний суб'єкт бере на себе більшу частину фінансового та операційного ризику і повертає свої інвестиції

протягом усього терміну реалізації проекту. В угодах, які передбачають відновлення майна (Brownfield contract), за економічною сутністю є схожість з Greenfield project, але замість створення нового активу приватний суб'єкт бере на себе існуючий актив і зазвичай покращує (відновлює) його: реконструює, модернізує або розширює. Угоди залежно від строку дії мають декілька нижченаведених різновидів.

В процесі реалізації масштабних інфраструктурних проектів можуть бути різні варіанти участі суб'єктів: одноосібна участь представників державного чи комунального сектору, участь представників приватного сектору, або спільна участь в межах угод щодо державно-приватного партнерства (рисунок 1.4).

Рисунок 1.4 – Реалізація інфраструктурних проектів зі ступенем залучення та інвестиційній відповідальності

Закон України «Про концесії» [83] визначає концесію як передачу уповноваженим органом державної влади чи органом місцевого самоврядування на підставі угоди на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності прав на створення та (або) здійснення управління об'єктом концесії для задоволення громадських потреб, із зобов'язанням суб'єкта підприємницької діяльності здійснювати будівництво та (або) експлуатацію об'єкта концесії з покладанням на концесіонера майнової відповідальності і можливих ризиків.

Передачу державного та комунального майна в оренду, права та обов'язки орендодавця та орендаря, особливості орендних відносин визначено Законом України «Про оренду державного та комунального майна» [85]. Особливості правового режиму концесійної та орендної діяльності окремо визначено законодавчими актами для деяких сфер господарської діяльності (об'єкти теплопостачання, водопостачання та водовідведення комунальної форми власності; об'єкти паливно-енергетичного комплексу державної форми власності) [86; 87].

Законодавство окреслило значну кількість сфер господарської діяльності, об'єкти яких можуть передаватися в концесію. Це дає можливість залучати інвестиційні кошти приватного сектору, будувати та відновлювати об'єкти державної власності, надавати необхідні суспільству послуги. Арсенал моделей реалізації проектів державно-приватного партнерства достатньо широкий і дозволяє визначитися як приватному так і державному партнеру щодо особливостей умов здійснення співпраці, враховуючи рівень ризиків та відповідальності. Особливо перспективною в Україні на сьогодні є передача транспортної інфраструктури (автошляхи, аеропорти, морські порти) в концесію, що дасть можливість розпочати нове будівництво, модернізацію, переобладнання інфраструктурних об'єктів за рахунок приватних суб'єктів господарювання. В Україні на сьогоднішній час для укладання концесійних угод щодо масштабних проектів та залучення

іноземних інвесторів необхідні нові підходи, в тому числі розроблення законопроекту «Про концесії» на основі світового досвіду, приведення законодавства про концесії у відповідність законодавству про державно-приватне партнерство, єдиних процедур здійснення ДПП. Слід зазначити, що у Верховну Раду України подано відповідний законопроект [84], який у разі прийняття дасть змогу залучити довгострокові інвестиції в розвиток інфраструктури на основі концесійних форм ДПП.

Потреби в розвитку інфраструктурних проектів у світі розширює сфери взаємодії державного та приватного секторів, залучаючи додаткові інвестиційні ресурси у реалізацію проектів ДПП. Особливості об'єктів державної власності, правові межі використання співпраці держави та приватного власника дозволяє використовувати значний потенціал моделей державно-приватного партнерства при реалізації інфраструктурних проектів. Основними моделями, які переважно використовують у світовій практиці, є угоди на управління, передача в оренду (лізинг) та концесійні угоди. Законодавство України, що регулює сферу ДПП, потребує вдосконалення з метою створення прозорих процедур конкурсного відбору приватного суб'єкта, спрощення порядку виділення земельних ділянок в межах реалізації інфраструктурних проектів, впровадження ефективного контролю за угодами, визначення чітких процедур, пов'язаних з питаннями прав власності [49].

Таким чином, можна зазначити, що в процесі реалізації проектів ДПП відбувається поетапне його виконання, що складається з проектування, будівництва, реконструкції (відновлення) та експлуатації об'єкту. В основі підходів до сутності державно-приватного партнерства, відносин між суб'єктами процесу, розподілу відповідальності, ризиків та вигод лежать принципи. Принципи, вбираючи в себе основи сучасних підходів у сфері державного управління та регулювання до суб'єкт-об'єктної взаємодії, визначають основні положення законодавчих актів, які регулюють ДПП.

Принципи ДПП передбачають рівність партнерів, урахування їх інтересів, розподіл прав та обов'язків, конкурентність конкурсних процедур, вільний доступ до участі у проектах та прозорість процедур, ефективність управління та діяльності, сталість правової системи, дотримання екологічних норм та стандартів, соціальну та суспільну направленість, відповідальність.

ДПП в процесі реалізації інфраструктурних проектів може набувати різних форм, які не заперечують основні принципи партнерства. Досить розповсюдженим є підхід щодо управління сформованими та переданими активами за рахунок спеціального цільового підприємства (SPV). Проектна угода в такому випадку відображає обов'язки підприємства, зобов'язання державного партнера, випадки дефолту та права припинення діяльності кожної зі сторін, та винагорода SPV. В SPV можуть включати головного інвестора, різних партнерів з необхідними компетенціями (управління об'єктами, фінансування проектів та експертиза управління ризиками).

Досвід багатьох країн світу виокремлює особливості договірних форм реалізації проектів ДПП у світі: контракти (угоди) на управління; концесійні моделі; угоди про оренду; спільні підприємства. Моделі різняться рівнем залучення приватного капіталу та рівнем ризиків, що відповідно до угоди отримує приватний сектор. Українське законодавство дозволяє використовувати наступні моделі ДПП: угоди про концесію; управління майном; спільну діяльність; інші договори.

Висновки до розділу 1

Таким чином, за матеріалами проведеного у розділі дослідження можемо сформулювати наступні висновки.

1. Сучасні концепції «належного врядування» та «нового публічного менеджменту» передбачають посилення взаємодії держави та приватних суб'єктів відповідно до моделей ДПП, що дозволяє забезпечити за рахунок

інвестиційно-інноваційного розширення суспільно важливих інфраструктурних проектів стійкі темпи розвитку країни та регіонів.

ДПП є комплексним механізмом інституційно визначених взаємовигідних організаційно-правових і економічних відносин суб'єктів державного управління з господарюючими суб'єктами приватної форми власності, які здійснюються у різних сферах соціально-економічної діяльності, та мають обумовлені характеристики (довгостроковість, поєднання фінансових та управлінських ресурсів, розподіл повноважень, ризиків, витрат, відповідальності) з метою отримання синергетичного ефекту у реалізації суспільних та державних інтересів (сталий розвиток суспільства, ефективний розвиток економіки, зростання якості життя населення, створення суспільних благ) шляхом створення та експлуатації інфраструктурних об'єктів та надання суспільних послуг.

2. Розуміння сутності ДПП спирається на дослідження інституційних, управлінських, економічних особливостей та ресурсних, функціональних чи юридичних аспектах реалізації партнерства державних та приватних суб'єктів. Межі відносин партнерів у моделях ДПП ширші ніж договірні правовідносини, адже вказані відносини забезпечують та реалізують дію окремих механізмів державного регулювання економікою, оптимізуючи суспільний сектор (управління об'єктами державної власності, надання суспільних послуг) та частково компенсуючи окремі потреби державної фінансово-бюджетної системи.

3. Відносини державного та приватного сектору виникають в інституціональному середовищі, в основі якого еволюція взаємовідносин державної та приватної сфер економіки у формі «змішаної економіки», де у межах системи суспільного сектору реалізуються проекти ДПП. Економічна природа ДПП може розумітися як управлінська альтернатива приватизації, що передбачає розроблення, планування, фінансування, будівництво та експлуатацію інфраструктурних об'єктів з частковою передачею державою прав власності або функцій.

4. Державно-приватне партнерство з правової точки зору розуміється як нова форма державного управління, сукупність взаємопов'язаних між собою норм і правил, за рахунок яких сторони партнерської угоди на законодавчій основі взаємодіють одне з одним, що вирішується шляхом забезпечення внутрішнього впорядкованого стану та погодженості нормам та правил, та диференційованості й певної автономності означених норм.

5. В основі підходів до сутності державно-приватного партнерства, відносин між суб'єктами процесу, взаємного розподілу відповідальності, ризиків та вигод лежать принципи. Принципи, вбираючи в себе основи сучасних підходів у сфері державного управління та регулювання до суб'єкт-об'єктної взаємодії, визначають основні положення законодавчих актів, які регулюють ДПП.

6. Моделі ДПП різняться ступенем розподілу ризиків та рівнем залучення приватного сектора. В процесі реалізації інфраструктурних проектів ДПП набуває різноманітні форми, в основі яких лежать основні принципи партнерства. Достатньо розповсюдженим є використання в управлінні сформованими та переданими активами спеціального цільового підприємства (SPV) на основі проектної угоди, в якій відображено обов'язки підприємства, зобов'язання державного партнера, випадки дефолту, права припинення діяльності кожної зі сторін та винагорода SPV. До SPV може включатися головний інвестор, інші партнери з необхідними компетенціями (управління об'єктами, фінансування проектів, експертиза управління ризиками).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

2.1 Узагальнення світового досвіду використання моделей державно-приватного партнерства

Інституційне середовище функціонування партнерства породжує нові ефективні способи фінансування, відносини власності суттєво змінюються, формуються нові методи управління. Головною проблемою держав, які розвивають державно-приватне партнерство, є необхідність розробки процедур і стимулювання процесів, що забезпечують ефективність функціонування ДПП і створення нових інститутів. І в цьому аспекті цікавим буде розгляд генезису державно-приватного партнерства, його історичних трансформацій, які визначали в кожній з історичних епох ефективну взаємодію держави та підприємця, відповідно до виникаючих суспільних потреб.

Історія процесу взаємодії держави й приватних осіб заглиблюється своїм корінням в давні часи. Ще у епоху древньої Греції, Риму та інших стародавніх країн держава передавала приватним структурам за винагороду свої повноваження по реалізації суспільно важливих завдань. В практиці європейських країн ще в Середні віки використовувався термін «концесія», тобто передача приватним особам державної власності. Досвід реалізації інвестиційних проектів спільно державою і приватним бізнесом виник досить давно: перше будівництво по концесійному принципу у Франції відноситься до 1552 року [58, с. 53-54], коли було санкціоновано королем Генріхом II спорудження каналу в долині Кро, біля міста Салон-де-Прованс [54, с. 30].

У Середні віки система відкупів розвивається в багатьох європейських країнах (Великобританії, Голландії, Іспанії) та стає одним з найважливіших джерел нагромадження капіталу. У Англії в середині XVII ст., враховуючи

економічну кризу, держава дозволила приватним особам, підприємцям розвивати інфраструктуру. Група британських місцевих жителів сформувала дорожньо-будівельні трасти, які брали в борг кошти у приватних інвесторів для ремонту доріг, повертаючи позику шляхом стягнення плати за проїзд. До середини XIX ст. будівництво більшості лондонських мостів фінансувалося за рахунок мостових трастів [53, с. 183]. Маякові служби в Англії й Уельсі діяли на принципах партнерства між державою та приватними власниками [54, с. 30].

Досвід залучення приватного сектору до участі в забезпеченні інфраструктурних об'єктів в Австрії бере свій початок в XIX столітті, коли деяка частина австрійської залізничної мережі була побудована в рамках здійснення державно-приватного партнерства. В 1874 році Австрія уклала із приватним консорціумом концесійну угоду про здійснення будівництва, фінансування та експлуатації відрізка залізничного сполучення між комунами Штайнах і Рід [99, с. 161]. Активно державно-приватне партнерство, наприклад, у концесійній формі використовувалося багатьма країнами на рубежі XIX–XX ст. Інтерес до цієї форми співпраці не зменшувався в Європі і в подальші десятиліття [202, с. 30]. Окрім будівництва доріг і суміжних галузей, концесії застосовувалися у багатьох країнах в XIX і на початку XX ст. для будівництва залізниці, об'єктів водопостачання і каналізації, очисних споруд [53, с. 183].

Розвиток проектного фінансування, що стало основою державно-приватного партнерства у XX сторіччі, на думку фахівців, мав декілька етапів. Вперше механізми фінансування проектів видобутку корисних копалин застосовуються в Техасі у 30-х роках XX ст. у нафтовидобуванні, а також в Північному морі в 70-х роках під час підготовки проектів розробки нафтових покладів та видобутком газу та інших корисних копалин в Австралії та інших країнах. Розвитку комбінованих (спільних) підприємств, відомих сьогодні як спільна діяльність, сприяло фінансування в США в

1978 р. незалежних енергетичних проектів у секторі енергопостачання [7, с. 42].

Після другої світової війни в країнах Західної Європи і Японії, які вирішували проблему відновлення економіки, виникає поєднання ділового партнерства держави та приватного бізнесу, що одержало назву «індикативне планування», «дирижизм». Реалізація механізмів ДПП урядом Великої Британії в середині 80-х рр. ХХ століття стало інструментом залучення коштів приватних інвесторів в економічну сферу під час економічної рецесії. Урядом Дж. Мейджера у 1992 р. запроваджено нову концепцію управління державною власністю «приватна фінансова ініціатива» (private financing initiative, PFI), тобто передача приватним підприємцям в межах партнерських угод функцій щодо фінансування будівництва, реконструкції, експлуатації, управління державними об'єктами промислової та соціальної інфраструктури (транспорт, комунальні послуги, порти, лінії зв'язку, пошта). Схожі законодавчі акти державно-приватного партнерства пізніше починають приймати інші європейські країни (Закон Sapin 1993 р. у Франції, Закон Merloni 1994 р. в Італії, Закон про фінансування і впровадження інновацій у транспортну інфраструктуру у США) [29, с. 44-45].

Кінець ХХ ст. став піком збільшення ДПП в світі. За результатами досліджень Світового банку, найактивнішими щодо практичного використання переваг державно-приватного партнерства стали країни, що швидко розвиваються – Індія, Бразилія, Мексика, Китай [100]. Великобританією протягом 1990-2011 рр. було реалізовано близько двох третин проектів державно-приватного партнерства в ЄС. В 2011 р. Франція по угодах ДПП у вартісному виразі виходить на перше місце (62 % від загальноєвропейських обсягів інвестування). Друге місце утримує Іспанія (10 % від загальної кількості проектів). По 2-5 % від загальної кількості європейських проектів ДПП мають Франція, Німеччина, Італія і Португалія. Біля 92 % всього європейського ринку ДПП охоплюють разом Великобританія, Португалія, Франція, Германія, Іспанія та Італія [9]. За

даними Всесвітнього банку, з 1990-х років у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою з'явилося близько 2700 проектів ДПП [23].

За даними звіту «Приватна участь в інфраструктурі», оприлюднений Світовим банком, в 2018 р. приватні інвестиційні зобов'язання у сфері енергетики, транспорту, інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а також інфраструктура водопостачання у країнах з низькими та середніми доходами склали 43,5 млрд дол за 164 проектами. Глобальні інвестиції в сферу фінтех у першому півріччі 2021 року досягли \$98 млрд у формі угод M&A, прямих та венчурних інвестицій. Для порівняння за весь минулий рік галузь отримала інвестиції у розмірі \$121,5 млрд. При цьому зменшилася кількість самих угод, але збільшилася їх вартість: 2 456 угод у 2021 році проти 3 520 угод за весь минулий рік. Східна Азія та Тихоокеанський регіон (ЕАР) отримали найвищий рівень інвестицій, тоді як інвестиції в Латинській Америці та Карибських островах (ЛАС) та на Близькому Сході та Північній Африці (MENA) були найнижчими рівнями інвестицій за останні 10 років. 34 країни залучали приватні інвестиції: Китай, Туреччина, В'єтнам, Індія і Бразилія (п'ятірка кращих), що складає 66 % від загального обсягу в світі – на 10 % більше, ніж у 2017 р. У сферу транспорту надійшло 57 % загальних інвестицій, у секторі водопостачання інвестиції зросли у три рази, тоді як інвестиції в енергетичний сектор зменшились на 50 %. З 84 проектів із виробництва електроенергії 78 проектів становили відновлювані джерела енергії, на частку яких припадає 64 % загальних інвестицій та виробничих потужностей (6,7 з 10,5 ГВт). Китай реалізував 27 % глобальних інвестиційних проектів. В'єтнам зафіксував високі інвестиції в енергетичний сектор в 10 проектах, що обумовлено підвищенням податкового режиму з 2019 р. З 24 проектами загальною сумою 3,4 млрд. дол. Індія мала друге місце за кількістю проектів після Китаю (37 проектів) [119].

За регіонами світу, згідно з інформацією Світового Банку, за період з 1990 р. до 2020 р. реалізовано в країнах, що розвиваються, 7784 проекти ДПП на

загальну суму 1930,626 млрд дол. Відповідно до регіонів світу загальні суми, інвестовані в проекти ДПП, представлено на (рисунок 2.1).

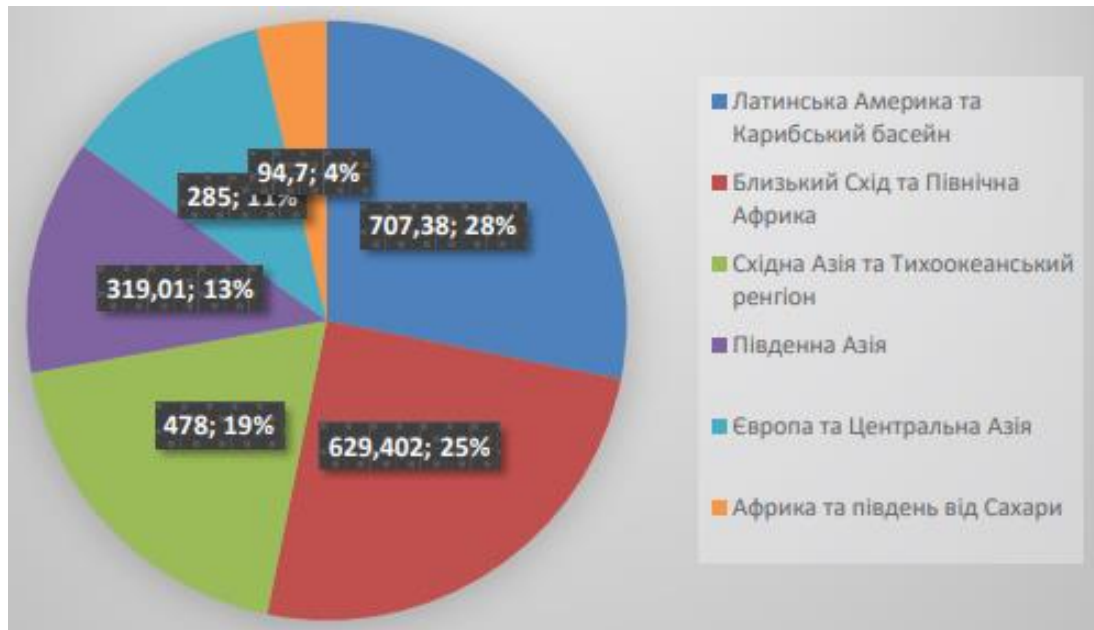

Рисунок 2.1 – Загальні суми, інвестовані в проекти ДПП, за період 1990–2020 рр. за регіонами світу, млрд. дол.

Сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у світі характеризується значною кількістю проектів та загального обсягу інвестиційних залучень. Проаналізувавши проекти ДПП за період 2010–2020 рр. у країнах, що розвиваються, була виявлена така тенденція: найбільша кількість проектів реалізуються у сфері електроенергетики (2410), транспорту (450), водопостачання і водовідведення (415) (таблиця 2.1). Найбільші інвестиції вкладено у сферу електроенергетики, транспорту та водопостачання і водовідведення.

Фінансування із загального обсягу інвестицій у розмірі 24,6 млрд. дол. США у 103 проектах надходили з державних джерел – 13 % (3,2 млрд. дол. США), 68 % (16,8 млрд. Дол. США) надходили з приватних джерел, а 19 % (4,6 млрд. дол. США) надійшли від джерел фінансування інститутів розвитку.

Таблиця 2.1– Секторальний розподіл проектів ДПП в країнах, що розвиваються

Сектор	Кількість проектів	Загальна сума інвестицій (млрд. дол)
Сфера електроенергетики	2410	538,526
Автомобільні шляхи	450	383,155
Водопостачання та водовідведення	415	37,250
Порти	140	35,868
Газовидобування	82	30,624
Аеропорти	53	75,778
Інформаційно-комунікативні технології	32	15,089

На рисунку 2.2 наведено детальний аналіз джерел фінансування інфраструктурних проектів з приватною участю в EMDE в першому півріччі 2020 р. [5].

Рисунок 2.2 – Джерела фінансування інфраструктурних проектів ДПП в країнах EMDE в першому півріччі 2020р.

Світова практика реалізації проектів ДПП, демонструє, що кожна країна може мати свої особливості та влаштування системи інституційних органів, які регулюють сферу реалізації ДПП, що передбачено відповідними нормами чинного законодавства певної країни (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Особливості реалізації ДПП у окремих країнах світу

Країна	Інституціональні органи	Особливості ДПП
Великобританія	Європейська комісія, Казначейство, Кабінет Міністрів. Управління по інфраструктурі і проектам, Національне аудиторське бюро	Переважно проекти реалізуються органами місцевої влади
США	Національна рада з ДПП	ДПП поширене на муніципальному рівні
Франція	Служба підтримки ДПП	ДПП реалізується переважно у вигляді концесій. Утримується баланс між великими державними проектами та невеликими на рівні місцевих органів
Німеччина	Центри підтримки ДПП	Держава є партнером, якого представляє міністерство, на муніципальному рівні – муніципалітет
Мексика	Міністерство фінансів і державного кредиту	Більшість проектів у соціальному секторі розробляється на основі федерального утворення або коштів
Австралія	Спеціалізоване агентство по проектах і фінансуванню інфраструктури	Започаткування проектів державним агентством, яке несе відповідальність за надання інфраструктурної послуги
Бразилія	Комітет з управління ДПП, Федеральна група по ДПП	На федеральному рівні можливо розроблення проектів та здійснення повноваження щодо процедури ДПП
Японія	Управління по стимулюванню приватних фінансів	Значні кошти на інфраструктурні проекти забезпечує Корпорація сприяння розвитку приватних фінансів Японії

Головним способом залучення значних інвестицій у Великобританії є Приватна фінансова ініціатива (ПФІ), згідно з якою приватні підприємства фінансують проектування, будівництво та обслуговування нової соціальної інфраструктури. Станом на квітень 2009 р., контракти на 641 проекти ПФІ були підписані між державними органами та консорціумами приватного сектору, з номінальною вартістю капіталу для державного сектору в розмірі

63,8 млрд фунтів стерлінгів. У період з 2020 по 2050 рр. уряд Великобританії має намір витратити 1-1,2 % ВВП на розвиток інфраструктури [116].

За реалізацію проектів ДПП у Великобританії відповідають державні органи: Європейська комісія (встановлює нормативну базу для державних закупівель в ЄС); Казначейство (контролює державні витрати і встановлює загальний напрямок і політику щодо ДПП); Кабінет Міністрів (контролює стандарти і ефективність державних функцій і закупівель і затверджує структури закупівель); Управління по інфраструктурі і проектам (допомагає реалізувати довгострокове планування в успішні проекти); тендерні органи (структурування, управління та фінансування підрядників проектів); незалежні регулюючі органи; органи планування (функції надання згоди на розробку проекту в залежності від розміру та розташування проекту); Національне аудиторське бюро (аналіз державних витрат).

У рамках федеральної системи, яка існує в Австралії, уряди штатів і територій відповідають за надання основних послуг, таких як транспорт, охорона здоров'я, освіта, водопостачання, а також інфраструктуру, необхідну для їх доставки. У відділах казначейства державних і територіальних органів створені спеціальні групи для розробки та контролю за реалізацією політики та керівних принципів ДПП відповідним урядом. У той час як відділи казначейства й їх спеціалізовані групи виконують координаційну та наглядову функцію щодо ДПП, окремі проекти зазвичай залучаються державним агентством, яке несе відповідальність за надання інфраструктурної послуги. Урядом Співдружності оголошено про створення спеціалізованого агентства по проектам і фінансуванню інфраструктури, яке буде підтримувати Співдружність у структуруванні, наданні та реалізації федеральних контрактів по ДПП. У цілому в Австралії було оприлюднено на протязі 2000-2005 років значну кількість політичних заяв, керівних принципів, технічних записок та рекомендацій, що стосувалися політики ДПП. У 2008 р. оприлюднено «Національну політику ДПП», де визначено національні принципи реалізації ДПП [116].

Поява моделі ДПП у Бразилії відноситься до 2003 р., коли опубліковано Закон про ДПП для штату Мінас-Жерайс (Закон штату № 14,868 / 2003). В 2004 р. було опубліковано Закон про ДПП для штату Сан-Паулу і Федеральний закон про ДПП, що підсилюють зазначене партнерство. У законодавстві про ДПП виникла необхідність залучення приватних інвестицій в інфраструктурні проекти в Бразилії в наступних сферах: водопостачання і каналізація, охорона здоров'я, адміністративні установи і логістика, включаючи дороги, підземні перевезення і транспорт в цілому. На федеральному рівні Комітет з управління ДПП має юрисдикцію встановлювати пріоритети для послуг, які повинні виконуватися за моделлю державно-приватного партнерства. Комітет з управління несе відповідальність за координацію таких проектів і складається з членів Міністерства планування, бюджету та управління, яке підпорядковане Міністерству фінансів і президенту Бразилії. Федеральна група по ДПП, яка відповідає за визначення технічних, економічних і фінансових аспектів федеральних проектів і проведення техніко-економічних обґрунтувань, є частиною Міністерства планування. Крім того, інші урядові філії на федеральному рівні можуть розробляти власні проекти і мати повноваження для визначення процедур виконання угод і санкціонування початку конкурсних торгів, а також затвердження тендерної документації [99].

Французька модель упровадження ДПП залучає приватних інвесторів до державних проектів шляхом створення об'єднань змішаної економіки (*Societe d'Economie Mixte, SEM*), які представляють собою спільні підприємства, в яких державні корпоративні права коливаються від 50 % до 85 %. Французька правова основа ДПП була змінена шляхом перенесення європейських директив, що стосуються угод про державні закупівлі та концесії. Правова реформа, що набула чинності у квітні 2016 р., спрямована на спрощення, уточнення і уніфікацію існуючих правових рамок, що регулюють надання та реалізацію концесійних угод і угод про державні закупівлі (включаючи договори про партнерство). Крім того, в 2017 р. були

прийняті нові правила реформування правового режиму, що застосовується до проектів, які здійснюються відповідно до концесійної угоди або договору про партнерство. Е. Макрон оприлюднив у 2017 р. «Великий інвестиційний план» (2018-2022 рр.) з розміром необхідних залучень близько 57 млрд. євро, в якому визначена підтримка екологічних напрямів, професійна підготовка, дослідження, розробка та адаптація державного управління до нових технологій. Важливим суб'єктом у секторі ДПП у Франції визначено Службу підтримки ДПП (FIN INFRA), що є спеціалізованим підрозділом Міністерства економіки, яке несе основну відповідальність за підтвердження попередніх оцінок, підготовлених відповідними суб'єктами, до початку конкурсних процедур [17].

Термін ДПП, який використовувався в Федеральній конституції Німеччини з 2017 р. є остаточно не визначеним. Це передбачає форми довгострокового співробітництва між урядом і приватною компанією, які часто пов'язані з високовитратними інфраструктурними проектами. В 2015 р. федеральний уряд ініціював програму для нового покоління проектів ДПП на 600 км автомагістралей із загальною сумою інвестицій у розмірі 14 млрд. Євро: 7 млрд. Євро на будівництво і 7 млрд. Євро на технічне обслуговування і експлуатацію. Уряд оприлюднив 10 проектів, для яких він розглядає варіант використання ДПП. У Німеччині існує розгалужена інфраструктура центрів підтримки ДПП, що діють як на рівні федеральних земель, так і на федеральному рівні. На федеральному рівні такий центр – Deutschland AG (Partnerschaften Deutschland) був створений в листопаді 2008 р. та є незалежною консалтинговою компанією під егідою федеральних міністерства фінансів і міністерства транспорту та будівництва. На федеральному рівні Федеративна Республіка Німеччина є партнером по контракту, представленим міністерством, відповідальним за відповідну задачу або підлеглим федеральним органом. Інші суспільні завдання і велика частина інфраструктури перебувають у віданні федеральних органів (державні дороги, університети, школи та в'язниці). На державному рівні

може бути організація-замовник, представлена державними міністерствами або підпорядкованими державними органами. Партнерами на муніципальному рівні є муніципалітет або його суб'єкти [59].

В Японії у 1999 р. був прийнятий Закон про заохочення приватної фінансової ініціативи, що ввів повномасштабну ініціативу у сфері приватних фінансів. З тих пір Закон про приватну фінансову ініціативу кілька разів переглядався для сприяння просуванню відповідних проектів в Японії. У травні 2006 р. японський парламент прийняв закон про реформу громадських послуг, де унормовується система конкурсної процедури для надання громадських послуг за участю як органів сфери суспільного підприємництва, так і приватного бізнесу. Вказана процедура отримала назву «ринкового тестування» і покликана сприяти переведенню на ринкові механізми державно-приватного партнерства частини громадських послуг, які надавалися сферою під управлінням центральних органів влади або муніципальних органів. У 2013 р. в результаті перегляду Закону про заохочення приватної фінансової ініціативи був створений приватний громадський фонд під назвою «Корпорація сприяння розвитку приватних фінансів Японії» (PFIPCSJ) для надання нових джерел фінансування проектів інфраструктури. За станом на 31 березня 2017 р. вказаних проектів налічувалося 609 загальною вартістю близько 5,5 трлн. єн. В Японії проекти інфраструктури реалізуються не тільки центральним урядом, але і муніципальним урядом на рівні префектури, міста і села. На національному рівні галузеві міністерства, які керують державними установами, проводять процедуру вибору приватного оператора. Крім того, Управління по стимулюванню приватних фінансів у Кабінеті Міністрів грає головну роль на ринку проектів в Японії, встановлюючи загальну політику щодо розвитку проектів шляхом видання законів, керівних принципів і розробки планів дій для підтримки реалізації проектів ДПП.

У січні 2012 р. в Мексиці прийнято закон про ДПП, що дозволяє використання проектів ДПП на федеральній основі. Незважаючи на

зазначене, закон і правила ДПП насправді не застосовувалися до тих пір, поки відповідні керівні принципи не були опубліковані 31 грудня 2013 р. З того часу федеральна влада почала впроваджувати нормативну базу, враховуючи, що в Закон про ДПП були внесені поправки (в 2014 р. і в 2016 р.). Закон про ДПП можна застосувати до наступних організацій, які беруть участь в проекті ДПП: установи і структури Федеральної державної адміністрації; федеральні громадські трести; конституційні автономні органи; будь-який муніципальний, місцевий або федеральний суб'єкт, що використовує федеральні кошти. З цієї причини було визнано, що більшість проектів в соціальному секторі може бути розроблено на основі федерального утворення або коштів [99].

За даними Іспанської національної асоціації будівельних компаній, в період з 2003 р. по 2011 р. Іспанія реалізувала понад 500 угод ДПП на суму близько 50 млрд. євро. Протягом 2017 р. Міністерство інфраструктури Іспанії оголосило про затвердження кількох інвестиційних планів, в основному у сфері доріг, які визначені в рамках схем ДПП протягом 2018 р. У 2017 р. був прийнятий новий законопроект про контракти державного сектора. Іспанська влада в основному організована на трьох інституційних рівнях: національному уряді і його відповідних державних органах, регіональних урядах і їх відповідних державних органах, а також місцевих органах влади. Три рівня мають різні, але скоординовані повноваження. Кожен рівень повноважень може здійснювати повноваження через проекти ДПП. Наприклад, національний уряд має повноваження в сфері транспорту та може здійснювати свої повноваження через ДПП по транспортній інфраструктурі. Регіональні уряди мають повноваження в галузі охорони здоров'я та соціальної допомоги і можуть розвивати інфраструктуру лікарень через ДПП. Місцеві органи влади мають повноваження щодо місцевих послуг, таких як водопостачання і відходи, і можуть здійснювати ці послуги в рамках проектів ДПП.

Партнерські відносини між державним і приватним секторами були офіційно введені в законодавчі рамки Таїланду шляхом оприлюднення Закону про приватну участь у державних зобов'язаннях (1992 р.). Протягом двох десятиліть Закон служив основним елементом законодавства, що регулює ДПП в Таїланді, однак в ньому не було чітких критеріїв, що стосуються питань сфери дії, тривалості та повноважень щодо ініціювання та реалізації ДПП. Щоб усунути такі неоднозначності, був прийнятий Закон про приватні інвестиції в державні зобов'язання (2013 р.), де прямо зазначається потреба Таїланду в інфраструктурних спорудах і різних інших формах суспільних послуг, що є затребуваними. Процес ДПП регулюють три основних органи: Кабінет Міністрів, Комітет і Управління. Кабінет Міністрів грає важливу роль в управлінні принципами конкретного проекту ДПП і в складанні бюджету проекту ДПП та затверджує вибір приватного суб'єкта на етапі закупівель. Ця роль на етапі закупівель може бути передана міністру відповідного міністерства, щоб підвищити ефективність і гнучкість процесу ДПП. Комітет складається з прем'єр-міністра в якості голови, міністра фінансів в якості заступника голови та генерального директора Управління у якості члена і секретаря. Комітет має повноваження і обов'язки для: підготовки стратегічного плану; схвалення проекту, який передбачає приватні інвестиції і експлуатацію проекту; створює правила і положення відповідно до законодавства; приймає рішення з питань, що стосуються виконання законодавства. Управління має такі повноваження і обов'язки: підготовка проекту стратегічного плану для подання Комітету; вивчення, аналіз проектів і надання інформації Комітету для розгляду і затвердження; вивчення, дослідження і підготовка бази даних, що стосується залучення приватних інвестицій.

Отже, провівши аналіз світового досвіду використання моделей ДПП, можна зазначити, що залучення приватного власника до вирішення завдань розвитку інфраструктури, залучення інвестицій та інновацій, забезпечення високої якості суспільних послуг стало в сучасному світі одним із

розповсюджених явищ на протязі декількох останніх десятиліть. Причому історія партнерства державного та приватного власника налічує кілька століть взаємовигідної співпраці.

У сучасному світі тенденція до використання механізмів ДПП продовжується, залучені інвестиційні кошти дозволяють реалізовувати різноманітні проекти у сферах електроенергетики, шляхової інфраструктури, житлово-комунального господарства, інформаційно-комунікаційних технологій. Лідерами щодо залучених інвестицій є регіони Латинської Америки та Карибського басейну, Східної Азії і Тихого океану та Південної Азії. Основними джерелами фінансування проектів ДПП є державні та приватні кошти та запозичення з різних джерел.

В цілому, у світі кожна країна, що використовує ДПП, має свої законодавчі та інституціональні особливості, пріоритетні сфери щодо використання ДПП та спирається на особливості механізмів державного регулювання, контролю та делегування власних повноважень приватним суб'єктам економічної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

2.2 Механізми регулювання державно-приватного партнерства

Державне регулювання поєднує необхідні корегувальні форми, методи та напрями для цілеспрямованої дії суб'єктів державного управління законодавчим, виконавчим і контролюючим змістом на суспільно-економічні відносини та процеси в цілому й окремі об'єкти з метою їх упорядкування, стабілізації та адаптації до постійної зміни умов середовища, що дозволяє досягти встановленої мети та вирішувати соціально-економічні завдання. В процесі державного регулювання економічних процесів та діяльності формуються правові, адміністративні, економічні механізми, які корегують ринкові регулятори відповідно до встановлених державною політикою цілей.

С. Мочерний розглядає регулювання як способи та механізми підпорядковувати об'єкт певному суб'єкту, як управлінську функцію забезпечення функціонування та розвитку явищ і процесів у межах передбачених величин [30]. Д. Веймер та Е. Вайнінг вважають регулювання додатковими правилами, що впливають на зміну вибору, який могли здійснити об'єкти регулювання за інших умов [12]. Зміст категорії «державне регулювання» розкривається через поєднання принципів, функцій, форм, методів і засобів регулювання об'єкту (галузей економіки або сфер суспільного життя) [103, с. 21-22].

О. Рябченко вбачає зміст державного регулювання в чітких, послідовних, однозначних законодавчих визначеннях, виконаннях встановлених правових норм по реалізації стратегії розвитку ринкової економічної діяльності, спроможності державного гарантування дотримання конституційного права на підприємницьку діяльність, зменшенні механізмів державного впливу на підприємницьку діяльність, формуванні ефективного державного контролю [98, с. 82].

Методологічні аспекти характеризують державне регулювання як поєднання принципів, форм, методів, які застосовуються у системі регулювання: безпосередньо інструмент регулювання, методологічна база вироблення управлінських рішень по досягненню цілей соціально-економічного розвитку країни, затвердження найкращого зі запропонованих варіантів і його реалізація [2, с. 28]. Виділяють основні причини для державного втручання [19, с. 36]: неможливість забезпечити досконалу конкуренцію; недосяжність для ринкових суб'єктів повної поінформованості та нездатність ринку досягти повної рівноваги; необхідність суспільного перерозподілу благ відповідно до факторів, невідконтрольних ринкові; відсутність розвинених різновидів ринків (ф'ючерсний, страховий); наявність зовнішніх факторів (екстерналій), які потребують компенсаційних заходів; функціонування сфер, які пов'язані зі створенням і споживанням суспільних благ (сфера оборони, фундаментальна наука й т. п.).

Перспективний розвиток державно-приватного партнерства потребує розробки відповідної державної політики, створення сприятливих умов для залучення інвестиційних ресурсів, розробки законодавчого забезпечення використання різноманітних форм ДПП, формування механізмів державного регулювання зазначеної сфери. Відповідно до сутності держави, останній притаманні специфічні функції, які випливають зі встановлених завдань та цілей. Від ефективності виконання функцій залежить наскільки держава може досягати визначених цілей в певний історичний період. Враховуючи різний характер впливу на суспільні відносини, однією з базових функцій є регулятивна. Функція регулювання забезпечує розвиток існуючих суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних, моральних). В процесі державного регулювання економіки використовуються різні механізми впливу суб'єктів регулювання на об'єкти регулювання для досягнення мети, що передбачає зміну стану об'єкту в мінливих умовах ринкового середовища. Враховуючи потребу в інфраструктурній розбудові, залученні інвестицій в економіку, важливим є формування дієвої системи державного регулювання, яка сприятиме розвитку ДПП в Україні.

У ринковій економіці регулювання економічних систем повинно забезпечувати оптимальний набір відповідностей певної кількості індикаторів розвитку. Недоліки ринкового саморегулювання компенсує система державного регулювання економіки. О. Вінник наголошує, що орієнтація ринку в соціальному напрямі вирішується комплексно, враховуючи наявність важливих державних важелів та методів публічно-правового регулювання. Останні дають можливість досягти збалансованості приватних та публічних інтересів (забезпечення нейтралізації негативних проявів ринкових відносин та поведінки суб'єктів господарювання) [16, с. 39].

В енциклопедії державного управління зазначається, що в процесі державного регулювання економіки держава впливає на економічну систему з метою досягнути цілей встановленої економічної політики (стабільні ціни, високий ступінь зайнятості та зовнішньоекономічна рівновага з огляду на

постійне економічне зростання) в умовах соціального ринкового господарства. Державне втручання забезпечує досягнення необхідних результатів діяльності відповідно до цілей, які визначені суспільством і стосуються окремих проблем або певних галузей економіки за допомогою встановлення загальних меж господарювання та прямих і непрямих інструментів [119, с. 153].

У науковій літературі існують різні підходи до визначень поняття «державне регулювання». На думку А. Кваші, державне регулювання економіки є системою взаємовідносин уряду з економічними агентами з метою впливу держави на процеси в економіці, що виявляється поєднанням фінансово-економічних, організаційно-адміністративних, інституційно-правових та соціально-психологічних методів та інструментів, за допомогою яких держава здійснює різнорівневу економічну діяльність [38, с. 13]. В. Адамовська визначає державне регулювання економіки як цілеспрямований вплив держави (сукупністю форм і методів) на розвиток суспільного способу виробництва (в т. ч. продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до мінливих умов [1]. Державне регулювання економіки реалізується у комплексі заходів держави, які направлено скеровують поведінку суб'єктів господарювання для досягнення поставлених органами державної влади цілей (економічний розвиток, повна зайнятість, економічна ефективність; стабільний рівень цін, справедливий розподіл доходів та ін.) [104, с. 17-18].

Процедура вибудовування та здійснення державного регулювання містить наступні процеси [47, с. 20-31]: визначення цілей державного розвитку у відповідній державній політиці та корегування досягнення цілей на основі прийняття державноуправлінських рішень, які втілюються у конкретних механізмах державного регулювання (адміністративних, правових, економічних, політичних, соціально-психологічних, морально-етичних, комплексних тощо); здійснення суб'єктом регулювання за допомогою механізмів потрібної дії на об'єкти державного управління (сфери, галузі,

сектори економіки); відповідна зміна об'єктів під здійснюваним на них впливом в напрямі досягнення мети державної політики.

Стосовно регламентування господарської діяльності, то в нормативно-правових документах зазначені питання також висвітлені. Статтею 5 Господарського Кодексу України визначається, що правовий господарський порядок в Україні формується шляхом об'єднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів. У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) та поточну соціальну і економічну політику (структурно-галузеву, інвестиційну, цінову, антимонопольну, бюджетну, податкову, валютну, зовнішньоекономічну та ін.), спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому. Основні засоби державного регулюючого впливу виявляють себе у вигляді державного замовлення; видання ліцензій, патентів і квот; технічного регулювання; нормування та лімітування; цінового і тарифного регулювання; надання пільг (інвестиційних, податкових та ін.); дотування, компенсації, субсидування [18].

В процесі державного регулювання розвитку ДПП відбувається дія суб'єкта регулювання на об'єкт шляхом застосування відповідних механізмів. Суб'єктний склад органів державного регулювання розвитку ДПП включає Президента України, Кабінет Міністрів України, Верховну раду України, центральні або місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, органи судової влади. Відповідно до Конституції України (Стаття 116) [46], Кабінет Міністрів України здійснює повноваження щодо забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; розробляє та реалізує загальнодержавні програми в економічній, науково-технічній, соціальній та культурній сферах розвитку України; забезпечує рівні умови розвитку різних форм власності; управляє

об'єктами державної власності. В цілому, вищезазначені напрями політики мають безпосереднє відношення до розвитку ДПП.

Міністерство економіки України (Мінеконом) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який відповідно до положення [69] формує та реалізує політику у сфері ДПП; реалізує контрольні функції: моніторить ефективність роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері ДПП та організовує перевірку виконання угод ДПП; моніторить, узагальнює та оприлюднює результати здійснення ДПП; слідкує за дотриманням законодавчих вимог у сфері ДПП; організовує навчання та підвищення кваліфікації працівників у сфері ДПП; обліковує угоди, укладені у рамках ДПП. Водночас Мінеконом виконує функції держави щодо питань, які безпосередньо впливають на розвиток ДПП: формує та реалізує державну політику соціального-економічного розвитку; державну політику у сфері інвестицій; розвитку підприємництва; приймає участь у формуванні та реалізації державної регіональної політики.

З аналізу повноважень Кабінету Міністрів України, Мінеконом, бачимо, що окрім повноважень безпосередньо з формування та реалізації політики державно-приватного партнерства, суб'єкти державного управління виконують повноваження щодо регулювання діяльності, яка пов'язана з розвитком ДПП (інвестиції, розвиток підприємництва, регіональний розвиток, регуляторна політика та ін.).

В Україні розпочата робота з упровадження світового досвіду процесів підготовки та виконання проектів ДПП (удосконалення порядку проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо державних об'єктів, впровадження нових підходів до проведення аналізу ефективності здійснення ДПП. Для покращення інвестиційного клімату в державі передбачається залучати приватних інвесторів на умовах ДПП; використовувати різні форми ДПП для розбудови інфраструктури та надання суспільних послуг у сфері транспорту (в т. ч. морських та річкових портових терміналів), охорони здоров'я, енергетики,

тепло- і водопостачання; дерегулювати інвестиційний процес в Україні (спрощення валютного регулювання, введення та виведення капіталу, звітність, реєстрація та функціонування іноземних представництв); формувати механізми залучення приватних інвестицій вітчизняних джерел у розвиток інновацій, використовуючи інститути спільного інвестування на основі створення венчурних фондів фінансування інноваційних проектів [81].

Аналізуючи законодавство України, можна виділити низку правових актів, направлених на розбудову інфраструктури країни, залучення інвестицій, досягнення цілей сталого розвитку. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері будівництва та експлуатації автомобільних доріг» [72] дасть можливість створити умови для залучення інвестиційних ресурсів для будівництва та експлуатації автомобільних доріг державного значення шляхом концесійних угод. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій» [71] матиме позитивні наслідки привабливими інвестиційними умовами для іноземних інвесторів. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року [93] визначила пріоритетні напрями формування політики у сфері транспорту та ефективного управління державними суб'єктами влади, основні цільові орієнтири розвитку транспортної інфраструктури на період до 2030 року, що дасть можливість для ширшого використання моделей ДПП.

Таким чином, вітчизняне законодавство поступово формує політику у сфері розвитку ДПП, сфері інвестицій, розбудови інфраструктури та ін. В свою чергу, законодавчі механізми створюють розширений інструментарій, який забезпечує можливість суб'єктам владних повноважень здійснювати державне регулювання розвитком державно-приватного партнерства та сфер, які безпосередньо впливають на ефективну реалізацію проектів ДПП. Нажаль, розвиток ДПП в Україні обмежують не в повній мірі розвинуте інституційне та нормативно-законодавче забезпечення, відсутність висококваліфікованих фахівців у сфері ДПП, недостатня динамічність механізмів державного

регулювання економічних процесів у країні, низька конкурентоспроможність територій, недостатня захищеність інвестора, корупційна складова в процесі реалізації проектів ДПП.

Отже, за результатом дослідження окремих аспектів державного регулювання розвитку ДПП, можна визначити, що державне регулювання розвитку ДПП є комплексним процесом керованого впливу суб'єктів державного регулювання на об'єкти регулювання шляхом реалізації функцій регулювання, використанням комплексного механізму управління (регулювання), форм, методів, засобів, інструментів, що передбачає обмеження, протекціонізм, встановлення певного балансу чи дисбалансу в межах утвердженої соціально-економічної політики для досягнення цілей суспільства та держави (економічний та соціальний розвиток, досягнення глобальної конкурентоспроможності країни, стабільність цінової політики, розвиток підприємництва, розбудова інфраструктури та соціальної сфери, розвиток регіонів, надання соціально важливих послуг, розвиток сфери ДПП). Вплив державного регулювання на розвиток ДПП передбачає обов'язкове регулювання економічних процесів та сфер, які прямо чи опосередковано впливають на політику розвитку сфери державно-приватного партнерства. В подальшому розглянемо особливості механізмів, які входять до комплексного механізму державного регулювання розвитку ДПП, та їх ролі у загальному процесі.

Механізми державного регулювання є процесом (в межах функціонування системи чи підсистеми) взаємодії суб'єкта з об'єктом, що врегульовує суперечності явища чи процесу в державному управлінні, послідовно реалізуючи дії, які спираються на основоположні принципи, цільову орієнтацію, функціональну діяльність із використанням відповідних їй форм і методів регулювання [45]. Механізми державного регулювання визначають як спосіб дій суб'єкта регулювання, на основі базових принципів та функцій, що реалізується використанням відповідних форм, методів і

засобів ефективного функціонування системи державного регулювання для досягнення поставленої мети та розв'язання суперечностей [27].

Процес впливу суб'єкта регулювання на об'єкт потребує визначення суб'єктного та об'єктного складу, окреслення стратегічної мети, цілей та принципів державного регулювання сфери розвитку ДПП в Україні в межах єдиної системи (рисунок 2.3). Процес регулювальної діяльності передбачає реалізацію владних загальних та спеціальних функцій уповноважених державних органів на основі принципів, які відображають наукові підходи до особливостей формування механізмів державного регулювання розвитку ДПП. В результаті впливу механізмів – організаційно-адміністративного, організаційно-економічного, організаційно-правового, організаційно-інформаційного та ін. механізмів (у складі комплексного механізму) на керований об'єкт, останній переходить в інший стан відповідно встановленим цільовим орієнтирам. Використовуючи зворотній зв'язок, суб'єкт регулювання контролює результати свого впливу на основі отриманих показників. Важливим інструментарієм дії держави на соціально-економічний розвиток регіонів, що застосовується на засадах партнерства, можна визначити [70, с. 187-188]: прями інвестиції держави; державні контракти; надання бюджетних інвестиційних субвенцій; формування стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку; реалізація державно-приватного партнерства.

Рисунок 2.3 – Система державного регулювання розвитку ДПП

Принциповим є дослідження природи і сутності кожного з механізмів державного регулювання розвитку ДПП. Зважаючи на відсутність єдиного розуміння серед науковців щодо домінування якогось окремого механізму чи визначення одних механізмів елементом інших, на нашу думку, в системі державного регулювання, слід розглядати комплексний механізм, елементами якого є окремі функціональні механізми. В процесі здійснення державного регулювання розвитку ДПП, механізми мають тісний зв'язок між собою, враховуючи їх складну комплексну природу, а, отже, використання інструментів, методів та засобів може містити в собі адміністративний, правовий, економічний та інший характер. Реалізація механізму передбачає визначення, аналіз і розробку напрямів, умов і методів регулювання [11, с. 42].

Механізм державного регулювання розвитку ДПП є сукупністю процесів (у межах системи) забезпечення цілеспрямованого впливу органів державної влади (суб'єкта), відповідно до наявних функцій та принципів, для передачі проактивної (попереджувальний характер на основі планування, координації, коригування) та реактивної дії (адаптивність та динамічність реагування) на параметри об'єкта регулювання для стабілізуючої зміни стану об'єкта або подолання окремих суперечностей, керуючись встановленою метою, цілями (компенсація бюджетного дефіциту, розбудова інфраструктури, надання суспільно важливих якісних послуг та ін.) та державною політикою у сфері розвитку ДПП.

Механізм державного регулювання як спосіб передачі управлінських рішень передбачає наявність відповідних методів, інструментів та засобів впливу на керований об'єкт для отримання необхідного, визначеного суб'єктом управління, стану.

Організаційно-адміністративний механізм забезпечує реалізацію державного впливу на об'єкт регулювання на основі особливостей елементів суб'єктного (органи влади, інститути громадянського суспільства) та об'єктного (розвиток ДПП) складу системи управління (регулювання), цільових орієнтирів, адміністративних інструментів та методів, закріплених

функціональних можливостях, організаційних структурах, а також встановлення їх функціонування.

Організаційно-правовий механізм державного регулювання – це механізм дії встановленими конституційно-правовими нормами в державі, нормативно-правовим забезпеченням, підзаконними актами, на основі юридично забезпечених прав та визначених обов'язків суб'єктів та об'єктів регулювальної діяльності, методами правового регулювання (імперативний, диспозитивний), шляхом встановлення обов'язків, заборон та дозволів, що має за мету розв'язання певних суперечностей та проблем, реалізуючи правову можливість функціонування сфери ДПП.

В організаційно-правовому механізмі державного регулювання поєднання публічних інституцій (органи влади, інститути громадянського суспільства) розв'язують виникаючі суперечності, долають чи попереджають суспільні проблеми, діючи в межах затверджених державою норм конституції та права. В системі методів регулювання відводиться виключне місце імперативним та диспозитивним методам адміністративно-правового регулювання. Зазначені методи побудовані на сукупності способів у праві, які держава застосовує аби забезпечити регулюючий вплив норм адміністративного права шляхом: використання приписів (установлення обов'язків); встановлення заборон; надання дозволів [44].

Організаційно-економічний механізм – є механізмом реалізації державної політики в економічній сфері (кредитно-фінансова, інвестиційна, інноваційна, податкова тощо) шляхом використання економічних методів та інструментів, що має на меті вплив держави на дію ринкового середовища задля забезпечення розвитку ДПП. Для реалізації організаційно-економічного механізму державного регулювання сфери інвестиційної привабливості (що безпосередньо пов'язане з ДПП) необхідно використовувати принципи державного регулювання вищевказаної сфери [61, с. 95-96].

Процес державного регулювання розвитку ДПП має певні прогалини, а саме: зосередження більшою мірою на функціях організації та контролю, що

реалізуються процедурами техніко-економічного обґрунтування проектів, організації умов для конкурентного залучення приватного партнера, відбору приватного партнера, укладання угоди, виконання та моніторингу проекту. Виходячи із необхідності задіяти функції планування та мотивації, процес розвитку ДПП необхідно посилити:

- на етапі реалізації функцій планування: аналіз необхідності реалізації масштабних проектів ДПП у системоутворюючих секторах економіки, потреб сучасної інфраструктури для надання суспільних послуг з урахуванням бюджетних ресурсів співвиконання відповідних проектів на державному, регіональному та місцевих рівнях; формування стратегічних документів державного, регіонального та місцевого рівня, які передбачають на середньострокову перспективу реалізацію попередньо визначених проектів ДПП та затвердження у бюджеті відповідного рівня необхідного фінансування зі сторони державного партнера;

- на етапі реалізації функцій мотивації: поширення інформації щодо потенційних проектів ДПП; позиціонування території та брендинг території; створення прозорості та спрощеності процедур відбору приватного партнера, в т. ч. за рахунок впровадження електронних державних сервісів; забезпечення державних гарантій реалізації проекту; податкові преференції; доступ українських суб'єктів (учасників угод про ДПП) до закордонних фінансових інституцій;

- на етапі реалізації функцій контролю: можливість реалізації контрольних процедур з боку громадянського суспільства, що передбачає моніторинг реалізації проектів ДПП та наслідків, які пов'язані з реалізацією проектів; оприлюднення результатів діяльності суб'єктів, які функціонують на основі ДПП.

Стосовно здійснення процесу державного регулювання розвитку ДПП, то маємо відмітити, що слід відходити від «вузького» бачення політики розвитку лише одного сектору (ДПП), та поступово переходити до моделей на основі стратегічного планування, яке включає комплексне формування

необхідних параметрів та впровадження інвестиційної; податкової; регіональної; бюджетної; кредитної; конкурентної; соціальної; інфраструктурної політик. Зазначений підхід дасть можливість не точкового впливу на окремі проекти ДПП, а інституційної зміни всього середовища, необхідного для змін у окремих секторах діяльності так і держави в цілому на основі впровадження ДПП як перспективного інструменту модернізації економічної та соціальної сфер.

Крім того, доцільним є оптимальне удосконалення організаційно-адміністративного, організаційного-правового, організаційно-економічного та інших механізмів державного регулювання сфери ДПП в межах комплексного механізму на основі встановлених принципів, визначених загальної мети та цілей, таким чином, щоб досягти ефективного розвитку державно-приватного партнерства.

2.3 Економічні механізми реалізації державно-приватного партнерства в Україні

Економічний розвиток України є важливим напрямком державної політики, в основу якої покладено досягнення високих показників якості життя, інфраструктурного забезпечення, конкурентоспроможність держави на світовому ринку. Реалізація економічної політики залежить від дієвості економічних механізмів, їх спроможності досягати встановлених цілей та результатів. Безперечно, основні напрями та інструментарій розвитку економіки передбачають стратегічні державні документи: «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [91]; Урядова програма [88]; Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [77]; Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» та ін.

Поточна економічна політика в країнах з низьким рівнем доходу повинна забезпечувати макроекономічну стабільність, сприяння розвитку приватного сектору, у тому числі шляхом зміцнення прав інвесторів та

верховенства права, зменшення витрат на ведення бізнесу, інвестування в інфраструктуру та відкритості для торгівлі, що допоможе посилити інвестиційні залучення та зростання. В свою чергу, ринок та держава, доповнюючи функціонально одне одного, може розв'язувати суперечності сумісно-розділеної праці в розвинених формах взаємодії її складових інституційно за рахунок ДПП [37, с. 242].

На рисунку 2.4 показано доходи державного та місцевого бюджетів та капітальні видатки державного та місцевого бюджетів в Україні. Щодо показників капітальних видатків за рахунок бюджетних коштів, то бачимо, що, враховуючи процеси децентралізації, капітальні видатки з місцевих бюджетів перевищують аналогічні видатки з державного бюджету. Але в цілому, потреби на розбудову інфраструктури як на державному, так і на місцевому рівні перевищують бюджетні можливості, а альтернативою стає залучення вітчизняних та іноземних інвесторів до проектів у межах державно-приватного партнерства.

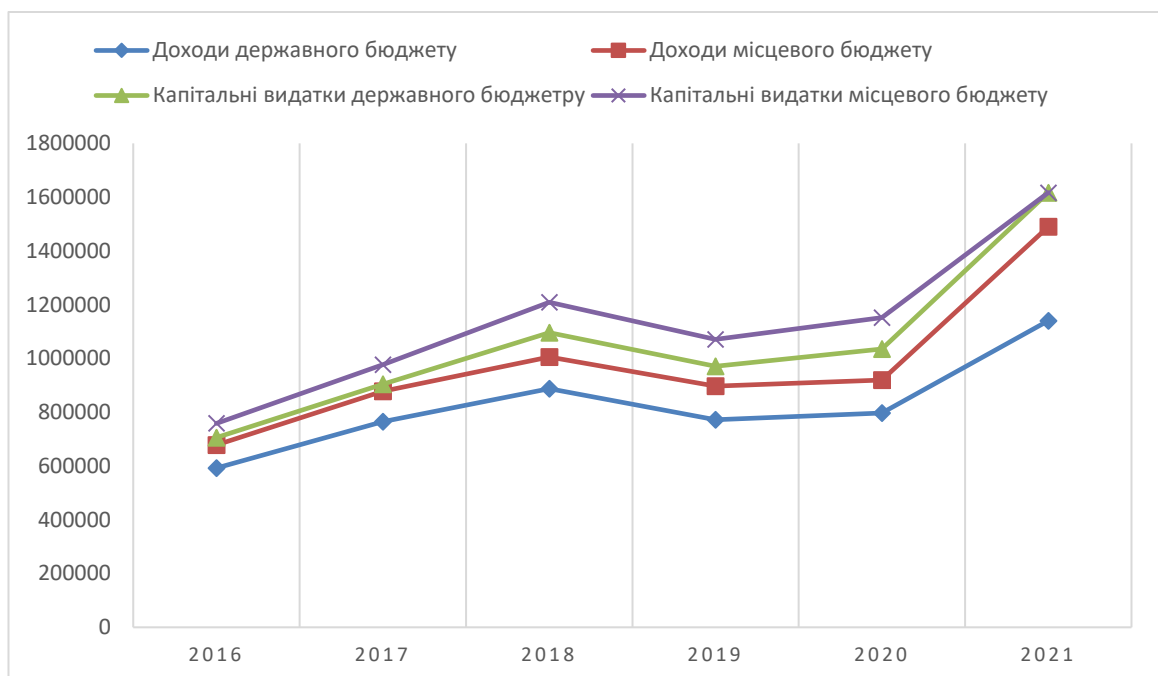

Рисунок 2.4 – Доходи та капітальні видатки державного та місцевих бюджетів

Процес євроінтеграції, започаткований в Україні, є інструментом реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення стратегічного поступу економіки та суспільства, що передбачає: основні критерії належності до інституту розвитку (націленість на розвиток економіки в цілому або певних галузей, секторів, регіонів; зафіксованим у нормативних актах стратегічних цілях; специфічній нормативній базі та регулятивним вимогам; використанню принципів ДПП); завдання, що стосуються формування необхідних політичних і економічних інститутів; забезпечення макроекономічної, макрофінансової та соціальної стабільності; подолання інституційних перепон на шляху диверсифікації економіки, нерозвиненості економічної інфраструктури, бар'єрів виходу на зовнішні ринки, «провалів» у сфері інновацій, регіональних дисбалансів тощо [37, с. 216].

ДПП спрямоване на забезпечення сталого економічного розвитку економіки шляхом: збалансування економічних, екологічних та соціальних потреб; подолання бідності за рахунок створення робочих місць; задоволення основних потреб людей, що вимагає як економічного зростання, так і соціальної рівності; мінімізації впливу навколишнього середовища на проекти розвитку; оптимізації використання наявних ресурсів, включаючи природні ресурси. Проекти ДПП повинні також сприяти політиці, процедурам та інструментам оцінки та зменшення соціально-економічного впливу як частини сталого розвитку. Питання, які повинен забезпечити державний орган для проектів ДПП: надання необхідних компенсацій; моніторинг впровадження проектів ДПП; оцінка можливих позитивних та негативних впливів проекту; вивчення можливостей для покращення навколишнього середовища; сприяння розвитку соціальних, громадських і культурних практик.

Для забезпечення реалізації стратегічних напрямів розвитку державно-приватного партнерства ключовим є визначення економічних цілей, які повинні бути досягнуті кожним із партнерів (державою та приватним власником) в процесі взаємодії (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Економічні цілі держави і бізнесу в процесі розвитку ДПП

Цілі держави	Цілі приватного власника
Модернізація державного і місцевого секторів економіки Раціональна інтеграція України у світову економіку Усунення структурних обмежень економічного зростання Соціально-економічний розвиток регіонів України, розвиток регіональних ринків капіталу, технологій, товарів і послуг Економія бюджетних коштів, залучення інвестиційних ресурсів у розвиток галузей і отримання додаткових доходів від використання державних активів, оновлення основних фондів Синергія у використанні ресурсів і застосуванні управлінських інновацій Підвищення рівня життя населення, розвиток «людського капіталу» та ринку праці і створення додаткових робочих місць Створення конкурентного середовища в сфері надання публічних послуг, зростання обсягів, розширення асортименту і поліпшення якості послуг	Отримання доступу до нових сфер економіки Отримання додаткових доходів у вигляді прибутку від використання державних активів Залучення бюджетних коштів для здійснення інвестиційних проектів Розширення простору для вільного руху капіталу, його проникнення в недоступні раніше сфери Усунення структурних обмежень зростання і розвитку за рахунок розширення і модернізації інфраструктури Розширення можливостей для отримання кредитів під проект від фінансових організацій за рахунок отримання державних та муніципальних гарантій Користування податковими пільгами та преференціями

Корекція інституційних трансформацій в Україні в бік створення умов інноваційного розвитку має ґрунтуватися на цілеспрямованому поєднанні економічного потенціалу фінансово-промислових груп країни та інноваційного потенціалу мережевих технологічних структур різного рівня шляхом механізмів та інструментів ДПП, що створить адекватне інституційне бізнес-середовище сучасного типу. Існує необхідність завершення формування та інституціалізації структур і суб'єктів, що займаються фондуванням інвестиційних і проектних активів національної економіки.

Важливим чинником, що впливає на зростання ВВП вважається об'єм залучених інвестицій. Показником стабільності та захищеності іноземних та внутрішніх інвесторів стає збільшення кількості проектів державно-приватного партнерства. Найбільш значними обмеженнями для прямих іноземних інвестицій (ПІІ) залишаються діловий клімат, корупція, погана інфраструктура. Збільшення трудової міграції за кордон, особливо в ЄС,

призводить до скорочення робочої сили України. Україна мала фінансові проблеми в 2021 р., що потребує посилення міжнародного фінансування для підтримки макроекономічної стабільності.

Інвестиції в основний капітал повинні залишатися сильними на тлі активної державної і приватної інвестиційної діяльності. У банківському секторі в серпні продовжували поліпшуватися як депозити, так і кредитування. Основні причини негативних настроїв топ-менеджерів щодо інвестиційного клімату є: значний рівень корупції, відсутність належної системи правосуддя, відсутність проведення земельної реформи [32]. Важливим вбачається проведення земельної реформи, посилення реальної боротьби з корупційними проявами, зменшення інфляційного тиску.

Приватні інвестиції стримуються політичною та економічною невизначеністю, в той час як державні інвестиції спрямовуються на модернізацію та розширення дорожньої мережі. З державним боргом, що становить більше 80 % ВВП (49 % якого є зовнішнім), і вартістю обслуговування, яка збільшується зі знеціненням гривні (75% деноміновані в іноземній валюті), державні фінанси знаходяться в хиткому стані. Дефіцит рахунку поточних операцій буде фінансуватися за рахунок обмежених прямих іноземних інвестицій, багатосторонніх позик і, можливо, платежів по кредитах МВФ і ринків.

Для залучення іноземних інвесторів до проектів ДПП, Україна має посилювати власні показники розвитку бізнес-середовища шляхом відповідних законодавчих, регулювальних чи економічних засобів. Зростання показників України у рейтингу Світового банку «Doing Business» (таблиця 2.4) є одним з головних стратегічних індикаторів виконання Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Заходи, які можуть підвищити позиції України у рейтингу «Doing Business», реалізуються відповідно до плану дій щодо впровадження кращих практик якісного та ефективного регулювання, що знаходять відображення у методології рейтингу «Ведення бізнесу» Групи Світового банку [79].

Таблиця 2.4 – Загальне місце України у рейтингу «Doing Business» [114]

Ключові показники	Doing Business 2019 рейтинг	Doing Business 2020 рейтинг	Зміни
Рейтинг легкості ведення бізнесу	71	64	+5
за показниками:			
кредитування	32	37	-5
захист інвесторів	72	45	+27
врегулювання питань щодо неплатоспроможності	145	146	-1
міжнародна торгівля	78	74	+4
оподаткування	54	65	-11

Підвищивши загальний рейтинг на 5 позицій, Україна домоглася покращення за 5 індикаторами найкращий показник за складником «захист інвесторів» + 27 позиція (зі 72 на 45). Зафіксовано підвищення на 4 позицій щодо напрямку «міжнародна торгівля». Подальше зростання рейтингового показника щодо сфери кредитування залежить від прийняття розроблених методичних рекомендацій для небанківських фінансових установ стосовно проведення оцінки платоспроможності позичальників. Відносно питань, пов'язаних з неплатоспроможністю, розроблено та подано до розгляду Кабінету Міністрів України законопроект щодо упровадження спрощеного режиму процедури банкрутства. Розпорядження КМУ «Деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» [28] передбачає розширення можливостей надання кредитів малому та середньому підприємству комерційними банківськими установами; активізацію використання векселів та надання кредитів небанківськими фінансовими установами; використання можливостей венчурного капіталу, залучення коштів неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), добровільне об'єднання ресурсів для залучення фінансів у проекти (краудфандинг); започаткування цільових ініціатив щодо кластерів та ланцюгів доданої вартості.

Для аналізу сучасного стану інституційного середовища, дієвості економічних механізмів в Україні можна скористатися показниками

міжнародних індексів. На даний час зазначених індексів існує багато, що дає змогу визначати закономірності розвитку економічного середовища та виявляти проблематику розвитку відповідної сфери в країні. Для огляду динаміки України щодо окремих показників соціально-економічного розвитку можна скористатися наступними глобальними рейтингами: індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), глобальний індекс інновацій (The Global Innovation Index), індекс процвітання (The Legatum Prosperity Index), рейтинг податкового навантаження (Paying Taxes). Зазначені індекси певною мірою демонструють розвиток інституційного середовища, що має вплив на реалізацію проектів ДПП. В таблиці 2.5 зазначено місце України у відповідному рейтингу, а в скобках дається загальна кількість країн, які включено до рейтингу.

Таблиця 2.5 – Позиція України у міжнародних рейтингах [105]

Рейтинговий показник	2013 .	2014 .	2015 .	2016 .	2017	2018	2019	2020
Глобальний індекс інновацій	71 (142)	63 (143)	64 (141)	56 (128)	50 (127)	43 (126)	47 (129)	45 (131)
Індекс економічної свободи	155 (178)	162 (178)	162 (178)	166 (180)	150 (180)	147 (180)	134 (180)	127 (177)
Індекс конкурентоспроможності	84 (148)	76 (144)	79 (144)	85 (140)	81 (137)	83 (141)	85 (141)	55 (63)
Індекс легкості ведення бізнесу	137 (189)	112 (189)	96 (189)	83 (190)	80 (190)	76 (190)	71 (190)	64 (190)
Індекс процвітання	97 (142)	101 (142)	107 (142)	107 (149)	112 (149)	99 (167)	96 (167)	92 (167)
Рейтинг податкового навантаження	164 (189)	108 (189)	107 (189)	84 (190)	43 (189)	43 (190)	54 (190)	65 (190)

Щодо розуміння місця України серед географічних сусідів, порівняємо показники рейтингів нашої держави з окремими найближчими країнами-сусідами: Польща, Словаччина, Угорщина та Румунія в 2020 р. (табл. 2.6). Як бачимо, позитивно видається лише позиція України щодо рейтингу

податкового навантаження в порівнянні з приведеними в табл. 2.6 показниками вказаних країн.

Таблиця 2.6 – Позиція України у міжнародних рейтингах в порівнянні з найближчими країнами-сусідами [109]

Рейтинговий показник	Україна	Польща	Словаччина	Угорщина
Індекс легкості ведення бізнесу	64	40	45	52
Індекс економічної свободи	127	41	61	55
Рейтинг податкового навантаження	65	51	49	56
Індекс конкурентоспроможності	55	39	57	47
Глобальний індекс інновацій	45	55	39	35
Індекс процвітання	92	36	35	46

У процесі реалізації проектів ДПП, враховуючи їх соціальну спрямованість, необхідною умовою стають різнобічні державні преференції. Дієвим інструментом, який стимулює приватний сектор до господарської діяльності є різні види державної допомоги. Законодавство України [73] передбачає, що державна допомога суб'єктам приватної форми господарювання може реалізовуватися у таких формах:

- субсидування, гранти, дотації;
- податкові пільги, відстрочення або розстрочення сплати обов'язкових платежів;
- списання заборгованості, в т. ч. за надані державні послуги, списання штрафних санкцій, компенсація збитків суб'єктам господарювання;
- гарантії, пільгове кредитування, пільгові тарифи по обслуговуванні кредитів, часткове компенсування відсоткових ставок за кредитами, які надаються на реалізацію проектів суб'єктів підприємництва;
- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- зменшення фінансових зобов'язань перед фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- надання, прямо чи опосередковано, товарів чи послуг за цінами нижче ринкових або придбання товарів чи послуг за цінами, вище ринкових;
- продаж за цінами, нижче ринкових державного майна;
- кредитування придбання та впровадження нових технологій;
- фінансова підтримка для утворення об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва у сфері інновацій, науки та промислового виробництва, у тому числі бізнес-інкубаторів, науково-технологічних центрів, центрів трансферу технологій;
- створення системи економічних стимулів для розвитку економіки на основі технологічних інновацій;
- передачі наукової продукції, створеної за рахунок бюджетних коштів, для її впровадження у виробництво;
- інші види фінансової державної підтримки.

Фінансова допомога підприємству може включати: стимулювання комерційних банків до надання позик; формування фондів допомоги; недержавні гарантії та страхові умови; міжнародна допомога [24, с. 157]. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [94] була узгоджена з вітчизняними програмними та стратегічними законодавчими актами, що прямо чи опосередковано мають вплив на розвиток малого і середнього підприємництва, а отже, надала можливість здійснювати державну політику у сфері розвитку підприємництва. Розширений доступ малого і середнього підприємництва до фінансових ресурсів та активізації економічних інструментів передбачає: посилення кредитних можливостей малому та середньому підприємству з боку комерційних банків; створення умов для гарантування депозитної безпеки; застосування механізмів гарантування кредитів; активне використання векселів; активізація надання кредитів небанківськими фінансовими установами; скорочення дефіциту фінансування суб'єктів малого і середнього підприємництва за рахунок надання послуг з лізингу та факторингу; використання можливостей венчурного капіталу, залучення

коштів неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), добровільне об'єднання ресурсів для фінансування проектів (краудфандинг); фінансування експорту, страхування, гарантії; започаткування цільових ініціатив щодо кластерів та ланцюгів доданої вартості; стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій.

Таким чином, зазначені інструменти державного регулювання сфер, які задіяні в процесах створення інвестиційного клімату, розвитку бізнес-середовища, стимулювання підприємницької діяльності, різних видів державної допомоги має позитивний вплив і на розвиток державно-приватного партнерства в цілому, побічно посилюючи зв'язки держави та суб'єктів підприємницької діяльності та стимулюючи процедури реалізації інфраструктурних проектів.

Закон «Про концесії» зокрема, передбачає: застосування концесійної моделі ДПП у всіх сферах господарської діяльності на загальнодержавному та на місцевому рівнях; прозорість процедури ініціювання та прийняття рішення щодо використання концесії та вибору концесіонера; можливість заміни неефективного приватного партнера; створення сприятливих умов для впровадження банківського фінансування; спрощення процедур виділення земельних ділянок для концесійних проектів та чітке регулювання права власності на об'єкт концесії [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Закон гарантує приватному партнеру незмінність законодавчих норм протягом терміну дії договору; надання державних та муніципальних гарантій.

Відносно макроекономічних наслідків збільшення державних інвестицій, то останні підвищують обсяг виробництва як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Підвищення ефективності інвестицій надзвичайно важливо для пом'якшення можливого компромісу між підвищенням обсягу виробництва і зростанням державного боргу. Тому ключовим завданням при відносно низькій ефективності державних інвестицій, має бути підвищення якості інвестицій в інфраструктуру шляхом вдосконалення процесу інвестування. Це може включати вдосконалення

оцінки та відбору проектів з виявленням і усуненням вузьких місць в інфраструктурі, в тому числі шляхом централізованих незалежних оглядів, ретельного аналізу витрат / вигод, вартісної оцінки ризику і принципів складання бюджету. Державні інвестиції ефективні при виконанні умов: спрямованості на проекти з найбільшою віддачею від витрат та погодження їх загального обсягу зі стійкістю бюджету. Ефективність має на увазі не тільки належний розподіл інвестицій по секторах, а й продукування державних активів з найменшими витратами [63].

Аналізуючи якість управління у сфері державних інвестицій, можна визначити проблеми, які призводять до неефективності прийнятих рішень та дій. Існують наукові підходи, що дозволяють обґрунтувати показник ефективності державних інвестицій. Наприклад, за індексом управління державними інвестиціями визначаються бали країнам за 4 різними етапами управління державними інвестиціями: стратегічне керівництво та оцінка проектів, відбір проекту та бюджетування, управління проектом та впровадження і оцінка та аудит проекту. Розраховані величини демонструють ефективність управління державними інвестиціями з розподілом за країнами. Перший показник містить інформацію про наявність галузевих стратегій, прозорість оціночних стандартів, незалежний огляд проведених оцінок. Другий показник визначає наявність середньострокового планування, характер контролю та фінансування, доступ суспільства до фіскальної інформації. Показник реалізації проекту характеризують ступінь відкритості конкурсної процедури, ефективність внутрішнього контролю виконання зобов'язань та ефективність внутрішнього аудиту. Оцінка та аудит проекту містить дані щодо ступеню проведення оцінювання, ступеню проведення зовнішнього аудиту та перевірки його органами державної влади. За результатами дослідження (2020 р.), Україна з 71 досліджуваної країни, що розвиваються, отримала загальний індекс – 2,4 (максимальна оцінку отримала Південна Африка – 3,53, мінімальну оцінку отримав Беліз – 0,27.

Суб-індекси України розподілені наступним чином: оцінка – 2,0; відбір – 2,0; управління – 1,73; аудит – 2,0.

Відповідна державна підтримка та позитивне інституційне середовище відіграють важливу роль у наданні державних послуг, в яких беруть участь приватні підприємства. Вибираючи серед безлічі інвестиційних проектів та оцінюючи всі альтернативи, державні органи повинні не лише враховувати періоди інвестування, грошові потоки, наявну інформацію та фактори невизначеності, але також взяти до уваги характер проекту, характеристики партнера та інституційне середовище, з метою прийняття обґрунтованих рішень та досягнення мети. Рішення приватного власника інвестувати в ДПП пов'язане з його природою (рентабельність, фінансове становище, досвід), зовнішнім середовищем (політичні, економічні, соціальні чинники), інвестиційними цілями приватного власника (складність чи невизначеність). З точки зору покращення конкурентних переваг для перемоги у контрактах фінансовий консорціум, державні гарантії та характер проекту є важливими критичними факторами успіху. Політична взаємодія надає приватним партнерам цінні ресурси (що є джерелом конкурентних переваг), які вони не можуть отримати на ринку. Політична взаємодія допомагає приватним власникам підтримувати рівень рентабельності. Важливим є досвід та фінансова спроможність.

Вагомого значення набув розвиток ДПП в процесі фінансової децентралізації, що сформувало систему взаємин між державним і місцевими бюджетами та розширило перелік повноважень органів місцевої влади й управління залученням додаткових надходжень фінансових ресурсів для зростання якості надання населенню суспільних послуг. Інвестиційні ресурси приватного власника, який бере участь у проектах ДПП, направлені на формування та модернізацію інфраструктурних об'єктів соціального призначення та пом'якшує тиск на видаткову частину місцевих бюджетів. Застосуванню механізму ДПП в українських реаліях заважають системні проблеми: незадовільний стан частини об'єктів місцевої інфраструктури, що

знижує для приватних інвесторів загальну привабливість; посилений ризик інвестування у капіталомісткі об'єкти, враховуючи постійну політичну нестабільність у країні; відсутність пільг (митних, податкових та ін.) для приватних власників, що знижує їх бажання приймати участь у проектах ДПП; інституційна неготовність органів державної влади до передачі певних прав власності приватному бізнесу [10].

Політика та дії урядів країн, що розвиваються, відіграють ключову роль у забезпеченні того, щоб прямі іноземні інвестиції підвищували конкурентоспроможність країн-реципієнтів та створювали робочі місця. Опитування інвесторів показує, що політична стабільність та безпека поряд зі стабільним нормативно-правовим середовищем є провідними характеристиками країни, які розглядаються інвесторами, перш ніж вони приймуть рішення про інвестування. Рівень правового захисту від політичних і регуляторних ризиків (експропріація власності, обмеження валютних курсів і конвертованості), а також наявність прозорості в роботі з державними установами, на рівні країн є основою, що призведе до збільшення інвестицій і зростання в країнах, що розвиваються.

Нажаль, регіони України мають різні рейтинги інвестиційної ефективності. Найбільше значення рейтингу мають Дніпропетровська, Волинська, Львівська, Київська, Закарпатська області. Для ефективного використання механізмів ДПП особливого значення набуває макроекономічний аспект, а саме: визначення сучасних пріоритетних інфраструктурних проектів у середньо- та довгостроковому вимірі; технологічна база, на якій мають розвиватися окремі галузі економіки (або на технологічний рівень яких слід орієнтуватися); секторальна структура, яка буде оптимальною для застосування ДПП; обсяги та форми підтримки, які реально може дозволити собі держава в умовах макроекономічної нестабільності; обсяги і структура залучення фінансових ресурсів для реалізації суспільно-значущих проектів на умовах максимальної ефективності з точки зору: а) макроекономіки; б) можливостей бюджету; в)

рівня платоспроможності населення та інших споживачів товарів/ послуг, планованих у рамках ДПП; оптимальна побудова відносин між центральними органами влади, органами місцевого самоврядування, приватним бізнесом та населенням. Для розвитку ДПП пропонується використання: особливих економічних зон, в яких за рахунок бюджетних коштів усіх рівнів проводяться роботи зі створення суспільно важливої інфраструктури; інвестиційні фонди, що мають за мету на основі процедури відбору підтримку пріоритетних для держави і регіонів проектів створення інфраструктури державного або місцевого значення, без якої ці проекти не можуть бути реалізовані [52, с. 39; 55, с. 77].

Основними джерелами фінансування проектів ДПП можна використовувати: державні субсидії з бюджетів різних рівнів для залучення великих внутрішніх інвесторів та фінансової підтримки важливих проектів; проектні облігації; комерційні кредити; акціонерний капітал, що фінансується інвесторами при наявності власних коштів в якості комбінування субординованого боргу і випуску акцій; гарантії уряду, місцевих органів влади. Серед дієвих форм державної підтримки (в т. ч. при реалізації проектів ДПП) має застосування [106, с. 350]:

- пряма бюджетна підтримка (часткове фінансування заходів проекту, погашення відсотків за кредитами, надання основних засобів, землі тощо);
- податкові канікули (відмова від або зменшення податків та зборів на час реалізації проекту);
- надання гарантій (державних та місцевих);
- залучення державою кредитів від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій;
- гарантування відшкодувати збитки приватного партнера внаслідок зниження попиту відносно запланованих показників, невиконання державним партнером зобов'язань за угодою, неадекватного тарифного регулювання тощо;
- гарантування державного замовлення на певні товари/послуги;

- гарантування державою проектних ризиків у разі змін більш ніж очікувані в інфляції, обмінному курсі, відсоткових ставках за кредитами, цін на енергоресурси;

- надання ексклюзивного права на виробництво товарів/послуг, дозвіл здійснювати перехресне субсидування тощо.

Таким чином, враховуючи стан інституційного середовища, показники економічного потенціалу України, слід зазначити, що, незважаючи на складні умови, в яких перебуває держава, поступово відбуваються позитивні зрушення щодо основних макроекономічних показників та прогрес розпочатих реформ у антикорупційній політиці, фінансовій системі, галузі освіти, державному управлінні та інших напрямках. Нажаль, динаміка вказаного реформування є недостатньою. На нашу думку, крім вищевказаних причин, важливим є створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення капіталу у сфери, пов'язані з транспортною інфраструктурою, житлово-комунальним господарством, постачанням енергоносіїв, соціальною сферою, безпекою. На цьому шляху треба продовжувати розвиток електронного урядування та електронних сервісів, спрощувати систему дозвільних процедур, посилювати законодавчо захист інвесторів, покращувати інституційне середовище, направлене на розвиток державно-приватного партнерства. Безперечно, розвиток державно-приватного партнерства не є єдиним способом пожвавлення економічної ініціативи приватного сектору, але поєднання кращих якостей партнерів, спільна відповідальність за соціально важливі проекти, приватне фінансування є на сьогодні досить раціональним і необхідним з точки зору передачі окремих функцій держави та часткового зняття бюджетного навантаження, розвитку приватної ініціативи, інноваційного шляху економіки та забезпечення конкурентоспроможності України.

Висновки до розділу 2

За результатами розділу можливо зробити наступні висновки.

1. На розвиток ДПП впливають інвестиції різних форм власності, зокрема капітальні видатки. Питома вага капітальних видатків в Україні значно менша ніж в багатьох країнах світу. В розрізі встановлених цільових управлінських орієнтирів, слід запропонувати підходи до реалізації організаційно-економічного механізму розвитку ДПП шляхом пошуку шляхів залучення інвестицій на розвиток інфраструктурних об'єктів, стимулювання підприємницької діяльності, поширення інноваційного потенціалу в проектах ДПП, використання економічного інструментарію забезпечення ефективної реалізації проектів ДПП.

2. Необхідними економічними інструментами, які посилюють розвиток ДПП, можуть бути: форми державної підтримки (субсидування, податкові пільги, гарантії, компенсації, кредитування та ін.), розширений доступ приватних суб'єктів до фінансових ресурсів, механізми гарантування кредитів, використання венчурного капіталу, залучення коштів неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), краудфандинг, започаткування цільових ініціатив щодо кластерів та ланцюгів доданої вартості, використання особливих економічних зон, створення інвестиційних фондів, використання коштів Пенсійного фонду, податкові преференції.

3. Процес реалізації проектів ДПП потребує використання територіального маркетингу для залучення інвесторів, інших зацікавлених суб'єктів, кваліфікованого персоналу, ресурсів. Впровадження державного маркетингу передбачає розвиток окремих напрямів (законодавчий маркетинг, соціальний маркетинг, маркетинг територіальних утворень, маркетинг державних комунікацій, бюджетний і податковий маркетинг, проектний маркетинг), створення сервісного обслуговування фізичних та юридичних осіб, формування громадської думки щодо партнерства держави та приватного сектору, удосконалення адміністративних процедур та

впровадження е-урядування, реалізація концепції привабливих для бізнесу, інвестицій та господарювання територій (територіальний маркетинг).

4. Особливістю розвитку ДПП залишається їх важлива роль у впровадженні інноваційних підходів при реалізації інфраструктурних проектів, які впроваджуються в сферах енергозбереження, альтернативних джерел енергії, науково-освітній сфері, секторі розвитку інформативно-комунікативних технологіях. Фінансування в Україні науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт знаходиться на рівні 0,62 % від ВВП (середній світовий показник становить 2,23 %). Інноваційна діяльність фінансується на рівні 0,3 % від ВВП. В 2020 р. в Україні лише 34 % проектів від загальної кількості укладених угод у формі ДПП перебувають на стадії реалізації, враховуючи нерозвиненість механізмів ДПП в Україні, значну кількість ризиків при реалізації проектів, проблематику надання державних гарантій, фінансову неспроможність окремих приватних партнерів.

5. Процес реалізації проектів ДПП повинен забезпечувати розвиток людського капіталу учасників партнерства, в першу чергу забезпеченням суб'єктів господарської діяльності відповідним управлінським складом, фахівцями та формувати дієвий механізм підвищення рівня компетентності персоналу. Успішна реалізація проектів ДПП за участю держави, бізнесу, суб'єктів громадянського суспільства забезпечує вирішення важливих соціальних та гуманітарних проблем суспільства, безпосередньо впливаючи на людський розвиток, підвищення якості життя через відповідні сфери: освіти, медицини, культури, охорони довкілля та ін. Проекти державно-приватного партнерства у соціогуманітарній сфері підвищують показники трудового потенціалу завдяки інвестиціям в освіту, перепідготовку на виробництві, охорону здоров'я та іншими діями, направленими на розвиток людських якостей, компетенцій та мотивацій, підготовку фахівців з високим трудовим потенціалом.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

3.1 Підходи до державного регулювання організаційного механізму розвитку державно-приватного партнерства

Розробка законодавчих актів, що передбачають стратегічний характер розвитку відповідної сфери, вимагає врахування сучасних соціально-економічних трендів, підходів до формування економічної політики, які можуть виявляти свій вплив в середньостроковій перспективі. Підходи до формування стратегічного документу, який передбачає реалізацію необхідних дій, направлених на розвиток державно-приватного партнерства в Україні, спираються на основи економічної політики держави. Це, в свою чергу, вимагає визначення основних принципів, які відображають стратегію; окреслення мети стратегічних орієнтирів (цільових напрямів); забезпечення процесу реалізації функцій управління: планування, організації, мотивації та контролю; корегування стратегії; методів, засобів, інструментів та форм досягнення цільових орієнтирів.

Відповідно до проведеного аналізу сутності ДПП, його особливостей, стану розвитку та основних індикаторів, які характеризують українське середовище функціонування партнерства держави та бізнесу, інституційного, правового, економічного, суспільного стану досягнення основних індикаторів країни (рівень конкурентоспроможності, інноваційності, індикатори ведення бізнесу, якість інфраструктури, показники економічної свободи, рейтинг податкового навантаження, індекс економічної політики та інші індикатори) можна визначити пріоритетність розвитку ДПП в основних напрямках державної економічної політики.

Спираючись на економічні особливості конвергенції різних форм власності, синергетичний ефект поєднання приватних та державних інтересів в процесі виконання проектів ДПП, що дає можливість досягнути суспільних цілей та цілей соціально-економічного розвитку країни, можна вважати зазначені гібридні форми державного регулювання перспективним напрямом модернізації системи державного управління (в т.ч. економічною та соціальною сферою).

В інфраструктурній сфері зростає вартість користування інфраструктурними об'єктами з боку споживачів. Державні органи стикаються з провалами в суспільній інфраструктурі, і, з метою подолання існуючого стану, вимушені залучати значні державні інвестиції та приймати суттєві ризики, вдаючись до складних пошуків інвестиційних ресурсів. Зазначені проблеми вимагають державу вишукувати способи зниження вартості інфраструктурних проектів, ретельно плануючи конкретні проекти та враховуючи довгострокові цілі і вартість всього життєвого циклу об'єкта.

Слід врахувати і закономірності розвитку глобалізації початку нинішнього століття, а саме:

- відбувається формування світового виробництва шляхом домінування транснаціональних корпорацій на основі міждержавних зв'язків, договорів та кластерних утворень;

- зростає товарообмін наукомісткими, високотехнологічними товарами, авторськими правами, ліцензіями, «ноу-хау» та ін. між країнами світу;

- зростає питома вага послуг (фінансових, страхових, інтелектуальних, інформаційних, «креативних» тощо) у структурі міжнародної торгівлі;

- відбуваються якісні перетворення у фінансовій сфері, в основі яких – розширення пропозиції фінансових послуг, їх синергія з діяльністю корпоративного та некорпоративного сектору, сектору загальнодержавного управління, обслуговування домашніх господарств та ін. [4, с. 11-12].

- процеси урбанізації та міграційні рухи;

- процеси інформатизації суспільства та розвиток високотехнологічних сфер, формування економіки знань;
- зростання на основі стійкого розвитку;
- проблематика забезпеченості продовольством та природними ресурсами;
- регіоналізація та децентралізація управління;
- скорочення державного макроекономічного регулювання;
- поява нових суб'єктів економіки на регіональних ринках

Основними проблемами та обмеженнями розвитку сфери ДПП можна визначити:

- відсутність державного стратегічного документу з орієнтованим на цілі підходом до планування та розвитку сфери розбудови інфраструктурних об'єктів шляхом ДПП;
- недостатня розробленість нормативно-правових та методичних актів, що унормовують сферу ДПП, неврегульованість існуючої законодавчої бази;
- відсутність спеціалізованого органу в системі управління сферою ДПП на рівні держави та моделей на регіональному та місцевому рівнях;
- нерозвиненість бюджетного та фінансового інструментарію для ефективного здійснення проектів ДПП;
- недостатній досвід реалізації проектів ДПП як на державному рівні так із боку приватних суб'єктів.

Чинники, які спонукають до розроблення стратегічного документу, що визначає розвиток ДПП в Україні:

- інфраструктурний розвиток посилює конкурентоспроможність країни та можливість зростання економіки;
- зменшення бюджетного навантаження при створенні необхідної інфраструктури;
- необхідність посилення державної мотивації та гарантій бізнесу для участі в реалізації інфраструктурних соціально важливих проектах (сфера освіти, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство та ін.);

- значний ступінь зносу основних фондів інфраструктурних об'єктів, моральна застарілість й інфраструктурні прогалини та нестача базової інфраструктури.

Враховуючи вектор європейської інтеграції на основі економічної модернізації, посилення інвестиційної привабливості, інноваційного розвитку, впровадження інструментів демократизації, що відображено в Угоді про асоціацію між ЄС та Україною [89], в Плані заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [70] та інших законодавчих актах, економічна політика повинна враховувати європейські підходи до формування напрямів розвитку вказаних сфер діяльності, в т. ч. сферу державно-приватного партнерства.

В основі економічної політики ЄС знаходиться покращення благополуччя громадян, що передбачає забезпечення збалансованості та стійкості в розширенні економічної діяльності. Економічні реформи повинні акцентуватися на наступних напрямках: убезпечення та зміцнення в подальшому макроекономічних основ; стимулювання зростання та покращення якості робочого середовища, за рахунок збільшення частки робочої сили в загальній структурі населення та поступово зменшуючи відсоток безробітних; формування необхідних умов для прискореного зростання продуктивності; заохочення сталого зростання в інтересах існуючого та наступних поколінь [74].

Необхідність розробки Стратегії розвитку ДПП в Україні, як інструменту державного регулювання економічних процесів, полягає в наступному: сучасна модернізація системи державного управління, процеси децентралізації, потреби в інноваційних підходах до організації надання суспільних послуг, суспільні вимоги до інфраструктури у сфері охорони здоров'я, освіти, безпеці, транспорті, водопостачання та тепlopостачання, енергетиці, рекреації потребують комплексних заходів та реалізації

встановлених цілей на основі науково обґрунтованих висновків; інституційна недовершеність системи управління сферою державно-приватного партнерства в різних галузях економіки (суб'єктами управління виступають Мінекономрозвитку, органи місцевого самоврядування, ФДМУ, інші органи державної влади); необхідність чіткого формулювання пріоритетів розвитку сфери ДПП та шляхи вирішення інфраструктурної розбудови на державному, регіональному та місцевому рівнях шляхом реалізації проектів ДПП.

Таблиця 3.1 – Стратегічні цілі та інструменти їх досягнення

Цілі	Інструменти
Підвищення рівня конкурентоспроможності держави та регіонів	Державне стратегічне планування
Модернізація системи державного управління	Економічне стимулювання та державні преференції
Зменшення регіональних диспропорцій	Податкові пільги
Гарантування політичної, економічної, екологічної та інформаційної безпеки	Партнерство державного та приватного секторів
Розвиток інфраструктурного забезпечення	Методичне забезпечення
Створення привабливого інвестиційного клімату	Посилення рівня людського капіталу
Розвиток конкурентного середовища та підприємницької діяльності	Державний територіальний маркетинг
Підвищення якості суспільних послуг	Оцінки ефективності проекту
Розвиток місцевих територіальних утворень	Проектне фінансування
Створення сприятливого екологічного середовища	Розподілення ризиків
	Кластерні утворення
	Міжмуніципальне співробітництво
	Розроблення та впровадження стандартів якості суспільних послуг
	Фонди підтримки фінансування інфраструктурних проектів
	Стимулювання інноваційної діяльності
	Спрощення дозвільних процедур
	Інноваційна діяльність

Спираючись на тенденції в системі державного управління, встановлених орієнтирах існуючих державних стратегій, чинних законодавчих актах та суспільних потребах, необхідним елементом в системі державних функцій щодо вибору пріоритетних напрямів розвитку є планування відповідних завдань та заходів соціально-економічного розвитку, які відтворюються у документі, що визначає цілі та напрями розвитку окремої досліджуваної сфери економіки – Стратегії розвитку державно-приватного партнерства в Україні (рисунки 3.1).

Рисунок 3.1 – Модель стратегічного розвитку державно-приватного партнерства в Україні

Стратегія повинна визначати, враховуючи наявні ресурси: мету, основні цілі, напрями та завдання щодо забезпечення розвитку ДПП, взаємозв'язок з існуючими державними стратегічними документами, модулі функцій контролю та моніторингу.

Стратегія розробляється з урахуванням принципів:

- планування на основі показників, які є в наявності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, інших суб'єктах державної влади;

- наукової обґрунтованості на основі досліджень відповідно до сфери прогнозування та стратегічного планування;

- відкритості на основі оприлюднення інформації про стратегічні та тактичні цілі, заходи та поточну діяльність;

- результативності, що полягає в досягненні соціально-економічних цілей розвитку;

- задоволення загальнодержавних та суспільних інтересів, яке полягає в потребі у забезпеченні реалізації загальнодержавного соціально-економічного спрямування;

- рівності прав та законних інтересів органів державної влади і суб'єктів господарювання приватної форми власності;

- розподілу, що передбачає визначення відповідальності, ризиків, витрат та вигід між партнерами;

- ефективності, на основі залежності між використанням наявних ресурсів та очікуваними результатами;

- збалансованості, що встановлює розподіл обов'язків, гарантій, ризиків і доходів між партнерами в процесі реалізації проектів ДПП.

Метою Стратегії розвитку ДПП є створення інституційного середовища для ефективного здійснення повноважень, взаємодії та узгодження інтересів органів державної влади, місцевого самоврядування, приватних суб'єктів та суб'єктів громадянського суспільства шляхом спільного виконання окремих управлінських і регулювальних функцій в

процесі надання суспільних послуг високої якості при реалізації соціально важливих інфраструктурних проектів ДПП, що спрямовано на соціально-економічний розвиток країни, створення конкурентоспроможної, безпечної й інноваційної вітчизняної економіки, зростання рівня та якості життя населення.

Державно-приватне партнерство розглядається як складовий елемент системи державного регулювання, представляється як спеціалізований інструмент соціально-економічного розвитку, який досягається за допомогою максимізації переваг партнерів через взаємовигідне співробітництво та поєднання ресурсів. Державно-приватна форма партнерства дозволяє застосовувати гнучкі механізми формування та впровадження інновацій, здійснювати мережевий обмін досвідом між партнерами, формувати швидку і адекватну реакцію учасників на технологічні й управлінські зміни.

Основними цілями розвитку ДПП слід визначити:

- розвиток інституційного середовища для забезпечення управлінських заходів щодо розвитку ДПП;
- підвищення рівня конкурентоспроможності держави та регіонів;
- створення цілісної системи державного регулювання процесом реалізації проектів ДПП та взаємоузгодженого розподілу повноважень між органами державної влади у системі державного регулювання;
- зменшення регіональних диспропорцій;
- формування стратегічних та тактичних планів інфраструктурної розбудови, в т. ч. на регіональному рівні;
- формування інвестиційної, інноваційної, фінансово-кредитної, податкової політики, направленої на розвиток ДПП;
- удосконалення економічних та фінансових механізмів стимулювання розвитку ДПП;
- розвиток конкурентного середовища та підприємницької діяльності;
- посилення ефективної взаємодії держави, приватного сектору та громадянського суспільства;

- покращення якості, доступності та різноманіття суспільних послуг;
- створення сприятливого екологічного середовища;
- формування та удосконалення нормативно-правових актів та методологічного інструментарію для впровадження інноваційних моделей ДПП;
- забезпечення відкритості, прозорості та поінформованості заінтересованих сторін щодо процесів реалізації проектів ДПП;
- формування кадрового забезпечення у системі управління проектами ДПП (на рівні державних та приватних партнерів) на основі розробки відповідних освітніх програм навчання та підвищення кваліфікації.

3.2 Шляхи вдосконалення правового механізму державного регулювання державно-приватного партнерства

Правовий механізм у системі державного регулювання реалізує можливість формування правових меж, в яких можуть застосуватися методи, форми, засоби, інструменти державного регулювання відповідних економічних відносин, адміністративних процесів та суб'єктного й об'єктного складу у регулювальній діяльності. Правовий механізм забезпечує дієвість необхідного інструментарію, який використовують суб'єкти в межах власного впливу на об'єкти шляхом реалізації владних повноважень та особливостей сфери регулювання. Необхідний набір правовідносин дозволяє певним суб'єктам владних повноважень реалізовувати державну політику та здійснювати функції щодо управління, регулювальної діяльності та контрольних заходів у межах власної системи управління.

Основними напрямками вдосконалення правового механізму державного регулювання розвитку ДПП як механізму, що формує управлінські межі та основне юридичне забезпечення впровадження державної політики у сфері ДПП, можна визначити:

- розробка та прийняття стратегічних законодавчих актів, які формують довгострокову стратегію розвитку ДПП з урахуванням сучасної економічної політики України, стратегії регіонального розвитку та процесу децентралізації (Стратегія розвитку ДПП, Концепція розвитку ДПП);

- удосконалення норм Закону України «Про державно-приватне партнерство» в частині приведення його у відповідність законодавству, що регулює сферу державно-приватного партнерства (законодавство, що регулює галузеве застосування ДПП);

- удосконалення законодавства, яке регулює секторальні особливості впровадження державно-приватного партнерства (сфера енергетики, освіта, наука, транспортна інфраструктура, розвиток інновацій та ін.);

- розроблення нормативних актів, які врегульовують створення інституційного суб'єкта управління сферою ДПП (Агентство з розвитку державно-приватного партнерства), функціональні особливості та місце новоствореного суб'єкта владних повноважень у системі органів державної влади;

- нормативне забезпечення процесів підготовки проектів ДПП, проведення аналізу ефективності, техніко-економічного обґрунтування, конкурсних процедур відбору приватного партнера, методичних актів щодо розподілу ризиків, реалізації проекту, особливостей впровадження проектів ДПП у різних сферах економічної діяльності;

- затвердження переліку компетенцій та кваліфікаційних вимог до фахівців сфери реалізації проектів ДПП;

- удосконалення законодавчих актів у сферах, що пов'язані із впровадженням проектів ДПП (інвестиційна діяльність, розвиток підприємницької діяльності, інноваційна діяльність, податкове законодавство, спрощення дозвільних процедур, сфера земельних відносин, публічні закупівлі, сфера оборони, електронне урядування та ін.).

Напрями вдосконалення правового механізму розвитку ДПП в Україні представлено на рисунку 3.2. Зазначені напрями передбачають комплексний

підхід щодо всебічного розвитку державно-приватного партнерства на державному та регіональному рівнях і розглядає зміни законодавчої бази, яка формує інституційне середовище, законодавство у сфері ДПП та законодавство, яке безпосередньо вчиняє прямий чи опосередкований вплив на розвиток окремих елементів ДПП (середовище, суб'єкти, інвестиції, інновації та ін.), методичне забезпечення окремих аспектів, пов'язаних із розвитком сфери ДПП

Закон України «Про інвестиційну діяльність» не передбачає особливостей інвестиційної діяльності в процесі виконання проектів за рахунок використання державно-приватного партнерства, хоча визначає можливості інвестування недержавними суб'єктами, інвестування державою (реалізація органами державної влади), інвестування на місцевому рівні (реалізація органами місцевого самоврядування), іноземне інвестування, державну підтримку та спільне інвестування. Необхідним є узгодження норм вищевказаного законодавчого акту та Закону України «Про державно-приватне партнерство» щодо врахування особливостей процедури організації, реалізації та контролю інвестиційних діяльності щодо проектів з використанням механізмів ДПП.

Ураховуючи те, що в процесі передпроектного етапу необхідно проводити ідентифікацію та аналіз ризиків, розстановку ризиків за пріоритетом, то, з точки зору вдосконалення законодавчої бази, необхідні уточнення класифікації ризиків у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними». Так, на нашу думку, доцільно визначити обставини щодо настання форс-мажору. Це можуть бути обставини непереборної сили, що виникають внаслідок природних явищ (ураган, пожежа, землетрус тощо) або ситуації соціального характеру (страйк, війна, терористичний акт, масові заворушення тощо). Останні обставини особливо актуальні для українських умов і можуть виявляти себе як загрози невизначений проміжок часу.

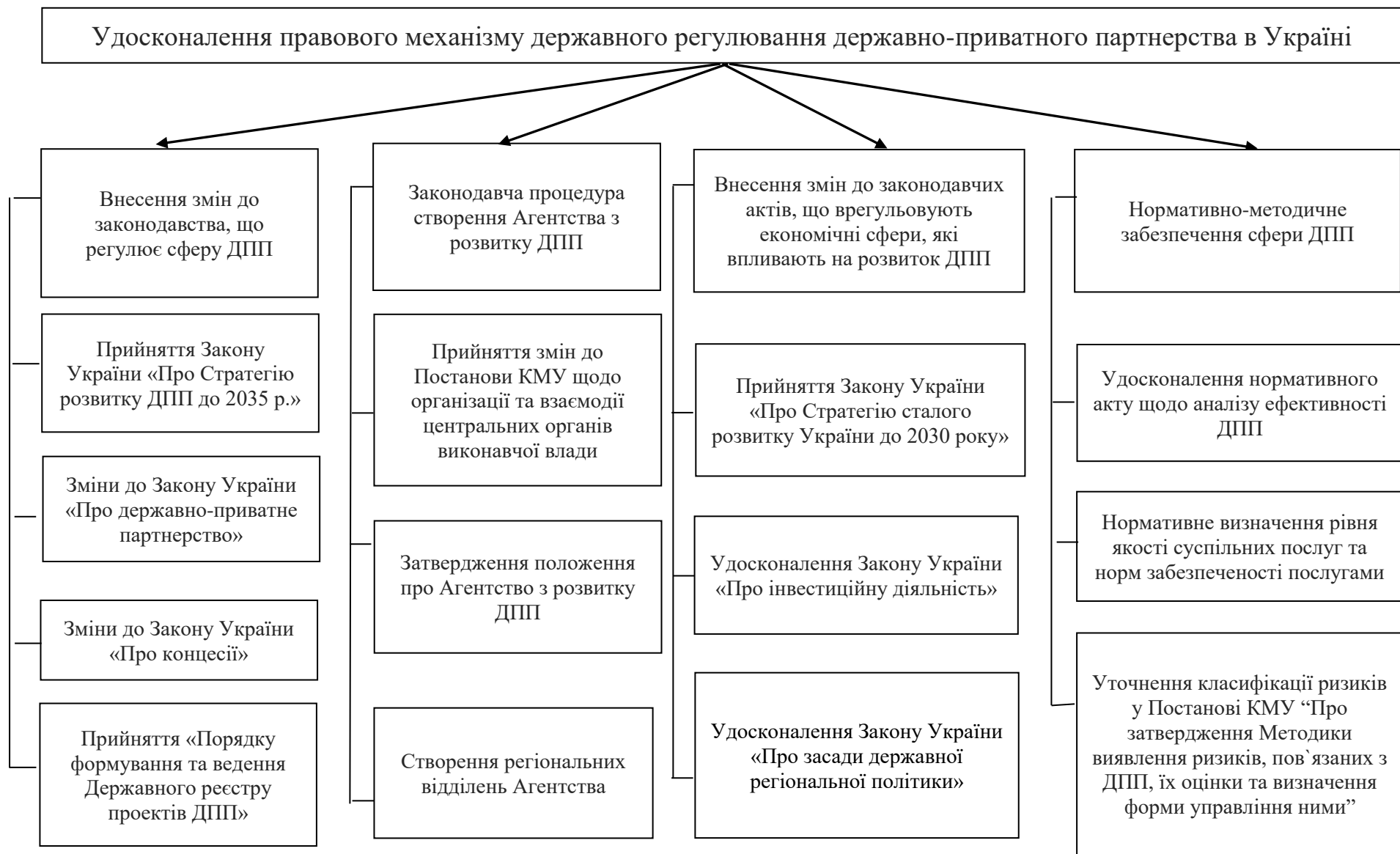

Рисунок 3.2 – Основні напрями вдосконалення правового механізму державного регулювання розвитку ДПП

Зважений підхід до юридичного визначення ризиків державно-приватного партнерства у договірних зобов'язаннях дасть можливість зваженого підходу інвестора, забезпечить відповідні гарантії його фінансових та матеріальних ресурсах, по можливості знизить ризики за допомогою страхування. Таким чином, розробка законодавчих та нормативних актів що стосуються сфери управління ризиками, повинна враховувати сучасний стан в економічній та суспільно-політичній площині та сприяти механізмам державного регулювання процесами реалізації проектів державно-приватного партнерства [40].

Необхідним є приведення процедур аналізу ефективності (процедура експертизи проекту ДПП) існуючих моделей ДПП до норм Закону України «Про державно-приватне партнерство».

Доцільним видається розробка вимог та порядку оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів, яку здійснює Міністерство економічного розвитку та торгівлі України.

Існуючий нормативний акт щодо аналізу ефективності ДПП (Постанова КМУ № 384 від 11.04.2011 р.) [26] та Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України № 255 від 27.02.2012 р. [27], не враховує особливостей реалізації проектів ДПП, використовуючи підходи аналогічні процедурі державних закупівель.

Іншими важливими законодавчими новаціями, на нашу думку, можуть бути:

- внесення доповнень до Закону України «Про державно-приватне партнерство» щодо валютних гарантій для інвестора, у частині захисту інвестора та його господарської діяльності;

- внесення доповнень до Податкового законодавства щодо економічно обґрунтованих пільг зі сплати роялті, зменшення митних платежів при імпорті обладнання або сировини та звільнення від сплати податку на прибуток на початковому етапі виконання проекту ДПП;

- внесення доповнень до Закону України «Про державно-приватне партнерство» щодо повного переліку видів державної підтримки, яка надається приватному партнеру в межах реалізації проектів ДПП, та довгострокові зобов'язання приватному партнеру державного партнера щодо існуючих об'єктів, які функціонують у межах завдань і функцій відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, здійснювати платежі в поточному та/або майбутніх бюджетних періодах;

- розширення в Законі України «Про державно-приватне партнерство» дефініції «державно-приватне партнерство» з урахуванням сучасних управлінських підходів та стратегічного бачення місця та ролі партнерства між державним та приватним сектором у різних сферах економічної та соціальної діяльності.

Доцільним буде на перших етапах реалізації пілотних проектів ДПП поєднання фінансових ресурсів за рахунок декількох територіальних утворень (міжмуніципальне співробітництво) за координацією Асоціації міст України або інших профільних асоціацій, агентств розвитку. Зазначені шляхи мають бути відображені у законодавстві.

Необхідним є забезпечення можливості реалізації проектів ДПП за існуючими й можливими в межах законодавчого поля моделями та формами і відсутність обмежень щодо механізмів забезпечення інвестором своїх обов'язків перед організацією, яка фінансує ДПП, пропонуючи різноманітні механізми державної підтримки інвестора, форми і механізми фінансової і майнової участі державного партнера у проекті ДПП [102].

Удосконалення правового механізму державного регулювання ДПП повинно передбачати зосередження, на нашу думку, на ключових елементах системи розвитку ДПП в Україні: державне управління, економіка, регіональний розвиток, інновації. Законодавче забезпечення механізму, змістове наповнення та очікувані результати впровадження нормативно-правових актів представлено в табл. 3.2.

Вказані у таблиці 3.2 підходи щодо законодавчого забезпечення функціонування правового механізму розвитку ДПП передбачають основний перелік розроблення та прийняття законодавчих актів для комплексного підходу щодо впорядкування функціонування системи державно-приватного партнерства в Україні та подальшого розвитку інституційного середовища, що дає можливість досягти встановлених цілей.

Таблиця 3.2 – Законодавче забезпечення правового механізму розвитку ДПП

Нормативно-правове забезпечення	Змістове наповнення	Очікувані результати
1	2	3
Державне управління		
Прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції»	Зміна адміністративно-територіального устрою, надання органам місцевого самоврядування розширених повноважень, уточнення обов'язків державних адміністрацій (префектур)	Визначення повноважень органів виконавчої влади (префектур), органів місцевого самоврядування, визначення системи адміністративно-територіального устрою України
«Про засади адміністративно-територіального устрою»	Упорядкування та зменшення диспропорцій між адміністративно-територіальними одиницями	Завершення нормативно-правового врегулювання реформи адміністративно-територіального устрою та децентралізації
Прийняття Закону України «Стратегія Розвитку України»	Визначення тенденцій, прогнозів, стратегічних цілей та завдань державної політики, шляхи реалізації державної політики	Окреслення бачення розвитку України в довгостроковому періоді та узгодження зі встановленими цілями секторальних та регіональних стратегій (в т. ч. Стратегії розвитку ДПП)
Прийняття Закону України «Про управління земельними ресурсами в межах території ОТГ»	Регулювання земельних відносин та прав громади розпоряджатися землями за межами населених пунктів	Можливість використання земельних ділянок ОТГ (в т. ч. у процесі реалізації проектів ДПП)
Прийняття Закону України «Про державне стратегічне планування»	Засади формування системи державного прогнозування та стратегічного планування	Визначення функцій державного управління щодо реалізації можливості

Продовження табл. 3.2

1	2	3
		визначення середньо та довгострокових пріоритетів
Прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Агентства з розвитку ДПП»	Про створення інституційного органу з розвитку ДПП в системі органів державної влади	Комплексний підхід до розвитку партнерства держави та приватного сектору, делегування державою окремих повноважень приватним суб'єктам, залучення інвестицій, розбудова інфраструктури, забезпечення населення якісними послугами
Економіка		
Прийняття Закону України «Стратегія впровадження моделі збалансованого розвитку України»	Засади реанімації вітчизняної економіки у довгостроковій перспективі	Забезпечення збалансованого розвитку суспільства з адаптацією до світових трендів, структурна зміна економіки (з використанням в т. ч. ДПП)
Прийняття Закону України «Національна стратегія розвитку кластерів»	Засади формування пріоритетних дій держави по забезпеченню створення та функціонування промислових, інноваційних, туристичних, сільськогосподарських та ін. кластерів	Забезпечення державної політики розвитку кластерних підходів в економіці, реалізація проектів ДПП на основі кластерів
Прийняття змін до Закону України «Про державно-приватне партнерство»	Включення ОТГ, інших суб'єктів державної влади до переліку суб'єктів, з якими можливо заключати договори ДПП	Розширення суб'єктного складу учасників ДПП
Прийняття змін до Закону України «Про концесії»	Визначення сучасних потреб реалізації проектів інфраструктури шляхом концесії	Посилення можливостей реалізації важливих інфраструктурних проектів за рахунок ДПП (концесій)
Прийняття Закону України «Стратегія розвитку ДПП»	Визначення мети, основних завдань, принципів, суб'єктного складу реалізації стратегії та індикаторів впровадження стратегії	Довгостроковий розвиток системи ДПП на основі цілей, завдань та державної політики у зазначеній сфері, що включає збільшення кількості проектів ДПП, залучення інвестиційних ресурсів, інфраструктурна розбудова
Прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок формування	Визначення процедури функціонування Державного реєстру проектів ДПП,	Упорядкування єдиної системи обліку проектів ДПП та наступний

Закінчення табл. 3.2

1	2	3
та ведення Державного реєстру проектів ДПП»	розпорядника реєстру, та наповнення реєстру необхідними відомостями	моніторинг реалізації проектів ДПП
Прийняття Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України»	Забезпечення інноваційного розвитку на основі залучення інвестицій, збалансованому економічному зростанні, «зелених» технологіях для забезпечення високих стандартів життя	Використання ДПП у вирішенні економічних завдань на основі широкого діалогу держави, приватного сектору та громадянського суспільства
Регіональний розвиток		
Прийняття змін до Закону України «Державна стратегія регіонального розвитку 2021-2027р.р.»	Визначення нових завдань максимальної реалізації потенціалу децентралізації та реконсолідації процесів стратегічного розвитку громад, регіонів та країни	Зменшення регіональних дисбалансів, підвищення конкурентоспроможності регіонів, реалізація інфраструктурних проектів шляхом ДПП
Прийняття змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики»	Віднесення територіальних громад до суб'єктів регіональної політики	Уточнення суб'єктного складу у сфері реалізації регіональної політики
Затвердження регіональних кластерних програм	Розроблення та затвердження регіональні кластерні програми у промисловій, туристичній, сільськогосподарській та ін. сферах	Механізми та умови надання кластерам державної підтримки; сприяння у реалізації конкурентоспроможних проектів регіональних кластерів, враховуючи ДПП
Інновації		
Прийняття Закону України «Стратегія інноваційного розвитку»	Напрями та шляхи впровадження інновацій в економічній сфері та виробничій діяльності враховуючи регіональний аспект	Реалізація інноваційного розвитку з використанням сучасних механізмів (державна підтримка, кластерні підходи, проекти ДПП)
Прийняття Закону України «Стратегія розвитку високотехнологічних галузей»	Напрями та шляхи розвитку високотехнологічних галузей	Забезпечення розвитку високотехнологічних галузей з використанням сучасних механізмів (державна підтримка, кластерні підходи, проектів ДПП)
Прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про систему індикаторів оцінки ефективності державної політики в інноваційному та науковому секторі економіки»	Встановлення чітких індикаторів залучення інвестиційних ресурсів у інноваційні та наукоємні сфери економіки	Забезпечення розробки заходів економічної політики держави з урахуванням поточних тенденцій та викликів

Процес здійснення проектів ДПП в Україні, підпадає під дію функцій окремих регуляторних процедур (експертний висновок, погодження проектів ДПП), що мають різні органи державної влади. Технічна документація щодо проектів ДПП у транспортній сфері затверджується Міністерством інфраструктури України, умови конкурсів щодо концесій або оренди об'єктів житлово-комунального господарства, затверджуються Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, перевірка статусу проекту та процедура необхідності надання підтримки держави знаходиться у віданні Міністерства фінансів України. Суб'єкти державної влади, які мають відношення до процесів реалізації проектів ДПП, не підпорядковані органу, уповноваженому управляти сферою державно-приватного партнерства, а отже, Мінекономрозвитку не має можливості в повній мірі реалізовувати функції, пов'язані з регулюванням сфери ДПП.

Вказана проблематика доводить необхідність забезпечення правових основ щодо формування координації процесу реалізації проектів та контролю у сфері ДПП єдиним спеціалізованим органом. Висловлюється думка, що ризики тривалого процесу узгодження різних етапів проекту державними структурами є наслідком відсутності єдиного державного органу, координуючого здійснення усіх проектів ДПП [8, с. 309-314]. С. Єрмілов вважає, що складна координація дій між різними органами державної влади передбачає створення єдиного органу державної влади відповідального за розвиток ДПП, для підвищення ефективності застосування ДПП [33]. Схожу думку висловлюють і Л. Тараш та І. Петрова, підкреслюючи необхідність розвитку управління та організації ДПП за рахунок створення єдиного спеціалізованого органу, що формує, реалізує та моніторить проекти ДПП [102, с. 41].

Таким чином, удосконалення правового механізму дозволить розробити напрями стратегії розвитку ДПП, враховуючи сучасні трансформаційні процеси; привести у відповідність Закон України «Про державно-приватне

партнерство» до існуючого чинного законодавства у сфері ДПП; розробити єдиний державний реєстр договорів ДПП; продовжити удосконалення концесійного законодавства та законодавства, що регулює секторальні особливості здійснення державно-приватного партнерства; продовжити політику розроблення та прийняття законодавчих актів у сфері інвестиційної діяльності, розвитку підприємницької діяльності, інноваційної діяльності, податкового законодавства, спрощення дозвільних процедур, сфері земельних відносин, публічних закупівель, електронного урядування та інших сфер, пов'язаних з реалізацією проектів ДПП.

Подальші дії лежать в площині законодавчого впровадження єдиного спеціалізованого органу у сфері ДПП, затвердження повноважень та місця в системі органів державної влади, місце та роль вказаного державного органу в упровадженні стратегічних напрямів розвитку ДПП на державному, регіональному та місцевому рівнях.

3.3 Напрями підвищення дієвості державного регулювання державно-приватного партнерства

Враховуючи значні можливості, широкий арсенал моделей ДПП, необхідно розглянути підходи щодо результатів використання проектів ДПП у різних сферах економіки, залучення громадянського сектору до участі в процесі реалізації суспільно важливих проектів, посилення інноваційних підходів до інфраструктурних проектів, розширення арсеналу ДПП в напрямі регіонального розвитку.

Подальший розвиток державно-приватного партнерства полягає в застосуванні принципів «належного врядування», поєднання інтересів на перетині різних секторів, методична опрацьованість особливостей застосування ДПП в різних сферах, партнерство, пов'язане з наукомісткими кластерами, посилення ролі ДПП в процесі децентралізації та формування територіальної спроможності об'єднаних громад. Процесу підвищення

дієвості ДПП передусе формування процесу планування, організації, мотивації, контролю на державному, регіональному та місцевому рівнях, встановлення генеральної мети щодо розвитку різних сфер шляхом розвитку ДПП, SWOT- і PEST-аналіз, маркетинг території та секторів, експертні дослідження.

Євроінтеграційні процеси вимагають розвитку актуальних у світі галузей, політику сталого розвитку, регіональний розвиток, в основі чого знаходиться розвиток відповідних інституцій, досягнення стабільних соціально-економічних показників, подолання інфраструктурної нерозвиненості, зменшення територіальних дисбалансів, розвиток механізмів електронного урядування, посилення інноваційного напрямку розвитку економіки, доповнення функцій ринку та держави.

На сучасному етапі управлінських трансформацій в Україні відображається підвищення регіональної ролі в державній еволюції, розбудова управлінських механізмів регіонального та місцевого рівнів. Досягнути стратегічні цілі регіонального розвитку можливо шляхом пошуку ефективних інструментів, серед яких є ДПП. Децентралізація підсилюється фінансовою спроможністю, що забезпечує поступове зростання кількості проектів розбудови інфраструктури регіонального та місцевого рівня. Управління регіональним розвитком знаходиться в площині формування державної політики, спрямованої на впровадження дієвих механізмів регулювання соціально-економічного та гуманітарного розвитку регіонів, враховуючи особливості регіону та баланс загальнодержавних і місцевих потреб. Поступальний динамічний процес регіонального розвитку має прогресивні зміни існуючої соціально-економічної структури регіону в напрямку її вдосконалення та раціоналізації та формує регіон як стійку просторову систему, яка раціонально використовує власний потенціал, гармонійно співіснуючи із зовнішнім середовищем [96].

Державною стратегією регіонального розвитку [77] окреслюються напрями державної регіональної політики та завдання органів державної

влади й органів місцевого самоврядування, які повинні підвищити рівень конкурентоспроможності регіонів, забезпечити територіальну соціально-економічну інтеграцію і просторовий розвиток та здійснити ефективне державне управління сферою регіонального розвитку. До пріоритетних сфер державної регіональної політики входить: транспортна сфера й інфраструктура; розвиток економіки та інвестиції; розвиток підприємництва та дієве регуляторне середовище; політика конкуренції; ринок праці; освіта та наука; інноваційна діяльність.

Розвиток ДПП можливий за рахунок розвитку партнерства в системі «органи місцевого самоврядування – бізнес – територіальна громада»; удосконалення існуючих та розроблення нових нормативно-правових актів; створення консультаційних центрів з питань ДПП на загальнодержавному та регіональному рівні, а також інституційних органів, уповноважених на управління розвитком ДПП; створення засобів моніторингу стану реалізації інвестиційних проектів та здійснення контролю їх реалізації; забезпечення системи підготовки фахівців з питань управління проектами ДПП. Забезпечити реалізацію Стратегії регіонального розвитку фінансовими складниками можливо, забезпечивши ефективну взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, приватних власників та інститутів громадянського суспільства на основі успішного здійснення проектів ДПП, які розвивають регіональну інфраструктуру, підвищують якість життя населення, покращують стан навколишнього природного середовища [94].

Закон України «Про засади державної регіональної політики» окреслено основні пріоритети регіональної політики, які повинні:

- стимулювати та підтримувати місцеві ініціативи ефективного використання існуючого потенціалу регіонів для розбудови середовища існування та зростання якості людського життя;
- мінімізувати територіальну диференціацію за індексом регіонального людського розвитку;

- формувати конкурентоспроможність регіонів (розроблення та реалізація програм і проектів підвищення конкурентоспроможності територій);

- врахувати екологічну складову у стратегіях регіонального розвитку, оцінювати, вирівнювати та знижувати техногенно-екологічне навантаження на довкілля у регіонах;

- запровадити дієві інструменти державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконувати міжрегіональні програми і проекти [76].

Державні законодавчі ініціативи продовжуються за рахунок залучення нового суб'єкту в механізми розвитку ДПП. Для пришвидшення та ефективного розвитку моделей ДПП в Україні при Міністерстві інфраструктури України за підтримки Western NIS Enterprise Fund створено Проектний офіс з розвитку ДПП, основне завданням якого – впровадження державно-приватного партнерства. На Проектний офіс покладено завдання: підготовка до реалізації пілотних проектів ДПП; створення інституційної бази для розвитку ринку інфраструктурних ДПП; консультаційна підтримка та юридична експертиза інфраструктурних проектів ДПП. Додатковим підсиленням інституційного середовища заплановано Міністерством економічного розвитку і торгівлі України утворити Агенцію з питань підтримки ДПП, яка сприятиме реалізації проектів ДПП [95].

У проектах ДПП у сфері рекреації крім фінансування та управління на приватного партнера покладається:

- краще задоволення потреб споживачів та покращена якість послуг;
- передавання в субпідряд окремих видів діяльності;
- маркетингова та рекламна діяльність, спрямована на просування об'єкту ДПП та його послуг [56].

На регіональному рівні можна запропонувати модель, яка передбачає реалізацію окремих локальних проектів ДПП, проектів в межах кластерних утворень та проектів у межах угод про міжмуніципальне співробітництво (рисунок 3.3). Модель передбачає взаємодію основних суб'єктів, які беруть

участь в реалізації політики розвитку ДПП на рівні регіону (органів державної влади, органів місцевого самоврядування, приватних партнерів, агентства з розвитку ДПП, громадянського суспільства, сфери освіти та науки та інших учасників).

Рисунок 3.3 – Модель реалізації проектів ДПП на регіональному рівні

Закон України «Про державно-приватне партнерство» визначив організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи ДПП на договірній основі, таким чином давши можливість реалізації значного кола проектів, в тому числі і в промисловості. Використання потенціалу приватного власника та державні можливості, дадуть змогу залучити необхідні інвестиційні ресурси,

розподілити можливі ризики, що уможливить машинобудівну сферу отримати необхідний імпульс розвитку [469].

Ступінь успішності реалізації запропонованих державою проектів, буде залежати від досягнення цілей, які встановлені приватним власником в межах законодавчого поля та передбачених договірних відносин. На нашу думку, розуміння сучасної природи ДПП, дослідження існуючих ризиків при реалізації суспільних проектів та аналіз цілей, які спонукають шукати взаємодії приватного сектору з державним, дасть змогу вибудувати дійсно партнерські відносини. Зазначена проблематика повинна вирішуватися в площині розширення економічних та правових форм ДПП, відповідно до існуючих чи майбутніх проектів; державного регулювання сфери ДПП та законодавчого вирішення прогалин, які заважають сьогодні ефективно вирішувати питання поєднання кращих можливостей держави та приватних суб'єктів господарювання.

З огляду на те, що реалізація інфраструктурних проектів часом передбачає територіальне розміщення на декількох об'єднаних громадах, слід звернутися до європейської практики міжмуніципальної співпраці. Проблематика органів місцевого самоврядування має на увазі проблеми, вирішувати які можна за допомогою міжмуніципального співробітництва. З точки зору приватних інвесторів, багато територіальних утворень досить малі для реалізації соціально важливих проектів. Як було зазначено вище, сфери реалізації проектів ДПП часто передбачають розміщення кластерного характеру, значну територіальну протяжність, інтереси декількох громад. Таким чином, підхід, який передбачає міжмуніципальне співробітництво, досить привабливий і економічно обумовлений. Отже, зростає можливість місцевих громад брати участь в проектах державно-приватного партнерства, результатом чого виникнуть умови для реалізації більш масштабних проектів; якість послуг, що надаються підвищитися; з'являться нові суб'єкти, що надають енергоносії за рахунок використання альтернативних джерел енергії.

Інструментами, які спроможні реалізувати необхідні зміни в існуючій системі державного управління повинні стати:

- децентралізація системи управління з акцентом на відповідальності за управлінські задачі на регіональному рівні з одночасним підвищення автономності управлінських дій та бюджетне наповнення реалізації місцевих проектів у публічній сфері;

- упровадження принципів орієнтування на споживачів суспільних послуг;

- упровадження та реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства.

В системі органів державної влади повноваження центрального органу, який реалізує державну політику у сфері електронного урядування, формування і розвитку інформаційного суспільства, покладено на Державне агентство з питань електронного урядування України. Впровадження електронного урядування передбачає подальшу розробку нормативно правових актів; визначення концептуальних засад щодо створення системи «Електронний Уряд»; надання якісних адміністративних послуг споживачам за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; впровадження мережевих комунікацій і взаємодії органів державної влади та ін. Враховуючи, що створення системи електронного урядування потребує чималих витрат як на устаткування так і на розробку необхідного програмного забезпечення, існує потреба в залученні недержавних інвестицій для подальшого розвитку як окремих елементів системи е-урядування так і останнє в цілому. ДПП в системі електронного урядування має реалізовуватися в формі правової угоди між суб'єктом підприємницької діяльності та органом державної влади. В межах зазначеної угоди приватний партнер повинен надати необхідну електронну державну послугу на основі інвестиційних ресурсів приватного партнера, розподіливши з державним партнером окремі ризики, пов'язані з наданням відповідних послуг. Розуміючи необхідність впровадження державно-приватного партнерства у

системі е-урядування, Верховна Рада України рекомендувала розробити та розглянути законопроекти щодо особливостей державно-приватного партнерства у сфері електронного урядування [90].

Фінансова реалістичність державних бюджетів означає, що економічна оптимізація не може бути досягнута з використанням традиційної методики закупівель. Партнерські стосунки спрямовані на створення умов для залучення приватним сектором інвестицій за допомогою надання державою приватному сектору достатніх об'ємів для зростання продуктивності при реалізації проекту, а також можливість партнерам користуватися отриманими вигодами нарівні.

За розглядом джерел [21, с. 14-18] можна визначити наступні фінансові інструменти, за допомогою яких також можливе фінансування проектів ДПП:

- боргові (комерційні кредити, облігації з довгостроковими відсотковими інструментами, субординовані кредити, синдиційовані (консорціальні) кредити, позики міжнародних установ та агенцій);
- пайові (прості акції, гранти);
- квазікапітал (привілейовані акції).

Застосування різноманітних фінансових інструментів у нових проектах ДПП дасть можливість підвищити ефективність використання фінансового потенціалу та збільшить отримання доходу в процесі експлуатації об'єктів в майбутньому.

Для успішної реалізації проектів ДПП, як було зазначено вище, дуже важливою є державна підтримка, яка, крім розглянутого правового механізму, потребує впровадження економічних та організаційно-адміністративних механізмів підтримки розвитку ДПП (табл. 3.3).

У процесі управління змінами на організаційному рівні в моделях ДПП можливо застосовувати такі підходи: триступеневий підхід до змін Курта Левіна, модель запланованих змін, модель восьми кроків, формула змін, системна модель, модель керованого переходу Бріджеса.

Таблиця 3.3 – Механізми підтримки проектів ДПП

Економічні механізми	Організаційно-адміністративні механізми
Часткове фінансування проектів на рівні бюджетного забезпечення (державний або місцеві бюджети). Участь в акціонерному капіталі підприємства. Надання пільгових кредитів. Компенсація відсотків по позиках. Коменсація обов'язкових платежів. Страховання зобов'язань. Регулювання тарифної політики. Пільги по сплаті податків, розстрочення. Надання в користування майна на пільгових умовах. Передача об'єктів інтелектуальної власності, трансфер технологій. Створення або передача територіальної інноваційної інфраструктури. Венчурне фінансування. Надання грантів, дотацій, субсидій. Списання заборгованості Зменшення фінансових зобов'язань. Залучення державою кредитивів	Законодавче затвердження стратегічних документів, які реалізують політику у сфері розвитку ДПП. Прозорість та спрощення адміністративних дозвільних процедур (отримання дозволів, реєстрація власності, започаткування бізнесу, процедура банкрутства). Створення Агентства з розвитку ДПП Формування нормативно-правової бази, яка регулює сферу розвитку ДПП. Амортизаційне регулювання. Методичне забезпечення процесу реалізації проектів ДПП. Експертне забезпечення всіх стадій підготовки та реалізації проектів ДПП (дослідження секторальних особливостей, маркетингові дослідження, експертні оцінки тощо). Надання консультаційних послуг щодо юридичних та економічних питань. Формування переліків потенційних об'єктів для партнерства, умов участі та ін. Підготовка та перепідготовка фахівців.

В процесі реалізації суспільно важливих проектів, приватний власник змушений нести частину ризиків не тільки власного підприємства, але і ризиків, що виникають внаслідок виникнення умов, закладених в особливостях залученої державної власності, зобов'язання перед державним партнером, політичної кон'юнктури та ін. З огляду на такий стан приватного партнера, державні органи, органи місцевого самоврядування повинні йти по шляху пошуку нестандартних підходів до регулювання розвитку державно-приватного партнерства. Необхідний пошук державних механізмів, що пом'якшують результати змін для підприємств і таким чином стабілізують роботу останніх. Це можуть бути питання, пов'язані з особливим спрощеним процесом оформлення земельно-кадастрової документації в рамках проектів ДПП; погодження дозволів на будівельні роботи; договірні відносини, не погіршують прав однієї сторони в процесі змін законодавчих актів;

визначення інститутів, які координують розвиток державно-приватного партнерства на регіональному рівні.

Таким чином, у процесі реалізації проектів державно-приватного партнерства, підприємства вирішують завдання, пов'язані з управлінням змінами у внутрішньому і зовнішньому середовища, а, отже, державі необхідно вибудовувати механізми регулювання, що сприяють найбільш оптимальним впливам на підприємства в процесі виконання важливих соціальних завдань.

Управління змінами в процесі розвитку державно-приватного партнерства хоча і складний процес, але вкрай важливий для успішної реалізації соціально важливих проектів у різних сферах економіки. Через мінливість середовища, зміни супроводжують проект в межах ДПП від його створення до реалізації. Враховуючи це, необхідно своєчасно визначати джерело змін, аналізувати його поточний стан, надавати оцінку та розробляти заходи впливу на них.

Процеси здійснення державної політики у сфері ДПП засновані на розробленні та затвердженні проектів державних цільових програм, які сприяють розширенню моделей державно-приватного партнерства; захисті прав та інтересів державних і приватних суб'єктів; контролінгу дотримання норм чинного законодавства у сфері ДПП та ін. [88].

Система управління державно-приватними структурами користується різноманітними механізмами управління, які формуються в процесі господарської практики, яка досить поширена у світі. Питання дослідження механізмів державно-приватного партнерства вимагає аналізу правового, адміністративного, економічного механізму управління розвитком ДПП та надання відповідних пропозицій щодо їх удосконалення. Це дасть можливість подальшого формування системи державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства, що є запорукою подальшого удосконалення системи державного управління у секторах економіки, де реалізуються проекти ДПП [106].

Важливим у процесі підготовки та реалізації проектів ДПП дотримуватися загальних підходів до політики розвитку ДПП: забезпечення балансу інтересів партнерів; формувати інформаційно-комунікативну політику; гарантувати громадський контроль та підзвітність; здійснювати ефективне управління (рисунок 3.4).

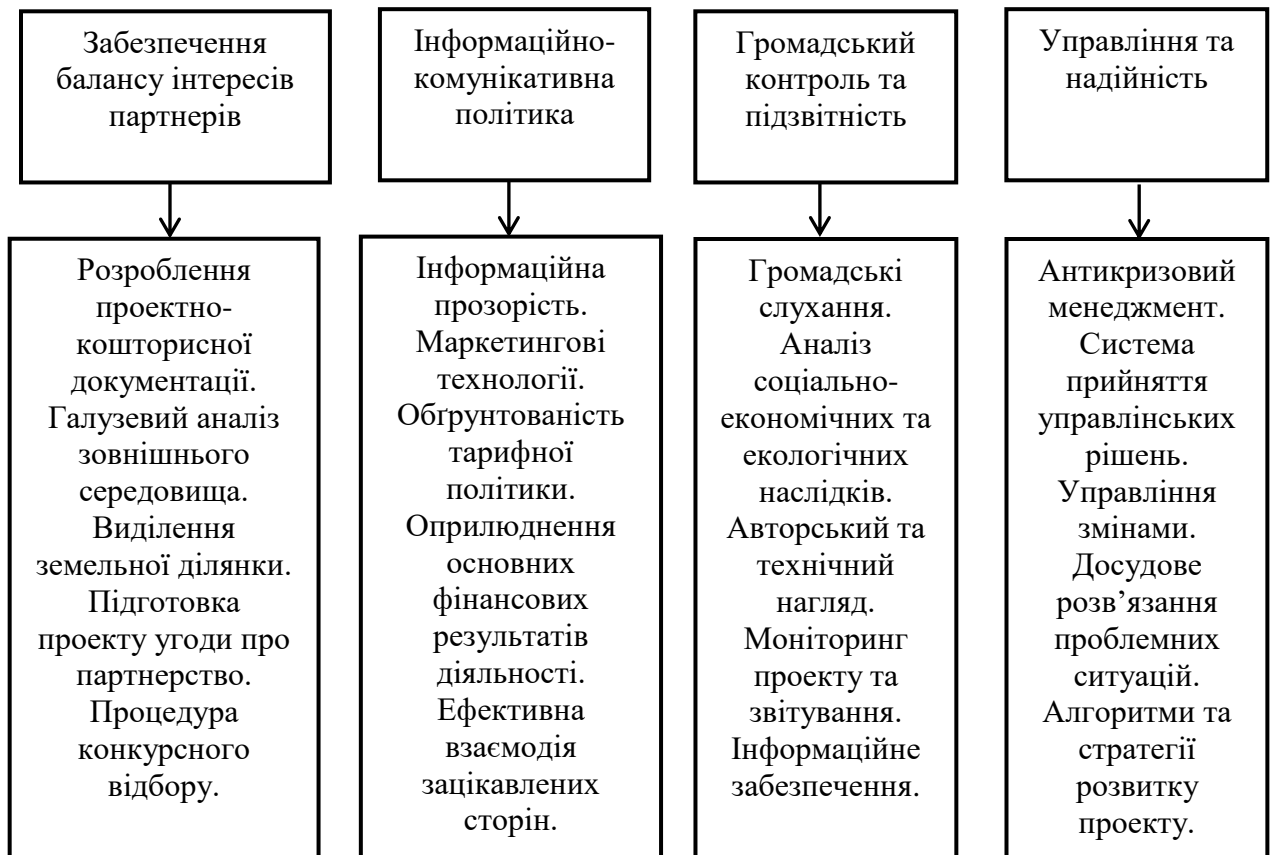

Рисунок 3.4 – Загальні підходи до політики розвитку ДПП

Слід зазначити, що поряд з питаннями розвитку виробництва та реалізації продукції постають питання логістичної діяльності. Логістична концепція на макроекономічному рівні спрямована на оптимальне планування міжгалузевих зв'язків, контроль міжгалузевих потоків (мінімізація сукупних витрат), планування розвитку транспортної інфраструктури, визначення і оптимізацію місця розміщення транспортно-складських комплексів, збалансування розвитку регіонів. Будівництво логістичних центрів на основі ДПП реалізується як на загальнодержавному

рівні так і на регіональному та місцевому рівні, де місцеві осередки отримують відповідні фінансові залучення та розширюється коло суб'єктів, які залучаються до будівництва та експлуатації логістичних центрів. На державу, як партнера, покладаються функції контролю. Причому держава зацікавлена в ефективності реалізації проекту в межах ДПП та отриманні відповідних результатів як у фінансовому так і соціальному напрямках.

Отже, подальше посилення дієвості державного регулювання ДПП повинно забезпечуватися за рахунок впровадження принципів «належного врядування», стратегічних орієнтирів, сформованих в процесі планування та прогнозування, використання потенціалу регіонів та подальшого поглиблення децентралізації.

Проекти ДПП підвищують якість життя, забезпечуючи транспортні, комунальні, енергетичні, екологічні та рекреаційні потреби територіальних утворень. Крім зазначеного, можливим є встановлення партнерства державного й приватного секторів в сфері культури, науки, в агропромисловому комплексі, електронному врядуванні та торговельній сфері на основі кластерного та проектного підходів.

Успішна реалізація проектів ДПП можлива при правильному розподілі істотних ризиків між партнерами, використанні територіальних об'єднань (міжмуніципальне співробітництво), фінансові інструменти (боргові, пайові, квазікапітал), управління змінами (модель запланованих змін, формула змін, системна модель, модель керованого переходу Бріджеса), удосконалення правового, адміністративного, економічного механізму управління розвитком ДПП.

Висновки до розділу 3

Таким чином, за підсумками зазначеного розділу можна зробити наступні висновки.

1. Для досягнення суспільних цілей та соціально-економічного розвитку країни необхідне поєднання приватних та державних інтересів в процесі здійснення проектів ДПП, що можливо вважати за перспективний напрям модернізації системи державного регулювання (в т.ч. економічною та соціальною сферою).

2. Державне регулювання розвитку ДПП зумовлює необхідність сформулювати основні концептуальні підходи щодо розроблення Стратегії розвитку ДПП в Україні, як інструменту державного регулювання економічних процесів. Концептуальна модель стратегічного розвитку ДПП полягає в потребі сучасної модернізації системи державного регулювання, процесів децентралізації, інноваційних підходів до організації надання суспільних послуг, забезпечення сучасних вимог до інфраструктури у сфері охорони здоров'я, освіти, безпеки, транспорту, водопостачання та теплопостачання, енергетиці, рекреації на основі науково обґрунтованих висновків; інституційного забезпечення системи управління сферою державно-приватного партнерства в різних галузях економіки; необхідністю чіткого формулювання пріоритетів розвитку сфери ДПП та шляхів вирішення інфраструктурної розбудови на державному, регіональному та місцевому рівнях шляхом реалізації проектів ДПП.

3. Обґрунтовано модель розвитку ДПП в Україні, що передбачає: принципи побудови стратегії; мету; стратегічні цілі та інструменти їх досягнення; проблематики, яка потребує вирішення; узгодження напрямів та цілей державних політик у інших сферах діяльності; очікуваних результатів (індикаторів виконання), контрольних функцій та моніторингу реалізації стратегії.

4. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення правового механізму державного регулювання ДПП в Україні відповідно до напрямів: внесення змін до законодавства, що регулює сферу ДПП; законодавча процедура створення Агентства з розвитку ДПП; внесення змін до законодавчих актів,

що врегульовують економічні сфери, які впливають на розвиток ДПП; нормативно-методичне забезпечення сфери ДПП.

5. Запропоновано проектування моделі реінжинірингу державно-управлінського процесу «державного регулювання сфери державно-приватного партнерства», що визначило елементи в загальній системі регулювання, окреслило взаємозв'язки окремих елементів, та дало можливість, використовуючи отримані дані сформулювати бачення напрямів державного регулювання сфери ДПП.

6. Подальший розвиток державно-приватного партнерства полягає в застосуванні принципів «належного врядування», поєднання інтересів на перетині різних секторів, методичному опрацюванні особливостей застосування ДПП в різних сферах, партнерстві, пов'язаному з наукомісткими кластерами, посиленні ролі ДПП в процесі децентралізації та формування територіальної спроможності об'єднаних громад.

7. Застосування державно-приватного партнерства як інструменту регіонального розвитку може посилюватися проектами у сфері культури, науки, в агропромисловому комплексі та у промисловості (машинобудівна сфера). Державно-приватне партнерство в системі електронного урядування має забезпечувати надання необхідної електронної державної послуги на основі інвестиційних ресурсів приватного партнера.

ВИСНОВКИ

Сучасні концепції «належного врядування» та «нового публічного менеджменту» передбачають посилення взаємодії держави та приватних суб'єктів відповідно до моделей ДПП, що дозволяє забезпечити за рахунок інвестиційно-інноваційного розширення суспільно важливих інфраструктурних проектів стійкі темпи розвитку країни та регіонів.

Розуміння сутності ДПП спирається на дослідження інституційних, управлінських, економічних особливостей та ресурсних, функціональних чи юридичних аспектах реалізації партнерства державних та приватних суб'єктів. Межі відносин партнерів у моделях ДПП ширші ніж договірні правовідносини, адже вказані відносини забезпечують та реалізують дію окремих механізмів державного регулювання економікою, оптимізуючи суспільний сектор (управління об'єктами державної власності, надання суспільних послуг) та частково компенсуючи окремі потреби державної фінансово-бюджетної системи.

Відносини державного та приватного сектору виникають в інституціональному середовищі, в основі якого еволюція взаємовідносин державної та приватної сфер економіки у формі «змішаної економіки», де у межах системи суспільного сектору реалізуються проекти ДПП. Економічна природа ДПП може розумітися як управлінська альтернатива приватизації, що передбачає розроблення, планування, фінансування, будівництво та експлуатацію інфраструктурних об'єктів з частковою передачею державою прав власності або функцій.

Державно-приватне партнерство з правової точки зору розуміється як нова форма державного управління, сукупність взаємопов'язаних між собою норм і правил, за рахунок яких сторони партнерської угоди на законодавчій основі взаємодіють одне з одним, що вирішується шляхом забезпечення внутрішнього впорядкованого стану та погодженості нормам та правил, та диференційованості й певної автономності означених норм.

В основі підходів до сутності державно-приватного партнерства, відносин між суб'єктами процесу, взаємного розподілу відповідальності, ризиків та вигод лежать принципи. Принципи, вбираючи в себе основи сучасних підходів у сфері державного управління та регулювання до суб'єкт-об'єктної взаємодії, визначають основні положення законодавчих актів, які регулюють ДПП.

Моделі ДПП різняться ступенем розподілу ризиків та рівнем залучення приватного сектора. В процесі реалізації інфраструктурних проектів ДПП набуває різноманітні форми, в основі яких лежать основні принципи партнерства.

На розвиток ДПП впливають інвестиції різних форм власності, зокрема капітальні видатки. Питома вага капітальних видатків в Україні значно менша ніж в багатьох країнах світу. В розрізі встановлених цільових управлінських орієнтирів, слід запропонувати підходи до реалізації організаційно-економічного механізму розвитку ДПП шляхом пошуку шляхів залучення інвестицій на розвиток інфраструктурних об'єктів, стимулювання підприємницької діяльності, поширення інноваційного потенціалу в проектах ДПП, використання економічного інструментарію забезпечення ефективної реалізації проектів ДПП.

Необхідними економічними інструментами, які посилюють розвиток ДПП, можуть бути: форми державної підтримки (субсидування, податкові пільги, гарантії, компенсації, кредитування та ін.), розширений доступ приватних суб'єктів до фінансових ресурсів, механізми гарантування кредитів, використання венчурного капіталу, залучення коштів неформальних інвесторів (бізнес-ангелів), краудфандинг, започаткування цільових ініціатив щодо кластерів та ланцюгів доданої вартості, використання особливих економічних зон, створення інвестиційних фондів, використання коштів Пенсійного фонду, податкові преференції.

Процес реалізації проектів ДПП потребує використання територіального маркетингу для залучення інвесторів, інших зацікавлених

суб'єктів, кваліфікованого персоналу, ресурсів. Впровадження державного маркетингу передбачає розвиток окремих напрямів (законодавчий маркетинг, соціальний маркетинг, маркетинг територіальних утворень, маркетинг державних комунікацій, бюджетний і податковий маркетинг, проектний маркетинг), створення сервісного обслуговування фізичних та юридичних осіб, формування громадської думки щодо партнерства держави та приватного сектору, удосконалення адміністративних процедур та впровадження е-урядування, реалізація концепції привабливих для бізнесу, інвестицій та господарювання територій (територіальний маркетинг).

Процес реалізації проектів ДПП повинен забезпечувати розвиток людського капіталу учасників партнерства, в першу чергу забезпеченням суб'єктів господарської діяльності відповідним управлінським складом, фахівцями та формувати дієвий механізм підвищення рівня компетентності персоналу. Успішна реалізація проектів ДПП за участю держави, бізнесу, суб'єктів громадянського суспільства забезпечує вирішення важливих соціальних та гуманітарних проблем суспільства, безпосередньо впливаючи на людський розвиток, підвищення якості життя через відповідні сфери: освіти, медицини, культури, охорони довкілля та ін.

Для досягнення суспільних цілей та соціально-економічного розвитку країни необхідне поєднання приватних та державних інтересів в процесі здійснення проектів ДПП, що можливо вважати за перспективний напрям модернізації системи державного регулювання (в т.ч. економічною та соціальною сферою).

Обґрунтовано модель розвитку ДПП в Україні, що передбачає: принципи побудови стратегії; мету; стратегічні цілі та інструменти їх досягнення; проблематики, яка потребує вирішення; узгодження напрямів та цілей державних політик у інших сферах діяльності; очікуваних результатів (індикаторів виконання), контрольних функцій та моніторингу реалізації стратегії.

Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення правового механізму державного регулювання ДПП в Україні відповідно до напрямів: внесення змін до законодавства, що регулює сферу ДПП; законодавча процедура створення Агентства з розвитку ДПП; внесення змін до законодавчих актів, що врегульовують економічні сфери, які впливають на розвиток ДПП; нормативно-методичне забезпечення сфери ДПП.

Запропоновано проектування моделі реінжинірингу державно-управлінського процесу «державного регулювання сфери державно-приватного партнерства», що визначило елементи в загальній системі регулювання, окреслило взаємозв'язки окремих елементів, та дало можливість, використовуючи отримані дані сформулювати бачення напрямів державного регулювання сфери ДПП.

Подальший розвиток державно-приватного партнерства полягає в застосуванні принципів «належного врядування», поєднання інтересів на перетині різних секторів, методичному опрацюванні особливостей застосування ДПП в різних сферах, партнерстві, пов'язаному з наукомісткими кластерами, посиленні ролі ДПП в процесі децентралізації та формування територіальної спроможності об'єднаних громад.

Застосування державно-приватного партнерства як інструменту регіонального розвитку може посилюватися проектами у сфері культури, науки, в агропромисловому комплексі та у промисловості. Державно-приватне партнерство в системі електронного урядування має забезпечувати надання необхідної електронної державної послуги на основі інвестиційних ресурсів приватного партнера. Перспективним напрямом є залучення сфери торгівлі (продаж сувенірної продукції, супутніх товарів) до існуючих туристичних кластерів, що, дозволить забезпечити необхідним обсягом товарів зі спеціальними цінами у кластері. Реалізація проектів на регіональному рівні можлива відповідно на основі окремих проектів ДПП, проектів у межах міжмуніципального партнерства та кластерних утворень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання. Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. журн. 2017. Вип. № 4. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>. (дата звернення : 11.01.2022).
2. Антонова Н. Б. Государственное регулирование экономики: учебник. Мн: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2002. 775 с.
3. Балюк І. А. Участь органів виконавчої влади в організаційно-господарських відносинах. Правове регулювання економіки. 2012. № 11-12. С. 23–33.
4. Біла С. О. Новітні тренди розвитку глобалізаційних процесів. Економічний вісник університету. 2017. № 33 (1). С. 7–15.
5. Білозерська Т. О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції. Форум права. 2007. № 2. С. 11–19.
6. Бойко О. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні. Юридична газета. 2013. № 22. С. 42–43.
7. Бойко О. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні. Юридична газета. 2013. № 22 (28 трав.). С. 42–43.
8. Бондар Н. М. Дослідження переваг та ризиків учасників проектів державно-приватного партнерства. Вісник Національного транспортного університету: у 2-х частинах: Ч. 1. К.: НТУ, 2009. Вип. 19. С. 309–314.
9. . Брайловський А. Сучасний стан державно-приватного партнерства в країнах європейського союзу. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1699>.
10. Булавинець В. М., Сидор І. П. Роль державно-приватного партнерства у розвитку сучасної місцевої інфраструктури. Електрон. журнал

«Ефективна економіка». 2016. № 11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_11_21. (дата звернення : 11.01.2022).

11. Вакулич М. М. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату. Академічний огляд. 2014. № 1. С. 41–49.

12. Веймер Д. Л., Вайнинг Р. Е. Аналіз політики: Концепції і практика / пер. з англ. І. Дзюб, А. Олійник ; наук. ред. О. Кілієвич. К. : Основи, 1998. 654 с.

13. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 48, ст.325) Закон України Про концесію URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text> (дата звернення : 11.01.2022).

14. Виллисов М. В. Государственно-частное партнерство: политико-правовой аспект. Власть. 2006. № 7. С. 14–19.

15. Вінник О. М. Договірні відносини державно-приватного партнерства : проблеми правового регулювання. Вісник Вищої ради юстиції. № 2 (14). 2013. С. 90–107.

16. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. К. : Атіка, 2003. 352 с.

17. Гафурова Г. Т. Зарубежный опыт развития механизмов государственно-частного партнерства. Финансы и кредит. 2013. №. 48 (576). С. 62–72.

18. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436–IV. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15?test=XNLMf5x.qwJghDiwZio42C4NHI4ass80msh8Ie6>. (дата звернення : 11.01.2022).

19. Государственное регулирование рыночной экономики: учебник / Под ред. Кушлина В.И. 2-е издание, дополненное и переработанное. М. : Издательство РГАС, 2005. 825 с.

20. Государственно-частное партнерство в Республике Беларусь. URL : <https://www.economy.gov.by/ru/g4p-ru/>.

21. Государственно-частное партнерство: финансовые аспекты. Региональный тренинг по ГЧП 14-15 мая 2012 года. Астана : Consulting, LLP, 2012. 82 с.
22. Гришель В. М., Сачёк А. Н. Экономическая сущность и роль государственно-частного партнерства в реализации инвестиционной политики региона. Стратегия инновационного развития регионов. Гродно, 2010. Ч. 1. С. 26–31.
23. Дадеркина Е. А., Усик М. Ю. Риски государства и бизнеса при реализации проектов государственно-частного партнерства (ГЧП). Экономика и управление. 2012. №4(32). С. 3–9.
24. Данилейчук Р. Система державної підтримки малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах. Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. 2010. № 14. С. 154–157.
25. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. : Факт, 2003. 384 с.
26. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2011 р. № 384. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-%D0%BF>. (дата звернення : 11.01.2022).
27. Деякі питання проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства : наказ МЕРТ № 255 від 27.02.2012 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-12>.
28. Деякі питання реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 р. № 292-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-realizaciyi-strategiyi-rozvitku-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva-v-ukrayini-na-period-do-2020-roku>. (дата звернення : 11.01.2022).

29. Длугопольський О. В., Жуковська А. Ю. Державно-приватні партнерства: зарубіжний досвід і уроки для України. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 3. С. 43–49.
30. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3 / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К. : Видавн. центр «Академія», 2002. 952 с.
31. Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. : В. С. Загорський та ін. Львів : ЛРІДУ, НАДУ, 2011. 712 с.
32. Єрмілов С. Ф. Розробка основних напрямів розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Право та державне управління. 2012. № 1. С. 123–128.
33. Єрмілов С. Ф. Формування механізмів державно-приватного партнерства в науково-інноваційній сфері України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2012. 20 с.
34. Завьялова Е. Б., Шаманина Э. А. Обзор монографий, пособий и рекомендаций в области развития и применения механизма государственно-частного партнерства. Государственно-частное партнерство. 2016. Том 3. № 3. С. 201–211.
35. Звітність. URL : <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>. (дата звернення : 29.12.2021).
36. Игнатюк Н. А. Государственно-частное партнерство. М. : Изд-во: Юстицинформ, 2011. 384 с.
37. Інфляційний звіт. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=80865512&cat_id=742185. (дата звернення : 11.01.2022).
38. Килимник І. І. Господарсько-правові аспекти державно-приватного партнерства в галузі транспорту в Україні. Форум права. 2016. № 3. С. 111–115.

39. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 510 с.

40. Клинова М. В. Государство и частный капитал в поисках прагматичного взаимодействия. М. : ИМЭМО РАН, 2009. 122 с.

41. 40Ковальова О. М. Венчурне фінансування на засадах державно-приватного партнерства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Одеса, 2015. 20 с.

42. Ковальчук В. Г., Тарасюк Г. М., Сотник А. А. Комплексне прогнозування в системі стратегічної діагностики потенціалу підприємства. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Х: Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи». – 2020. – № 2 (33). – С. 358-366.

43. Колпаков В. К. Адміністративно-правові відносини: поняття і види. Юридичний науковий електронний журнал. 2013. № 1. URL : http://www.lsej.org.ua/1_2013/ukr/Kolpakov.pdf.

44. Комплексні статистичні публікації. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm. (дата звернення : 11.01.2022).

45. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Із змінами, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

46. Круглов В. В. Державно-приватне партнерство в системі електронного урядування «Публічне управління XXI століття: традиції та інновації : зб. тез XVII Міжнар. наук. конгресу, 27 квітня 2017 р. Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2017. С. 403–406.

47. Круглов В. В. Державно-приватне партнерство в секторі охорони здоров'я. Публічне управління та адміністрування в Україні. 2018. Випуск 3. С. 61–64.

48. Круглов В. В., Мирошніченко Ю. В. Реінжиніринг процесу

державного регулювання державно-приватного партнерства в Україні. Бізнес Інформ. 2017. №3. С. 91–96.

49. Круглов В. В. Особливості механізмів державного регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Право та державне управління. 2018. № 3(32). Том 2. С. 53–59.

50. Круглов В. В. Регіональний аспект державно-приватного партнерства на основі кластерного підходу в процесі децентралізації владних повноважень в Україні. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 4 (55). С. 81–86.

51. Круковский А. А. Метод реальных опционов в управлении инвестициями Труды ИСА РАН. 2008. № 37. С. 122–144.

52. Куліков А. І. Аналіз зарубіжного досвіду механізмів реалізації державно-приватного партнерства. Держава та регіони. Серія: Право та державне управління. 2012. № 2. С. 183–186.

53. Куліков А. І. Передумови виникнення партнерства між державою і підприємницькими структурами. Держава та регіони. Серія: Державне управління : науково-виробничий журнал. 2012. № 1. С. 29–33.

54. Куліков А. Цілі державно-приватного партнерства та характеристика його механізмів у вітчизняній практиці. Актуальні проблеми державного управління. 2012. № 3. С. 75–78.

55. Кундрик Р., Добровольський В. Секторальний огляд потреб державного сектора в сфері розвитку парків та рекреаційних зон. Київ, 2015. 45 с.

56. Кунцевич М. П. Функції виконавчої влади. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 60. С. 140–145.

57. Лебеда Т., Запатріна І. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні. Економіст: науковий та громадсько-політичний журнал. 2011. № 3. С. 52–58.

58. Левов А. А. Морозова Л. С. Обзор методологий моделирования бизнес-процессов предоставления государственных услуг в области

кадастрового учета и регистрации объектов недвижимости. URL: sun.tsu.ru/mminfo/000063105/346/image/346-119.pdf. (дата звернення : 11.01.2022).

59. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. Економіка України. 2014. № 11. С. 61–75

60. Марченко Н. А. Рейтингова оцінка України за рівнем інвестиційної привабливості. Науковий вісник ЧДІЕУ. 2011. № 2 (10). С. 94–100.

61. Майстро С. В. Державно-приватне партнерство як інструмент забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2016. Вип. 2. С. 243–249.

62. Мамченко О. П., Долженко И. А. Экономическая сущность и роль государственно-частного партнерства в реализации региональной экономической политики. Известия Алтайского государственного университета. 2010. № 2-2. С. 245–249.

63. Мельник А. Ф., Підгаєць С. В. Державно-приватне партнерство в системі інститутів національної економіки : механізми розвитку: монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 279 с.

64. Нейкова І. С. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2010. № 1(48). С. 152–160.

65. Олюха В. Г. Правові основи використання капітального будівництва як форми державно-приватного партнерства. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2014. Вип. 27. Т. 2. С. 21–25.

66. О модельном законе «О публично-частном партнерстве»: постановление Межпарламентской Ассамблеи государств участников СНГ № 41-9, 28.11.2014. Консультант Плюс. Беларусь. ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2017.

67. Фінансова стабільність. Національний Банк України URL : <https://bank.gov.ua/ua/stability>. (дата звернення : 30.01.2022).

68. Остапенко В. М. Формування фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства в контексті фінансової політики держави: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Харків, 2015. 20 с.

69. Піхняк Т. А. Проблеми механізму державного регулювання економічного зростання. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/statti/pixnyak/pixnyak.htm (дата звернення: 20.08.2018).

70. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19>. (дата звернення : 11.01.2022).

71. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері будівництва та експлуатації автомобільних доріг : Закон України від 27.02.2018 р. № 2304-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2304-19>. (дата звернення : 11.01.2022).

72. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014 р. № 71-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>. (дата звернення : 11.01.2022).

73. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>. (дата звернення : 11.01.2022).

74. Про залізничний транспорт України : проект Закону України № 7316 від 17.11.2017 р. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62929 (дата звернення: 12.07.2018). (дата звернення : 11.01.2022).

75. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. (дата звернення : 11.01.2022).

76. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>. (дата звернення : 11.01.2022).

77. Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 р.у № 668. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF> (дата звернення : 11.01.2022).

78. Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 р. № 232. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF>. (дата звернення : 11.01.2022).

79. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 244-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/244-2018-%D1%80>. (дата звернення : 11.01.2022).

80. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру інвестиційних проектів : Постанова КМУ від 27.12.2017 р. № 1062. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2017-%D0%BF>. (дата звернення : 11.01.2022).

81. Про інвестиційну діяльність : Закон України 18.09.1991 р. N 1560-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. (дата звернення : 11.01.2022).

82. Проект Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL : <https://mtu.gov.ua/projects/115/>. (дата звернення : 11.01.2022).

83. Про концесії: проект Закону України від 15.03.2018 р. № 8125. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63630. (дата звернення: 11.04.2018).

84. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг : Закон України 14.12.1999 р. N 1286-XIV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-14>. (дата звернення : 11.01.2022).

85. Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності : Закон України від 08.07.2011 р. № 3687-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-17> (дата звернення: 11.04.2018).

86. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21.10.2010 р. № 2624-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2624-17> (дата звернення: 11.04.2018).

87. Про прийняття концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 № 739-р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-р>. (дата звернення : 11.01.2022).

88. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1099-19#n7>. (дата звернення : 11.01.2022).

89. Про реєстр концесійних договорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2000 р. № 72. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2000-%D0%BF>. (дата звернення : 11.01.2022).

90. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>. (дата звернення : 11.01.2022).

91. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 р. № 605-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#n2>. (дата звернення : 11.01.2022).

92. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>. (дата звернення : 11.01.2022).

93. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>. (дата звернення : 11.01.2022).

94. Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року : проект розпорядження Кабінету Міністрів України. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaStrategiiRozvitkuPromislovogoKompleksuUkrainiNaPeriodDo2025-Roku>. (дата звернення : 11.01.2022).

95. Публічне адміністрування в Україні : навч. посіб. / В. Б. Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін. ; за заг. ред. д. філос. н., проф. В. В. Корженка, к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. 256 с.

96. Рейни Х. Дж. Анализ и управление в государственных организациях : пер. с англ. 2-е изд. М. : ИНФРА-М, 2002. 402 с.

97. Роман В. Ф. Особливості децентралізації та деконцентрації влади: теоретичний аспект. Ефективність державного управління. 2014. Вип. 38. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2014_38_11.pdf. (дата звернення : 11.01.2022).

98. Сазонов В. Е. Государственно-частное партнерство: гражданско-правовые, административно-правовые и финансово-правовые аспекты. М. : РУДН, 2012. 492 с.
99. Сайфуллин Р. И. Концепция государственно-частного партнерства в современной экономической системе (методологический подход). Вектор науки ТГУ. 2012. № 4 (22). С. 311–314.
100. Сиченко В. В. Напрями соціального маркетингу в державному регулюванні. Розвиток форм та методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації : матеріали 2-ої Міжнар. наук.-практ. конференції 25-27 березня 2014 р. Дніпропетровськ : ДДАЕУ, 2014. С. 57.
101. Водовідведення в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 3. С. 189–199.
102. Теоретико-методологічні засади державного управління: формування понятійного апарату : метод. рек. / авт. кол. : В. В. Корженко, В. В. Говоруха, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. В. В. Корженка. К. : НАДУ, 2009. 56 с.
103. Ткач Г. Поняття владного повноваження. Вісник Львівського ун-ту Серія юрид. 2009. № 49. С. 101–105.
104. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011. (дата звернення : 11.01.2022).
105. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління. Демократичне врядування : зб. наук. пр. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 1. URL : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.
106. Федулова Л. І., Яненкова І. Г. Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи. Наукові праці: науково-методичний журнал. Економіка. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Т. 109. Вип. 96. С. 57–60.

107. Шевчук О.Ю. Територіальний маркетинг як ефективний інструмент та перспективний напрямок сучасного менеджменту. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2011. № 2 (18). С. 308–315.

108. Шлях до процвітання. Базові принципи реформування економіки. URL : https://www.president.gov.ua/storage/j-files/storage/00/49/62/98731286ceb3c658b8d221ce8cb617c5_1512725122.pdf108. (дата звернення : 11.01.2022).

109. Яворська М. Державно-приватне партнерство, як інноваційний підхід до організації адміністративного менеджменту в системі освіти. Молодь і ринок. 2017. № 6. С. 161–164.

110. Amezaw C, Adjei-Kumi T., Owusu-Manu D. G. Exploring value for money (VfM) assessment methods of public-private partnership projects in Ghana: a theoretical framework. J Financ Manage Prop Constr. 2015. № 20. P. 268–285.

111. Barr D. A. A Research Protocol to Evaluate the Effectiveness of Public-Private Partnerships as a Means to Improve Health and Welfare systems Worldwide. American Journal of Public Health. 2007. № 97(1). P. 19–25.

112. Bogomolova I. S., Grinenko S. V., Zadorozhnyaya E. K. Development of the Human Capital Taking into Account a Gender Factor in Russia. Mediterranean Journal of Social Sciences. 2015. № 6(3). P. 237–244.

113. Brugha R. Global Health Initiatives and Public Health Policy. International Encyclopedia of Public Health. Oxford : Academic Press, 2008. P. 72–81.

114. Drozdov N. A., Tagiltseva J. A., Kuzina E. L., Kuzina M. A. Systematic Approach and Advanced Marketing in Public-Private Partnerships. Proceedings of the 2017 International Conference "Quality Management, Transport and Information Security, Information Technologies" (IT&QM&IS). St. Petersburg, 2017. P. 27–31.

115. Hahnenfeld K. Herkules. Ein Leuchtturmprojekt der Bundesregierung. Moderne Strukturen in der IT-Landschaft der Bundeswehr.Public Private

Partnership. Das Handbuch. Mit einem Register aller relevanten PPP-Projekte. Frankfurter Allgemeine Buch, Frankfurt am Main, 2009. P. 108–118.

116. Hodge G. A., Greve C. On public-private partnership performance: a contemporary review. *Public Works Management & Policy*. 2017. № 22(1). P. 55–78.

117. Parker M., Taylor M. Financial intelligence: A price worth paying? *Studies in Conflict & Terrorism*. 2010. № 33(11). P. 949–959.

118. Ye X. et al. Empirical Analysis of Firms' Willingness to Participate in Infrastructure PPP Projects. *Journal of Construction Engineering and Management*. 2017. № 144(1). P. 04017092.

119. Doing Business URL :

https://www.google.com/search?q=%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%83+%C2%ABDoing+Business%C2%BB&rlz=1C1SQJL_enUA933UA933&oq=%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%83+%C2%ABDoing+Business%C2%BB&aqs=chrome..69i57j0i22i30i19.4382j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (дата звернення : 11.01.2022).